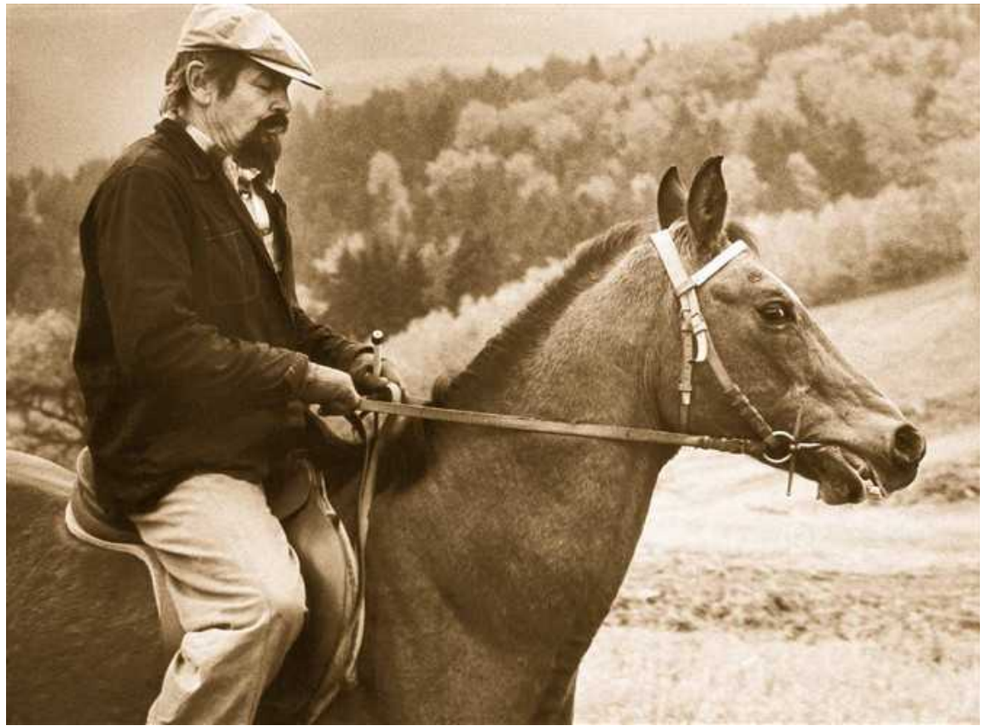
NADACE
UNIVERSITAS

EDICE
OSOBNOSTI

ZDENĚK MACHÁČEK

ZDENĚK MACHÁČEK

(1925 – potenciální ∞)

JAROSLAV MALINA

NADACE UNIVERSITAS
AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM
BRNO 2021

O vydání této knihy se též zasloužily laskavou podporou:

NovaTech CZ, s.r.o. se sídlem Příkop 4, 602 00 Brno

NADACE UNIVERSITAS

AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM

Text a ilustrace © Ivan Čapov, Zdena Höhmová, Jiřina Jedličková, Jaroslav Jonas, Kateřina Kalendová, Alice Kopečková, Sláva Kůs, Jaroslav Monte Kvasnica, Stanislava Macháčková, Jaroslav Malina, Renata Malinová, Alois Mikulka, Jiří Neuwirt, Ivana Olšanová, Alena Opletalová, Marta Pavelková, Josef Pirochta, Božena Rossí, Jan Slovák, Eugen Sokolovský mladší, Jiřina Strýčková, Miroslav Štěpánek, Květoslav Vlček, Josef Zahradník, 2021
Grafická a typografická úprava © Jaroslav Malina – Tomáš Mořkovský, 2021
Fotografie © Archiv Galerie z ruky, Archiv Nadace Universitas, 2021
Translation © Jaroslav Malina, 2021
Recenzenti: PhDr. Barbora Půtová, Ph.D. et Ph.D., doc. PhDr. Václav Soukup, CSc., PhDr. Jaroslav Štěpaník, 2021
Vydaly © Nadace Universitas v Brně, Akademické nakladatelství CERM v Brně, 2021; 1. vydání
Tisk: Ing. Vladislav Pokorný – LITERA BRNO, 2021

ISBN 978-80-7623-067-5

Tato kniha ani jakákoli její část nesmí být přetiskována, kopírována či jiným způsobem rozšiřována bez výslovného povolení vydavatele.

OBSAH

PROLOG 10

ŽIVOT A DÍLO 12

DÍLO (2006–2020) 18

Cyklus *Kruh prstenu* 20
Cyklus *Automobilismus* 62
Cyklus *Hlavy makarónské* 68
Cyklus *Caputologie* 82
Cyklus *Zvěrokruh* 98
Cyklus *Tenisologie* 114
Cykly *Paměť stromu, Duše stromu, Lepidoptera / Stanislava Macháčková* 124

V POHLEDU KOLEGŮ A PŘÁTEL 144

Macháčkovi býci / *Ivan Čapov* 145
Genius loci aneb anděl s čertem v těle a naopak / *Zdena Höhmová* 146
Křížovice / *Markéta Chovancová* 148
95. narozeniny sochaře Zdeňka Macháčka / *Jiřina Jedličková* 149
Věčná touha / *Jaroslav Jonas* 151
Venuše Zdeňka / *Kateřina Kalendová* 152
Lístek / *Alice Kopečková* 153
Křížovický Daidalos / *Jaroslav Monte Kvasnica* 154
Kvinteto / *Sláva Kůs* 155
Můj milovaný muž – Lev Zdeněk Macháček / *Stanislava Macháčková* 156
Mistrovi Penáti / *Renata Malinová* 157
Lev Lvovi / *Alois Mikulka* 158
Cesta v čase / *Jiří Neuwirt* 159
Kompozice vejce / *Ivana Olšanová* 160
Pronikání / *Alena Opletalová* 161
Křížovický Mistr / *Marta Pavelková* 162
Spolehlivý přítel / *Josef Pirochta* 163
S láskou… / *Božena Rossí* 164
Mimo čas a prostor / *Jan Slovák* 166
Bílá místa / *Eugen Sokolovský mladší* 167
Jen si tak trochu popovídat / *Jiřina Strýčková* 168
Život ve znamení Lva / *Miroslav Štěpánek* 169
Neměl by stárnout / *Květoslav Vlček* 170
Prvotní hybatel / *Josef Zahradník* 171

EPILOG 172

ŽIVOTOPISNÁ DATA 176

DOKUMENTACE DÍLA 182
Sympozia 182
Samostatné výstavy 182
Kolektivní výstavy 183
Práce pro architekturu a veřejná prostranství 185
Zastoupení ve sbírkách 188
Ilustrace v knihách a encyklopediích 189
Články a stati Zdeňka Macháčka 189

LITERATURA A PRAMENY 191

AUTOŘI KNIHY 195

ZDENĚK MACHÁČEK (1925 – Potential ∞) 202
Summary

PROLOG

Včera byl viděn, když mastil karty
s představitelkou Čapkovy Emílie Marty…

Šlo o známého Mistra z Křížovic,
co vyhrál elixír věčného mládí (sic!).

Dnes už *křížovický Lev* z topolového dřeva tvoří tečnu,
která, jako jeho zářivá létavice, míří k potenciálnímu nekonečnu.

Vysvětlivky
Emílie Marty, jedna z hlavních postav divadelní hry *Věc Makropolus* (premiéra 1922) Karla Čapka (1890–1938); drama se zabývá otázkou nesmrtelnosti a práva člověka prodlužovat si život.
nekonečno, nemající konec (v prostoru nebo v čase), mající neomezený počet prvků. Zkoumáním vlastností nekonečna se zabývali antičtí filozofové již od 6. století př. n. l. Paradoxní důsledky předpokladu, že čas a prostor jsou nekonečně dělitelné, zformulované například Zénónem z Eleje (490–430) v jeho proslulých aporiích pohybu, přivodily posléze v antickém myšlení tzv. „strach z nekonečna". Podle antických představ bylo lidskému myšlení přístupné pouze tzv. „potenciální nekonečno" (z latinského *potentiālis*, „možný"), charakterizované jako nekončící proces. (Množina přirozených čísel 1, 2, 3, 4, „, je nekonečná, neboť je nikdy všechna nevypíšeme, za každým číslem následují další.) Výsledek tohoto procesu, tzv. „aktuální nekonečno" (z latinského *āctuālis*, „činný"), nebyl podle těchto představ lidskému myšlení přístupný. Aktuální nekonečno mohli spatřit pouze bohové, tato představa se ve vědě udržovala po dlouhá staletí. Občasné pokusy o zkoumání aktuálního nekonečna (například Galileim v 17. století) jen potvrzovaly antické předpoklady, neboť úvahy o aktuálním nekonečnu odporovaly řadě vžitých představ. Zásadní zlom se udál až ve druhé polovině 19. století, kdy matematika začala systematicky aktuálně nekonečné systémy zkoumat v rámci nově vzniklé teorie množin, z níž se stala jedna z klíčových součástí moderní matematiky.
nesmrtelnost a dlouhověkost, jedna z myslitelných variant věčnosti jako nekončícího žití. Objevuje se už v nejstarších mýtech (například v babylonské skladbě „Epos o Gilgamešovi" – Ša *nagba imuru*, doslova „Toho, jenž vše zřel", kolem roku 2000 př. n. l.) jako nedosažitelný cíl člověka: člověk je bytostně smrtelník. Později byla spojována s představou nehmotné duše, případně i s duchovními výtvory člověka. Pojem nesmrtelnosti nebo dlouhověkosti je nicméně vlastní takřka všem legendám a mýtům přírodních a pravěkých společností na celém světě. Tvoří ústřední ideu téměř všech pozdějších propracovaných starověkých náboženských soustav a filozofií života. Je útěšnou odpovědí na strach ze smrti, který tolik traumatizuje snad každého člověka. Otázky spjaté s nesmrtelností, nebo alespoň s dlouhověkostí lidské bytosti, duší a existencí na onom světě jsou zkrátka předmětem úvah od počátků lidského rodu. Mnozí z nás tuto představu sdílejí dosud. Zda oprávněně, nevíme: doposud se nikdo z onoho světa nevrátil a nepodal svědectví. Ze zkušeností při lopotném obstarávání obživy lidé ovšem věděli, že k tak velkým cílům, jakými byly dlouhověkost nebo nesmrtelnost, nepovede snadná cesta. A začali hledat rozmanité prostředky, jak ji nalézt a překonat: askezí a zřeknutím se světských požitků, jako třeba taoisté, jogíni nebo poustevníci, či všeobjímající láskou ke všem bytostem i k přírodě, jako třeba buddhisté nebo křesťané. Anebo úporným hledáním a vytvořením vhodného preparátu (elixíru nesmrtelnosti) – takovou cestu nastoupili čínští alchymisté, vedení taoistickým učením.

Lev, 2019, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaný topol, 30 × 25 × 14 cm.
Lion, 2019, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized poplar, 30 × 25 × 14 cm.

Macháčkův kouřící Lev –
Mistrovo emblémové znamení, apoteóza, chvalozpěv.

ŽIVOT A DÍLO

Zdeněk Macháček se narodil 16. srpna 1925 v Brně. Po absolvování reálného gymnázia studoval v letech 1945 až 1947 obory zoologie a antropologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Po třech letech musel školu z „kádrových důvodů“ (rodina vlastnila grafický závod) opustit a z týchž důvodů nebyl přijat na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze. V roce 1952 absolvoval Vyšší školu uměleckého průmyslu v Brně. Po studiích byl krátce zaměstnán, od roku 1961 se stal umělcem na „volné noze“. Nejprve působil v Brně, poté, v roce 1971, odchází do Křížovic u Doubravníku, kde tvořil až do posledních dnů svého pozemského života. V roce 1958 se stal jedním ze zakládajících členů skupiny Parabola, byl členem brněnského tvůrčího Sdružení Q a Horáckého klubu výtvarných umělců. Spoluzaložil mezinárodní sochařské sympozium Dřevěná plastika ve Žďáru nad Sázavou a byl jeho hlavním organizátorem.

V polovině padesátých let Zdeněk Macháček vstoupil do českého umění – nejprve ovšem do úzkého okruhu brněnského výtvarného dění – jako sochař, jehož údělem se stalo především dřevo. V pracích z konce padesátých a počátku šedesátých let má významné místo série komorních patinovaných dřevořezeb s náměty zvířat. K charakteristickým patří opakující se motiv býka, jehož sevřený, oblý tvar má v sobě prvek skryté síly a dynamiky. Zjednodušená forma pomíjí popisné detaily a přes nevelké rozměry prozrazuje smysl pro monumentalitu. Je to však tvorba nesporné výtvarné hodnoty, jež vynikne tím více, srovnáváme-li ji s velkou částí běžné produkce padesátých let v českém umění. Především pak obsahuje některé principy či náznaky těch rysů, kterými se v různých údobích vyznačuje sochařovo zralé dílo.

Počátkem šedesátých let nastává v jeho tvorbě významný zvrat: řadu zvířecích plastik, většinou malých rozměrů, střídá cyklus ženských postav – *Venuší* – a se změnou námětu přichází i proměna sochařského vyjádření, které se výrazněji vzdaluje od vnější shody s předmětnou skutečností. V novém ztvárnění figury a v ženských torzech se autorův živý smysl pro tvar a objem stále stupňuje, aby se pak znovu uplatnil v pozdějších letech, v návratech k tomuto věčnému tématu. Postupně vyvinul autonomní formu, jen vzdáleně připomínající figuru: stylizované, plně plastické postavy tvoří jakousi schránku kolem vnitřního jádra nebo je štíhlý dřík s ňadry obklopen pouzdrem s vyhloubeným vnitřním prostorem. Tento princip vybírání hmoty a tím vytváření obalu kolem prázdného prostoru patří v různých údobích a v rozmanitých podobách k příznačným rysům Macháčkova výtvarného stylu. Vznikají první práce pro veřejné prostory, které se stanou velmi významnou součástí Macháčkovy tvorby. V šedesátých letech k nim patří zejména *Plastiky zvířat* (1961, Pavilon Anthropos Moravského zemského muzea v Brně-Pisárkách), *Ptáci* (1966, areál brněnského výstaviště v Brně-Pisárkách), *Příroda a člověk* (1968, areál Ústavu pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků v Brně-Pisárkách [dnes Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů]) aj.

V průběhu šedesátých let byla série Venuší vystřídána, či spíše paralelně provázena řadou prací zcela odlišných, nazvaných *Světy ticha*. K jejich vzniku přispěl objev, jemuž autor za mnohé vděčí, totiž zvláštní prostředí pod vodní hladinou, které jako potápěč důvěrně poznal. *Světy ticha* znamenají v umělcově tvorbě novou kvalitu. Zásadní proměnou je nejen přechod od figurální tematiky k novým, z přírody čerpaným a abstraktně ztvárněným motivům, ale opět i nové sochařské postupy. Hmota se stává vnějším obalem kolem vyhloubeného jádra. Bizarní, štíhlé protáhlé vertikální útvary tvoří kontrast k formě kulovité, spirálově stočené. Vnější schránka může být i uzavřenou klíckou, jejímiž otvory nahlížíme do nitra, které skrývá další plastický tvar. Vzniká dojem křehkých skořápek, vyvolaný místy maximálně ztenčeným objemem dřevěného pláště, jenž halí i odkrývá vnitřní sochařský prostor. Vnější obrys jednotlivých forem je hladce plynulý, jakoby ohlazený mořem. Ve Světech ticha Macháčkova tvorba první poloviny šedesátých let kulminuje. Jeho vztah k přírodě tu našel výraz velmi osobní a smysl pro práci se dřevem dosáhl virtuozity, aniž by opustil vlastní povahové znaky materiálu.

Po *Světech ticha* poutá Zdeňka Macháčka i nadále svět přírody. Proti jejich křehké, esteticky propracované a dematerializované abstrakci mají nové motivy lapidárně tesaný, hmotný objem. Výmluvným vyjádřením umělcova vztahu k tematické oblasti, k níž se upíral jeho intenzivní zájem, je trojdílná skupina *Příroda a člověk* (1968), instalovaná v Brně-Pisárkách. Dva vysoké sloupové objekty, připomínající totemy, jsou na celé ploše povrchu bohatě strukturovány. Kontrast tvoří nízká, kulovitá, uvnitř vyhloubená plastika představující srdce se stylizovanými artériemi. Toto Macháčkovo první exteriérové ve dřevě realizované dílo je mimořádné jak svým nepopisným sdělením dané ideje, tak působivě volenou skladbou hmot – vysokých vertikál a nízké kulovité formy, jejíž umělecký účin si sochař ověřil již na Světech ticha. Oba vznosné sloupy jsou vlastně počátkem dlouhé řady sochařsky ztvárněných kmenů lesních stromů, jež tvoří náplň jedné z významných autorových tvůrčích etap.

V letech 1964–1969 podniká každoroční studijní cesty do Itálie. Z hlubokých prožitků italské krajiny i historických měst vznikl cyklus zvláštních

objektů – *Italská města*, tvořených pevným jádrem obklopeným srostlicemi kubických tvarů. Bez náznaků jakékoliv personifikace či symbolů je v nich čistě sochařskými prostředky vyjádřeno umělcovo vnímání charakteru jednotlivých měst, jejich uspořádání i zasazení v krajině. K vyjádření těchto dojmů a pocitů i poznání, jež tu pro sebe objevil, vyvinul sochař vlastní formotvorné tvarosloví, jež je společné cyklu italských měst jako celku, přitom však odráží odlišnosti různých lokalit. V zásadě jde o velké, nepravidelně opracované bloky kontrastující s menšími útvary. Výtvarný nápad rozvinutý v cyklu italských měst uplatnil autor v jiné podobě i ve své nové tvůrčí a životní etapě, jejímž dějištěm se stala nevelká ves Křížovice.

V roce 1971 přesídlil Zdeněk Macháček do Křížovic u Doubravníku. Tento rok znamená předěl v umělcově životě i tvorbě. Poloha Křížovic v kopcovité krajině vysočinského podhůří, stranou hlavních cest, je jak novým impulzem, tak potvrzením autorových starších uměleckých východisek. Příroda, která jej tu obklopuje, se stává trvalou součástí života i díla. Tak jako donedávna ztvárňoval svůj osobitý vjem italských měst, v němž se uplatňoval smysl pro monumentální členění hmot, tak se nyní v cyklu *Křížovice* upíná k drobnému měřítku vesnických chalup zasazených i tísněných mezi masivy okolních kopců. Práce z roku 1973 ještě připomínají skladební postupy cyklu italských měst, v roce 1974 a později se však stále více prosazuje motiv krajiny, sochařsky transponovaný buď do vertikálního, svisle zbrázděného bloku nebo horizontálně prohnutých útvarů, které jako kolébka chovají v sobě lidská obydlí. Hluboké vrstevnicové plastické zvrásnění těchto objektů je nejvýraznější v esovitě prohnuté protáhlé plastice završené motivem samoty – osamělého stavení, známého i z dalších děl. Téma samoty je vyjádřeno i v podobě vertikálně protáhlého kompaktního kubusu s dvojím mělkým vyhloubením nebo vysokého, směrem vzhůru zeštíhleného, prohnutého, vrásněného pilíře s drobnou pyramidou střechy na vrcholu.

V Křížovicích postupně vybudoval svůj ateliér, sochařský amfiteátr a podílí se na činnosti Galerie z ruky, kterou v roce 1992 založila a vede sochařova žena Stanislava Macháčková. Galerie představuje tvorbu výtvarných umělců z celé České republiky i ze zahraničí a stala se významnou součástí kulturního života nejen tohoto regionu.

Souběžně s komorní plastikou a s tvorbou zásadního významu vytváří od poloviny sedmdesátých let i série vtipných dřevěných, nejčastěji zvířecích plastik pro dětská hřiště. Využívá pro ně maximálně tvary zvolených kusů dřeva, které doplňuje a zvýrazňuje řezbou a barvou.

Po dílech, v nichž byl zřetelný důraz na pevnou výstavbu krajiny a v nichž se svým způsobem odrážel její geologický i terénní ráz, nastupují od konce sedmdesátých let práce, jejichž charakter je určován pohybem. Ten, posílněn vyjížďkami na koni, které mu umožňovaly zjitřit, znásobit pocity, dal vzniknout kolem osmdesátých let minulého století celým cyklům *Krajin*. Vytvořil *Krajiny Strmé, Rozevláté, Větrné*. Plastiky vertikálních, šroubovitě vinutých, vzhůru směřujících forem, u nichž se nabízí paralela s točícími se cestami vedoucími k vrcholům příkrých kopců. Prohnutí a pohyb, tak výrazně charakterizující krajinnou sérii, v níž jsou vystupňovány k dynamickému vyznění, se alespoň v náznaku promítají i do námětu figurálního. Nese rys nového pojetí, jež vychází ze základu vertikálního dřevěného bloku a má formu mírně esovitě prohnutého torza. Obdobně jako neobvyklé uchopení námětu italských měst je i Macháčkův přístup k tématu krajiny zcela osobitý. Přitom autor nijak neulpívá na formách, jež se mu již osvědčily, což dokládá i přechod od původně statických prací cyklu Křížovice k Strmým a Rozevlátým krajinám, popírajícím mnohé vžité představy o povaze sochařského díla i o ztvárnění tématu jako takového. Také další motivická oblast, která má v tvorbě Zdeňka Macháčka povahu zásadního významu, je těsně spjata s okolní přírodou. Již ne krajina, ale její součást a zároveň symbol i znak – k obloze se pnoucí kmeny stromů – zaujaly jeho představivost. Vznosné, štíhlé pně lesních stromů ozvučené větrem, který rozevlál Macháčkovy Větrné krajiny, připomínají mohutné píšťaly, jejichž výraz sochař citlivě vnímal a ztvárnil podle svých představ. Do kmenů, které po vydlabání pozbyly svou těžkou hmotnost, umístil v různých výškách otvory, jež doplňovaly hlavní, vertikální otevření sloupového tvaru. V nové podobě si tu zopakoval princip hmotného obalu kolem prázdného jádra, kterého před léty úspěšně využil v křehkých formách Světů ticha. Podobně jako v předchozích tvůrčích etapách, i nyní tvoří Macháčkovy práce námětové cykly, jejichž názvy vyjadřují hlavní téma a odrážejí i poetický rys umělcova vnímání. Nejen představa obrovských přírodních píšťal, ale i asociace s vypjatou vertikalitou gotických chrámových prostor vedla pak Zdeňka Macháčka při utváření objektů, jež nazývá *Lesní katedrály*. Jejich výška často vícekrát přesahuje lidské měřítko a do jejich stěn – obvodového dřevěného plátu – jsou kromě bočních otvorů jako oken vkomponovány i skleněné výplně – vitráže – které obraz katedrál dotvářejí.

Zároveň s vytvářením soch přinášejících nádheru krajiny vyvstává i obava a strach o ni. Zvláštní podobu nabývají v sérii objektů z cyklu *Zpustošená krajina* (1991). Jednotlivé části cyklu představují nepravidelné kusy dřev vybraných pro svůj výrazný tvar a částečně rozpadlých a narušených. Jejich devastaci podpořil autor i zásahem kyseliny sírové, a tím dosáhl účinného mementa, stejně jako v obdobném *Poločasu rozpadu* (1991). Odlišným způsobem vyjádřil autor svou ideu v plastikách *Umučený strom* (1992), evokujících představu krucifixu, a *Umučené stromy* (1992) – skladbě holých štíhlých torz kmenů bez kůry, končících trčícími pahýly.

Motiv vysokých lesních velikánů není v osmdesátých letech jediným autorovým tematickým okruhem. Jeho výrazným protipólem jsou *Ulity*. Po létech se tu opět setkáváme s kontrapunktem vertikál a kulovitých tvarů, naznačeným již v dřívější tvorbě a tentokrát vystupňovaným ve dvou samostatných sférách, z nichž každá svým způsobem navazuje na starší práce. Ulity mohou připomenout formy někdejších Světů ticha, třebaže jsou založeny na plném objemu narušeném pouze zející puklinou. Hlubší smysl, který autor těmto ladným formám připisuje a jejž zdůrazňuje i v názvu *Naše ulity*, odpovídá častému životnímu pocitu jedince do sebe uzavřeného a uvězněného ve své osamělosti.

Ve Zpustošených krajinách a Umučených stromech se odehrála proměna pohledu na dřevo – předtím kompaktní, pevnou hmotu – nyní polorozpadlé nebo zprohýbané a rozlámané. A nastoupila i další, zásadní proměna: hmota dřeva jako by byla zbavena tíže a zemské přitažlivosti. Ústředním tématem se opět stává lidská postava, ale v nové, postupně stále více dematerializované podobě, která již nijak nebrání v letu. Vzniká při jeho jízdách na koni, jako pocit letu, vyjádření lehkosti pohybu nad krajinou (*Let nad krajinou*, 1992, *Přelet*, 1994, *Závrať letu*, 1994, *Blažený let*, 1997 a další).

Na počátku devadesátých let ještě mají Macháčkovi létavci objem mnohem hmotnější. Ve druhé polovině devadesátých let jsou létavci neseni křehkýma a často země se nedotýkajícíma nohama a nabiti pohybem. K letu jsou uzpůsobeny i figury již zcela odpoutané od své nositelky – krajiny – a nespočívající ani na hřbetu koně. Jen s nepatrným ukotvením proplouvají vzduchem, horizontála jejich trupu i údů je mírně prohnuta a hlava míří vzhůru. Někdy skupina postav tvoří sousoší pnoucí se od země vzhůru.

Extáze i poezie letu a touhy mají u Zdeňka Macháčka svůj protipól v dílech naplněných poezií jiného druhu, ve výtvorech budících úsměv a v lecčems blízkých lidovému pojetí. Od počátku devadesátých let vytváří originální dřevěné kašny – nádoby, na jejichž tvaru i vnějším dekoru využil svých zkušeností a nápadů z práce na sériích váz pro brněnské výstaviště či obalů na koše pro jihlavské parkány. Z jejich nitra se noří okrouhlá hlava svérázného chrliče. Podobného rodu jsou i *Vykukové* – blízcí příbuzní chrličů, kteří ovšem místo z vody vykukují za trámy. Kolem roku 1995 vznikla skulptura *Výlet s andělem strážným*. Autora zaujala představa okřídleného anděla, kterou ztvárnil v řadě figur, jež se vznášejí nebo jen zlehka se dotýkají země. Jejich něžná a zároveň lehce karikovaná podoba se vyznačuje křehkými údy, protáhlým, do řízy zahaleným trupem a paprsčitě rozježenými vlasy. Figurální díla představují bytosti téměř odhmotněné a netělesné, ne však bezpohlavní. Kromě jasných rozlišovacích znaků – vlasů a ňader u ženských aktů, pohlavních údů u aktů mužských – jsou nadány i výraznou schopností vyjádřit závratný, blažený až erotický pocit

(Láska nebeská). V této době se autorův zájem obrací právě na oblast erotickou. Pozornost, kterou Zdeněk Macháček této námětové sféře věnoval, byla z velké části vyvolána v polovině devadesátých let výzvou profesora Masarykovy univerzity v Brně Jaroslava Maliny k výtvarné účasti na projektu *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy*. Zdeněk Macháček v letech 1996–2010 pro tento projekt vytvořil více než dvacet plastik a trojrozměrný emblém *Kruh prstenu* a toto téma neopustil ani po svých devadesátinách v roce 2015. Macháčkovy křehké postavy se k sobě vinou v různě vypjatých pozicích. Ve své extázi se milenci vznášejí v prostoru, ať již je sousoší podepřeno vysokou tyčí nebo zavěšeno. Ostatně i jejich hry lásky se nejednou odehrávají na hřbetu koně. Podobně jako u dvojic na koňském hřbetu je také téma milenců v sérii *Ach ta láska nebeská* naplněno vzrušeným pohybem.

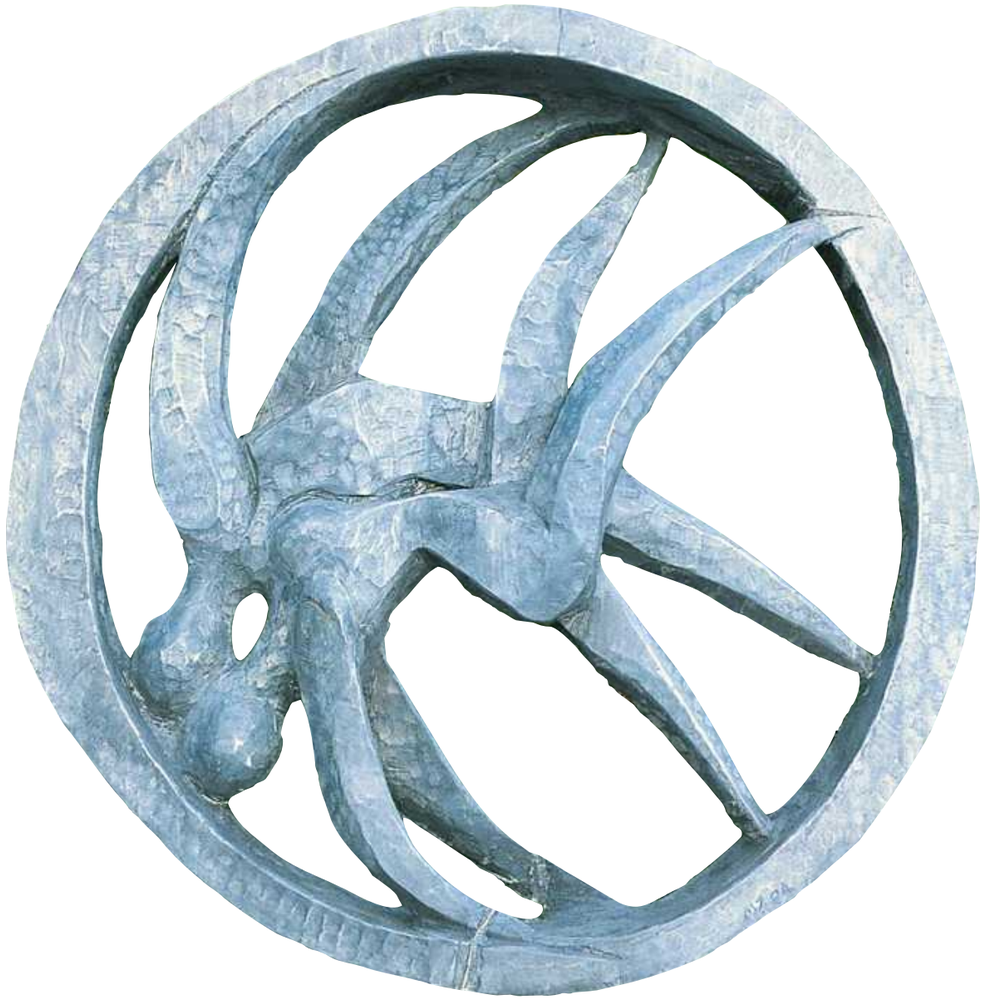
Ve svých osmdesáti letech opustil na nějakou dobu křehké létavice a věnoval se masivní hmotě dřeva. Vytvořil monumentální dílo *Bránu Múz* (vzhledem k věku obdivuhodný výkon i fyzický), vznosnou skoro pětimetrovou plastiku, kterou můžeme projít do světa krásy, lásky, vášně, nejniternějších pocitů vznešenosti, vzrušení, svobody. Stojí před Galerií z ruky v Křížovicích.

Souběžně s těmito cykly nechává se unášet i zdánlivě odtažitými tématy. Téma kosmu zaměstnávalo sochaře již delší dobu. Opět se v něm zračí, byť pojata z větší vzdálenosti, láska k přírodě, láska k zemi, na které žije, k planetě, jednoduše fascinace a obdiv k tomu, co je kolem nás… Například v abstraktní formě plastik z roku 2009 *Posel z nebe I, II, Vetřelci z vesmíru, Hvězdopád* ožívají inspirace přírodními jevy a silami, jež se v různých obměnách v Macháčkově díle vždy znovu a znovu vracejí. Návraty ovšem nevylučují vykročení na zcela novou cestu, tak jak tomu bylo u sochaře již vícekrát…

Znamenitě to sochař ukazuje ve druhé dekádě 21. století, kdy vznikla z Malinova podnětu řada jeho dalších originálních cyklů volně navazujících na *Kruh prstenu*, v nichž se v úchvatné syntéze prolíná originální Macháčkovo tvarosloví s jeho humanismem a humorným nadhledem – *Automobilismus, Hlavy makarónské, Caputologie* a *Tenisologie* vytvořených pro projekty výstavních expozic, knih a elektronických encyklopedií. Souběžně s tím vznikly cykly *Paměť stromu, Duše stromu, Lepidoptera* a další díla...

DÍLO (2006–2020)

V nejnovějším období vytvořil Zdeněk Macháček desítky originálních plastik, z nichž mnohé byly podníceny projekty vzniklými na půdě Masarykovy univerzity. Mistrova afinita k univerzitnímu prostředí je pochopitelná: v roce 1945 (jako dvacetiletý mládenec!) zahájil na Přírodovědecké fakultě MU studia oborů antropologie a zoologie – už tehdy, stejně jako dnes, platilo, že antropologie oplývá nejhezčími studentkami. Po třech letech musel školu z „kádrových důvodů“ opustit … Pro umění to bylo velké štěstí, pro vědu žádné neštěstí: zařadil by se nejspíš k šedým, tuctovým antropologům toho typu, jaký představuje autor a editor této monografie.

Kruh prstenu, 2004, mořený topol, průměr 99 cm, výška (s podstavcem) 158 cm. Trojrozměrný emblém projektu *Kruh prstenu*.
The Cycle of a Ring, 2004, dipped poplar, perimeter 99 cm, height (with the pedestal) 158 cm. Tridimensional emblem of the project *The Cycle of a Ring*.

Cyklus *Kruh prstenu*

Lidská sexualita, erotika a láska prolínají celým sochařským dílem Zdeňka Macháčka, měníce se v průběhu takřka pětasedmdesátileté tvůrčí dráhy v souladu s vývojem a proměnami jeho výtvarného jazyka a s přibývajícími životními zkušenostmi. Jeho příklon ke zmíněnému tématu se ještě prohloubil, když byl na přelomu dvacátého a dvacátého prvého století vyzván k výtvarné účasti na projektu třísvazkové knihy a výstavy *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy* (Jaroslav Malina a kolektiv).

Macháčkovo dílo pro tento projekt je mimořádné. Ukázalo se totiž, že dané téma je mu velmi blízké, ba možná nejbližší – neboť v letech 1996 až 2020 nejenže vytvořil pro tento projekt několik desítek plastik (včetně trojrozměrného emblému *Kruh prstenu*), ale napsal k některým z nich neobyčejně vtipné a jazykově vybroušené komentáře. Je zřejmé, že slova a češtinu dokázal obrábět a soustružit stejně mistrně a s láskou jako svůj základní sochařský materiál.

Komentáře Zdeňka Macháčka

„Když dva dělají totéž, není to totéž," tak by se dala nazvat tato malá plastika (*Život je fajn, ábr die koncn …*, 2006), vyjadřující celý běh života od jeho radostného začátku až po jeho méně nebo více neradostný konec. To, co je obsahem cyklu *Kruh prstenu*, jsou pouze střípky dění odehrávajícího se mezi těmito dvěma póly. Ať se to někomu líbí nebo ne, jediným smyslem života je zachování živočišného druhu *Homo sapiens*. Vše ostatní, co se v této relativně krátké době odehrává, jsou jen doplňky pro jeho zpestření. Zpestření v oblasti erotické je pak chápáno v různých světadílech a v různých časových etapách odlišně, někdy až diametrálně. Co je někde hrdelním proviněním, je jinde běžným denním chlebem, někde dokonce glorifikovaným. K největším změnám v přístupu k této aktivitě došlo asi v Evropě. Není to tak dávno, co dámy končily na hranicích a na každém rohu stály pranýře. I tak jich bylo asi málo, zájem byl obrovský, záznamníky se vedly jako v současnosti například na endoprotézy. S raketovým vývojem techniky se mění i pohled na činnost v této sféře.

Ještě za mého dětství – a to není ani sto let – byla tato oblast tabu, hluboce soukromá, tajemná. Doma se o těchto věcech nemluvilo, jako by neexistovaly. Bylo tedy na nás, dětech, abychom na vlastní pěst pátraly a odhalovaly tajemství svého původu. Velice oblíbenou byla například hra na doktory. Vzpomínám na jednu takovou průzkumnou, řekněme přímo vzdělávací akci, jak by řekl Komenský, školu hrou. Po letech, když jsme ve škole Komenského probírali, bylo mi jasné, co tímto rčením myslel. Ale neodbočujme. Já byl tehdy doktorem ve věku necelých čtyř let, pacientkou kamarádka, holčička o půl roku starší, zdravotní sestru představovala další kamarádka stejného stáří. Ordinaci jsme zbudovali v proluce naproti našemu domu, v rohu pozemku, zarostlého vysokou trávou, v příšeří obrovského lískového keře. Jako lékaře mě tehdy velice zajímalo, kolik fazolí se vejde do objektu mého zájmu. Byla to jakási forma atestace v této pro mne doposud naprosto neznámé oblasti, která proběhla za radostné spolupráce pacientky. Holčičku odvezli po návratu domů na gynekologii, fazole se zřejmě podařilo vyprostit. Moje zvědavost však byla ukojena, fazolí byla plná hrstička, asi šest kousků. Poplatek za vyšetření jsem si vybral ve formě pořádného výprasku. Tyto zážitky mohu zveřejnit díky více než devadesátiletému odstupu a vzhledem k poměrně nízkému věku by policie celou kauzu stejně odložila.

Můj první výtvarný projev erotického zaměření byla dřevořezba, vlastně rytina do nově nalakovaného rámu vstupních dveří našeho bytu, představující internacionální symbol ženského přirození v nadživotní velikosti. Rytina byla v podstatě funkcionalistická, s knoflíkem zvonku uprostřed. Autorský honorář přiměřený, vybraný v naturáliích. Moje první setkání s výtvarnem většího rozsahu v této oblasti bylo v Brně na Kraví hoře, kde byla dlouhá betonová stěna vyšperkovaná křídovými kresbami mužských i ženských genitálií v různých velikostech a polohách, navzájem všelijak propletených, jakási brněnská obdoba tasílských skalních kreseb. Tam jsme jako prvňáci chodili po vyučování navazovat kontakty s touto avantgardní sexuální výchovou. Když nám pak paní učitelka přírodopisu vysvětlovala na příkladu motýlků, jak a proč jsme se narodili, žasl jsem, jak může být tato dospělá dáma tak naivní. A pak už to pokračovalo přes sexuologickou knihu holandského lékaře a gynekologa Theodoora Hendrika van de Veldea *Het volkomen huwelijk* (Dokonalé manželství, 1926), v níž jsem se zaujetím studoval jeho popisy normálního sexuálního styku jakožto „styku, který se odehrává mezi dvěma pohlavně dospělými jedinci opačného pohlaví, vylučuje nepřiměřené násilí a použití umělých prostředků k navození chlípného vzrušení, který přímo či nepřímo směřuje k dovršení sexuálního

uspokojení, a který při dosažení určitého stupně stimulace vyúsťuje v ejakulaci – neboli emisi – semene do pochvy, za téměř současné kulminace vzrušení – neboli orgasmu – u obou partnerů“. Ve své době odvážně zdůrazňoval význam milostné předehry, za jejíž přijatelnou formu považoval i orálně-genitální kontakt. Prozkoumal rovněž desítku různých sexuálních poloh, rozlišil mnohočetný (mnohonásobný) orgasmus a navrhoval, aby sexuálně neuspokojené ženy před pohlavním stykem masturbovaly.

Mojí oblíbenou milostnou literaturou byla řada svazků *Tisíce a jedné noci*, které jsem v nepřítomnosti rodičů se zaujetím pročítal, protože mě seznamovaly s erotikou dalekého Orientu. A tak to pokračovalo až po přechod do praxe s menším či větším úspěchem. A léta běžela, běží a pomalu dobíhají. Jak praví básník: Život je fajn, ábr die koncn… Ale mám útěchu – *Tisíc a jednu noc* na mém nočním stolku totiž vystřídal neméně objemný svazek *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy* a v jednom z citátů se praví: „(…) a chci jimi říci jen tolik, abyste zůstal pevný a opravdový mezi muži, jako je mezi kameny opravdový nefrit, abyste zůstal stálý ve svých citech a přáních jako kruh prstenu, jenž je bez konce“ (čínský básník a prozaik tchangského období Jüan Čen [779–831], *Setkání s opravdovou láskou* [*Jing-jing čuan*, začátek 9. století]).

Život je fajn, ábr die koncn ..., 2006, polychromovaný topol, výška 18,5 cm.
Life Is Fine, But the End ..., 2006, polychromed poplar, height 18.5 cm.

Adamovo jablko

Bez jablka by nebylo erotiky, a jak praví starověcí Ezopové, jablko nastartovalo v této oblasti lidského snažení pohromu za pohromou. Nebylo to však tak, jak praví bajka; žádné žebro nebylo Adamovi vyoperováno, nikdo neuplácal z bláta ženu k obrazu svému.

Když jednoho rajského dne chroupal Adam znuděně jako každý den ke snídani jablko, zalechtalo jej náhle něco v dlani. Trochu se lekl, jablko otočil – a hle, objevil v něm docela velkou dírku. Chtěl s ním znechuceně mrsknout do mandlového háje, vtom však uviděl, že se z dírky něco dere ven. Byl to malý, roztomilý červík, celý růžový a pěkně tvarovaný. Když se z dírky vysoukal, usadil se na stopce a radostně se na Adama culil. Adamovi se červík líbil, proto ho hýčkal a krmil a červík rostl a rostl, až z něj byla docela pohledná ženská. Připadám si jako v ráji, byla její první slova. A Eva byla na světě. Adam byl rád, že už není sám, a tak spolu bloumali po rajských zahradách, trhali banány, pomeranče, švestky a vůbec všechno, na co měli zrovna chuť. Koupali se v tůňkách, ale po čase se začali nudit. Kdyby nás tak bylo víc, posteskla si jednoho dne Eva, když tak odpočívali ve stínu rozložitého rajského stromu. Ale kde někoho dalšího sehnat? No, bylo by to prima, řekl Adam, ale jak vidíš, jsme tu úplně sami a jablka nějak přestala červivět.

Tu se něco pohnulo nad jejich hlavami ve větvích rajského stromu a objevila se veliká trojúhelníkovitá hlava kamaráda hada, který zřejmě slyšel, co si povídali. Vylez za mnou, Adame, povídá had (v ráji hadi mluví), já ti něco ukážu. Adam za ním vylezl, had mu podal velkou desku s vyřezaným návodem, jak použít ženu: 1. k trhání plodů, 2. k uklízení, 3. k vybírání obtížného hmyzu, 4. ke stlaní lože, 5. k česání vlasů, 6. k umývání nohou, 7. k masážím … Nic nového pod sluncem, řekl Adam a otráveně desku odložil. Hele, povídá had, jen si to přečti pěkně až do konce. Poslední bod Adama skutečně zaujal, a jelikož byl rozveden do detailů, chvíli mu trvalo, než všechny podrobnosti pochopil. Poděkoval radostně hadovi (v ráji je slušnost normálním zjevem), bleskurychle slezl ze stromu a nuda v ráji byla od té doby ta tam …

Postscriptum: … a bylo jich čím dál víc.

Adamovo jablko III, 1985, polychromovaná lípa, výška 21 cm.
Adam's Apple III, 1985, polychromed linden, height 21 cm.

Adamovo jablko IV, 2004, polychromovaný topol, výška 15 cm.
Adam's Apple IV, 2004, polychromed poplar, height 15 cm.

Venuše a venuše

Dosud jsem udělal několik venuší. Ve vší skromnosti navazuji na předlouhou řadu těchto zpodobení, neboť jde o prastarý námět, jeden z nejstarších.

První venuše se totiž objevují v hlubokém pravěku – koncem starší doby kamenné před třiceti tisíciletími, jednou z nejproslulejších je naše *Věstonická venuše*. Archeologové termínem venuše běžně označují pravěké ženské plastiky, aniž by termín spojovali s Venuší, italskou bohyní milostného půvabu, která se časem proměnila v bohyni smyslné lásky a od 3. století př. n. l. byla ztotožněna s řeckou Afrodítou, nebo jej dávali do souvislosti s antickým ideálem krásy. Rozdílný sochařský kánon i pojetí krásy venuší z obou období postřehneme na první pohled, ale pocity, jež v minulosti vyvolávaly, mohly být obdobné… V antice byl jedním z nejvýznamnějších tvůrců venuší sochař Práxitelés, žijící ve 4. století př. n. l. v Athénách. Proslul novým přístupem k znázornění bohyně Afrodíty, kterou zobrazil jako krásnou ženu poprvé v aktu. V mramorové soše *Afrodíty Knidské*, jež se nacházela v maloasijském Knidu, postihl půvab ženského těla a milostnou touhu zračící se v zasněném pohledu a ovlivnil tím pojetí tohoto žánru ve starověkém Řecku i v Římě. Římský autor Plinius Starší zachytil ve svém díle *Naturalis historia*, jak Práxitelova *Afrodíta Knidská* působila na své současníky: „Socha Venuše je umístěna v kruhovém chrámku tak, aby odevšad byla vidět. Podle pověsti sama bohyně vedla při práci ruku Práxitelovu. Socha Venušina je ze všech stran krásná a obdivuhodná. Vypráví se, že kdosi zachvácen šílenou láskou k ní ukryl se na noc v chrámu, přilnul k soše a zanechal na ní skvrnu jako doklad své touhy.“ (Tento odstavec jsem si „vypůjčil“ z knihy *Kruh prstenu*.)

Moje řada venuší má už také svou historii – sice malou, ale zato pohnutou. Na jejím počátku totiž stojí *Modrá Venuše*. Touto plastikou z roku 1963 vlastně všechno začalo. Počátkem šedesátých let jsem od manželů Čuhelových, bydlících tehdy v Jihlavě, získal dvoumetrový dubový kmen o průměru skoro tři čtvrtě metru. Domluvili jsme se, že mi ho příležitostně pošlou. V té době jsem měl ateliér v brněnských Pisárkách, v polovině Vinařské ulice. Byla to tehdy jenom úzká strmá cesta pro pěší, mezi dřevěnými ploty, uprostřed zahrad. Na její horní

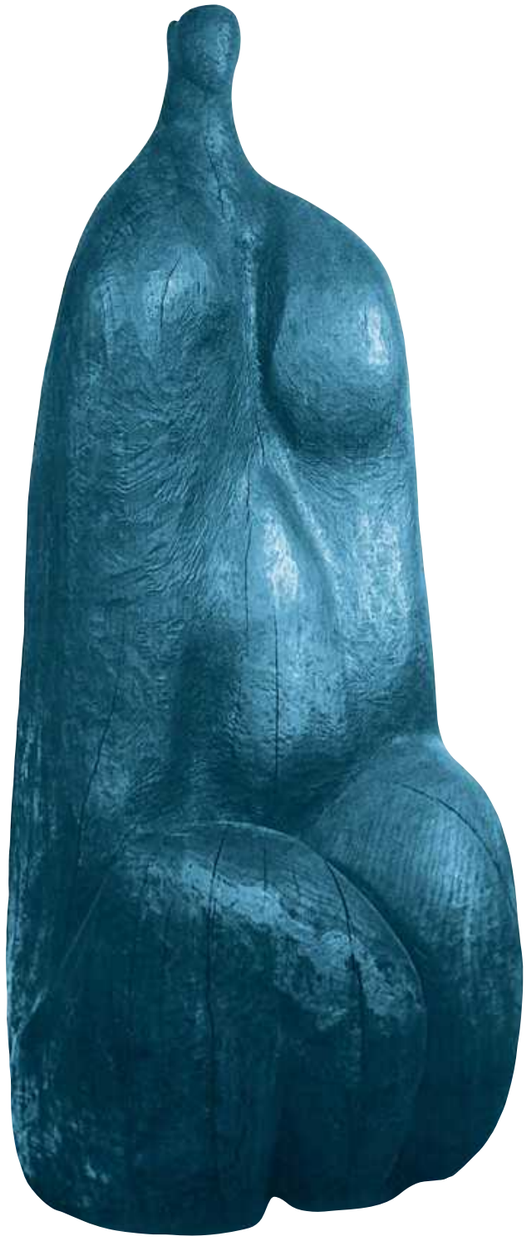
konec, neboť dál už se nákladák nedostal, mi na začátku února shodili tento „kousek“ do hlubokého sněhu a odjeli. Co teď? Zkoušel jsem s ním pohnout, leč marně. Pak mi hlavou bleskl „skvělý“ nápad. Ve sklepě doma se mi válelo asi tucet běžek z dob mé sportovní kariéry a z těch jsem vybral tři páry, vzal kladivo a balík hřebíků a celý kmen jsem kolem dokola lyžemi otloukl. Pomocí heveru jsem pak kousek po kousku nasměroval několikametrákový kus z kopce dolů a za absence šedé kůry mozkové, jak by řekl Hercule Poirot, jsem ho uvedl do pohybu. V tom momentě mi došlo, že o sto metrů níže křižuje Vinařskou poměrně frekventovaná ulice Hlinky, za ní souběžně tramvajové koleje a za nimi sráz k brněnskému výstavišti. Pokusil jsem se zatím zvolna se sunoucí monstrum zastavit, ale kmen nevěnoval mému zoufalému úsilí nejmenší pozornost a pomalu, ale jistě zvyšoval rychlost. Zůstal jsem stát jako Lot před Sodomou a tupě hleděl, jak míří dolů ke křižovatce. Ale, jak se říká, blbí mají štěstí: Kousek před odbočkou k ateliéru nerovnost terénu vychýlila tuto neřízenou střelu doprava, ozvalo se praštění lámaných tyček, třísky létaly na všechny strany a po dvaceti metrech zkázonosné dráhy nastalo hrobové ticho, rušené pouze tlukotem mého srdce. Kmen ležel v kupě sněhu, armovaného zbytky plotu. Za týden mi ho pak „těžká parta“, šest metrákových chlapů, dopravila s proklínáním do ateliéru a postavila na sokl.

A pak jsem do něho měsíc sekal a dlabal, až se objevila Venuše. Těsně před dokončením se dáma stálým bušením posunula nepozorovaně na kraj soklu a v nestřežené chvíli se na mě vášnivě vrhla. Stačil jsem ji chytit na rameno a pak už jsme se spolu váleli na podlaze a půl hodiny se nikdo z nás ani nehnul. Já, protože to nešlo, erotický objekt proto, že to byl jen objekt. Mohl jsem se sice utěšovat pomyšlením, že svým způsobem překonávám nejen Práxitela, ale i bájného Pygmaliona, jenž se zamiloval do svého výtvoru, sochy krásné dívky (vždyť moje socha sama o sobě zahořela láskou k svému tvůrci) – ale na to jsem tehdy, věru, neměl ani pomyšlení. Pak jsem se pokusil postavit, nemohl jsem se nadechnout, do nohou mi vystřelovala prudká bolest, nakonec se mi to podařilo a vrávoravě jsem ušel pár kroků. Jelikož vernisáž výstavy „Konfrontace“ byla již za týden, návštěva špitálu nepřicházela v úvahu, a tak jsem se doplazil domů a dal si k večeři hrst analgetik. Se zaťatými zuby jsem za týden dokončil patinování a Venuše byla připravena. Trvalo pak ještě dva měsíce, než jsem se mohl jakžtakž pohybovat.

Zhruba po deseti letech jsem koupil chalupu v Křížovicích a hned první zimu jsem dostal zápal plic. Po týdnu čtyřicítek mě můj osobní lékař Vašek Jedlička donutil odjet do Brna do nemocnice na rentgen. Zjistili, že mám chycenou zatím jen půlku plic, ale když už jsem se tam dostal, sfoukli mi i páteř. Divili se, že chodím. Dva hrudní obratle byly pěkně slisované, zbyly z nich jen placky.

Tak to bylo mé první setkání s tvrdou erotikou, která mě od té doby „tak nějak“ zaujala.

Postscriptum: Dnes se kousek od mého někdejšího ateliéru na Vinařské nachází Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, kde jsou venuše s malým „v“ i velkým „V“ předmětem nemalého vědeckého i uměleckého zájmu. *Asi genius loci…*

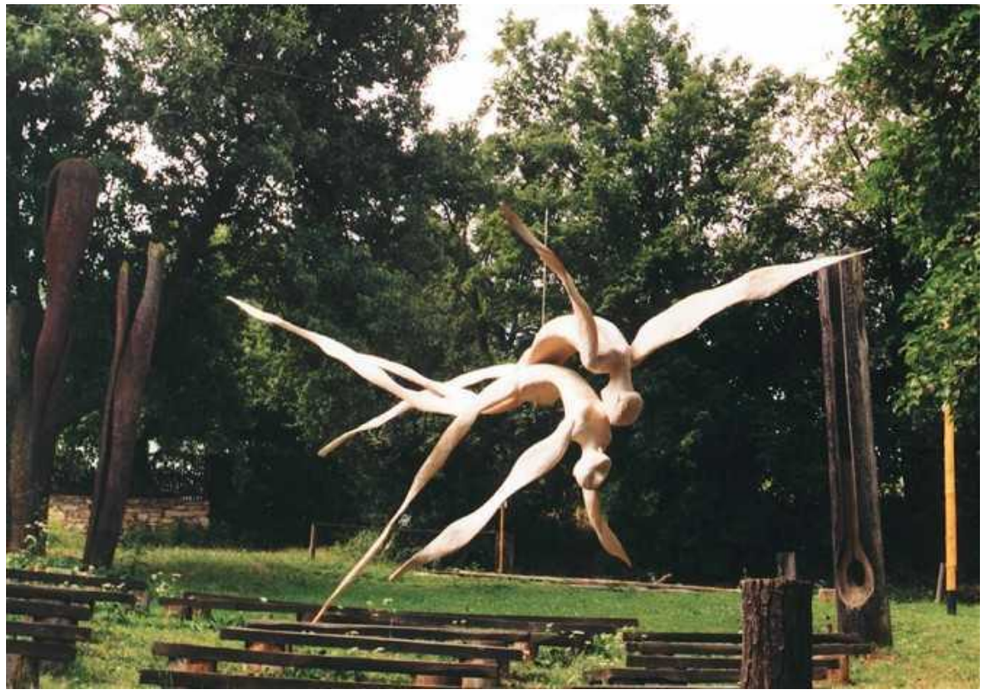
Modrá Venuše, 1963, mořený dub, výška 145 cm.
The Blue Venus, 1963, dipped oak, height 145 cm.

Žena (Torzo), 1985, mořená lípa, výška 120 cm.
A Woman (A Torso), 1985, stained linden, height 120 cm.

Láska nebeská

„Ach, ta láska nebeská,“ pěje zaníceně v duetu s Evou Pilarovou Waldemar Matuška a všichni tímto citem postižení se přímo vznášejí v oblacích, zbaveni zemské tíže, a všechny starosti jim připadají malicherné, pokud si je vůbec připouštějí.

Láska nebeská, 1997, topol, šířka 300 cm.
The Heavenly Love, 1997, poplar, width 300 cm.

Láska je vzlétat

Zaujal mne – v *Písni písní* – motiv vzlétání k nebi v okouzlení láskou, neboť v současné době řeším podobný problém okouzlení krajinou, v níž žiji a nad níž ve svých představách denně vzlétám, abych obdivoval její krásu.

Láska je vzlétat … I, 1997, topol, délka 300 cm.
Love Is to Float … I, 1997, poplar, length 300 cm.

Létající erotický objekt

„Chytila jsem na pasece motýlka, protože měl bleděmodrá křidýlka …,“ trylkovala kdysi Helena Vondráčková. Vznikla tehdy řada parafrází této písničky a mne zase inspirovala k vytvoření tohoto Létajícího objektu.

Létající erotický objekt, 2004, mořený topol, výška 62 cm.
A Flying Erotic Object, 2004, dipped poplar, height 62 cm.

Perla

Inspirace – přímočaré pojetí erotiky a manželského svazku ve staré tamilské společnosti a poezii. V milostných záležitostech mezi oběma pohlavími vládla rovnoprávnost a ženám se přiznávalo právo svobodné volby budoucího partnera. Předmanželská láska *(kalavu)* nebyla mezi mladými lidmi zvláštností a nepěstoval se ani kult panenství. Pokud si však dívka zvolila milence, zůstávala mu za každou cenu věrná, a to i proti nepřízni rodiny, protože k hlavním ctnostem ženy patřila stálost a loajalita… Básníci líčí ženské tělesné půvaby i intimní zážitky s neobyčejnou otevřeností a realismem. Používají přitom často neobvyklé básnické obrazy a přirovnání, oslavují milenčin štíhlý pas a štědrý klín, připodobňovaný k černému květu s růžovými pestíky, jemuž vévodí trojice pahorků slasti, pár těžkých ňader, pevných jako horské srázy, a Venušin pahorek, připomínající roztažený štít kobry.

Příměr růžového korálu a bílé perly ve staré tamilské poezii
„Podej mi svoje džbány meduplné
a lianami obetkni *mě,*
svůj pohár korálový s perlou bílou
mně dej a řečí přeroztomilou
potěš mé srdce, které touha po zlatě
odloučit od tebe by chtěla“

přivábil vzpomínky na chvíle strávené pod hladinou Karibského moře, kde perleť lastur a růžové plátky jeho obyvatel vzbuzovaly představy silně erotické. I v tomto případě jsem se vznášel, sice ne ve vzduchu, ale ve vodě, v prostředí člověku tak vzdáleném, a přece blízkém. Ve světě ticha, barev a tvarů, překonávajících nejbujnější fantazii.

Perla I, 1993, polychromovaná lípa, výška 30 cm.
A Pearl I, 1993, polychromed linden, height 30 cm.

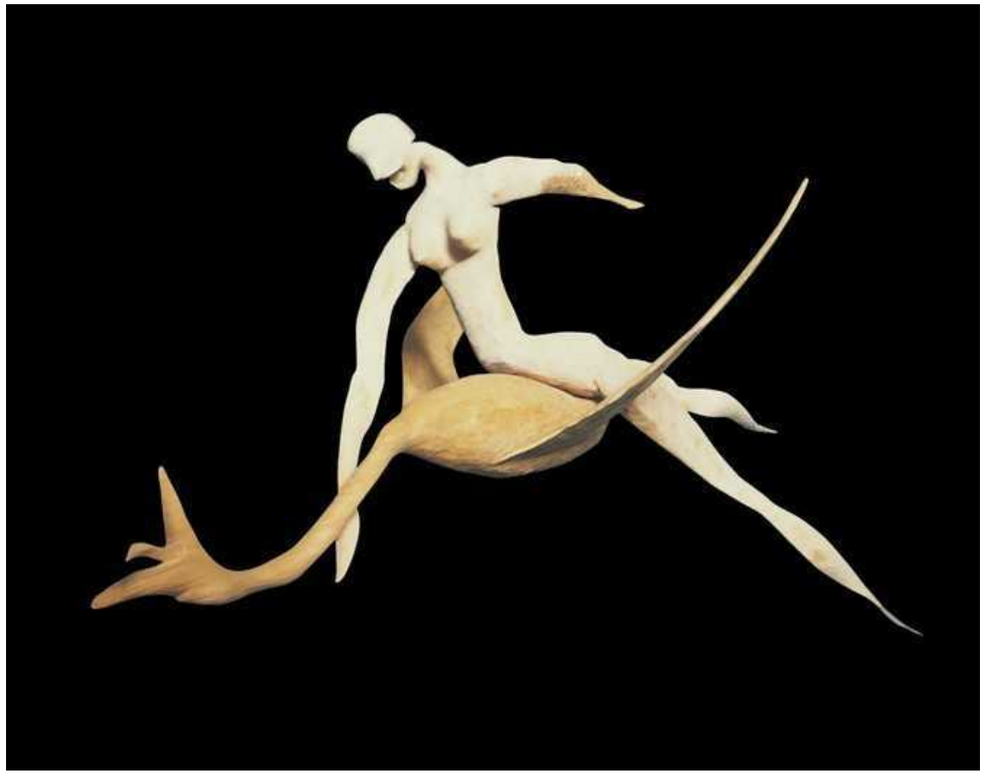
Léda s labutí

Jako malý gymnazista před několika desítkami let jsem byl učen, že krásná a cudná Léda vytrvale odmítala nemravné návrhy božského Dia. Zoufalý bůh učinil poslední pokus a proměnil se v utýranou a opuštěnou labuť, což mu vyšlo: Léda byla jata soucitem, vzala ubohého ptáka do náruče … a ten dosáhl svého.

Tato scestná verze antických feministek obstojí pouze u naivních a v nereálném světě se pohybujících profesorů řečtiny a latiny, kteří mnoho generací „krmili“ vykulené žáčky touto pohádkou.

Skutečnost je však taková, že Léda, která se už dlouho, leč marně snažila získat Diovu přízeň (takových roztoužených dam byly na jediného boha celé zástupy), byla jednoho dne při koupeli upozorněna svými družkami, že kousek odtud se v rybníce čvachtá sám velký, nic netušící Zeus. Šílenou touhou zmítaná Léda okamžitě odhodila své roucho a ve snaze Dia překvapit vklouzla do rákosí, jež ji dělilo od předmětu touhy. Nebýt nedočkavosti, záměr se skoro zdařil: nepatrné šplouchnutí vody však upozornilo Dia na nebezpečí. V mžiku se proměnil v labuť v bláhové naději, že má vyhráno: rozvášněná Léda ale vyrazila z rákosí, chňapla Dia-labuť za krk … a dosáhla svého.

Taková je pravda a tak jsem ji také zpodobnil.

Léda s labutí, 1998, vrba (Léda), topol (labuť), délka 210 cm.
Leda with a Swan, 1998, willow (Leda), poplar (swan), length 210 cm.

Dva na koni

Při listování stránkami indické milostné literatury jsem často narazil na motiv lásky odehrávající se na hřbetech velbloudů či slonů. Shánět pro tento poněkud extrémní způsob milování velblouda nebo dokonce slona bylo by v našich zeměpisných šířkách zajisté poněkud náročné.

Dovedu si však takový zážitek představit docela živě na statném koňském hřbetě. Měl jsem totiž řadu let jezdecké koně a přiznám se, že jsem s realizací tohoto nevšedního milostného aktu kdysi také trochu koketoval (kdeže loňské/koňské sněhy jsou …). Zabránila mi v tom kromě řady různých okolností i poněkud dovádivá letora mých miláčků (rozuměj koňských), takže jsem měl nezřídka co dělat, abych se v sedle udržel sám, natož abych prováděl ještě nějakou riskantní akrobacii.

(Ovšem u nomádských kmenů, jejichž mužští příslušníci byli se svými koňmi srostlí jako bájní Kentauři, bylo milování na koni obvyklou věcí, jak například dosvědčují četná výtvarná zpodobení; zvláště je zřejmě praktikovali Mongolové za velkého chána Čingischána koncem 12. a počátkem 13. století, kdy za svých mohutných dobyvatelských tažení, jimž padla za oběť četná bohatá města, koňský hřbet snad ani neopouštěli.)

A tak jsem své představy realizoval se značným zpožděním ve dřevě.

Dva na koni I, 1997, topol, délka 300 cm.
Two on the Horseback I, 1997, poplar, length 300 cm.

Milování na slonu

Vaše starosti na mou hlavu, myslel jsem si při listování pracovním preprintem 1. svazku knihy *Kruh prstenu* a narazil jsem přitom v kapitole o Indii na ilustraci pohodového milování na sloním hřbetu. V této hektické době, kdy si musí televizní divák počkat na titulky, aby poznal, sledoval-li zasedání parlamentu nebo „Peříčko", kdy už lze otěhotnět po Internetu a děti na školách dostávají za vysvědčení kondomy, se to zdá absurdní. Pokusil jsem se tedy přiblížit ony idylické doby alespoň prostřednictvím tohoto dobráckého slona, který je očividně potěšen bohulibou činností na svých zádech. Při pozornějším pohledu je vidět, že by se dokonce rád připojil. Dnešní absurdity by tím vlastně ztratily na své síle a minulý i ten nynější milostný život by na sebe plynule navázaly. Nebylo by to krásné? Čert ví.

Milování na slonu, 2000, jilm (slon), červená vrba (dvojice v nosítkách na hřbetě slona), výška 49 cm, šířka 63 cm.
Making Love on the Elephant, 2000, elm tree (elephant), red willow (a couple in a sedan on the elephant's back), height 49 cm, width 63 cm.

Múza a Pegas

Sodomie provází lidstvo v nesčetných variacích od samého počátku světa, stručně řečeno – od Adama.

Tento první zástupce lidského rodu bloumal bezcílně rájem, přejídal se rajským ovocem, laškoval se zvířátky – a poslušen pudu zachování rodu, zkoušel to tu i tam, čistě empiricky, nezatížen poznatky moderní biologie a genetiky. Ostatně nic jiného mu ani nezbývalo a tato činnost upevňovala družbu s ostatními *živočichy* a kromě toho mu zpříjemňovala jinak nudný, jednotvárný život.

S upřímným zděšením sledovalo vedení ráje jeho podivné aktivity na hony vzdálené předpokládanému duchovnu. Po bleskové poradě mu vyrobilo a urychleně dodalo první ženu – Evu.

Leč sémě neřesti již bylo zaseto a jeho plody sklízí lidstvo dodnes. Adamova příkladu pak následovali různí Panové, Kentauři, bohové, jako zástupci se etablovali hlavně bačové (i na Valašsku) a celé zástupy podnikatelů v oblasti experimentálního sexu. V neposlední řadě se k nim přidala i Múza s Pegasem a z jejich vášnivého vztahu se zrodilo přece jen něco dobrého. Byla to INSPIRACE.

Dodnes z ní čerpají celé generace umělců.

Múza s Pegasem, 2002, polychromovaný topol, výška 100 cm.
A Muse with Pegasus, 2002, polychromed poplar, height 100 cm.

Sova erotoman

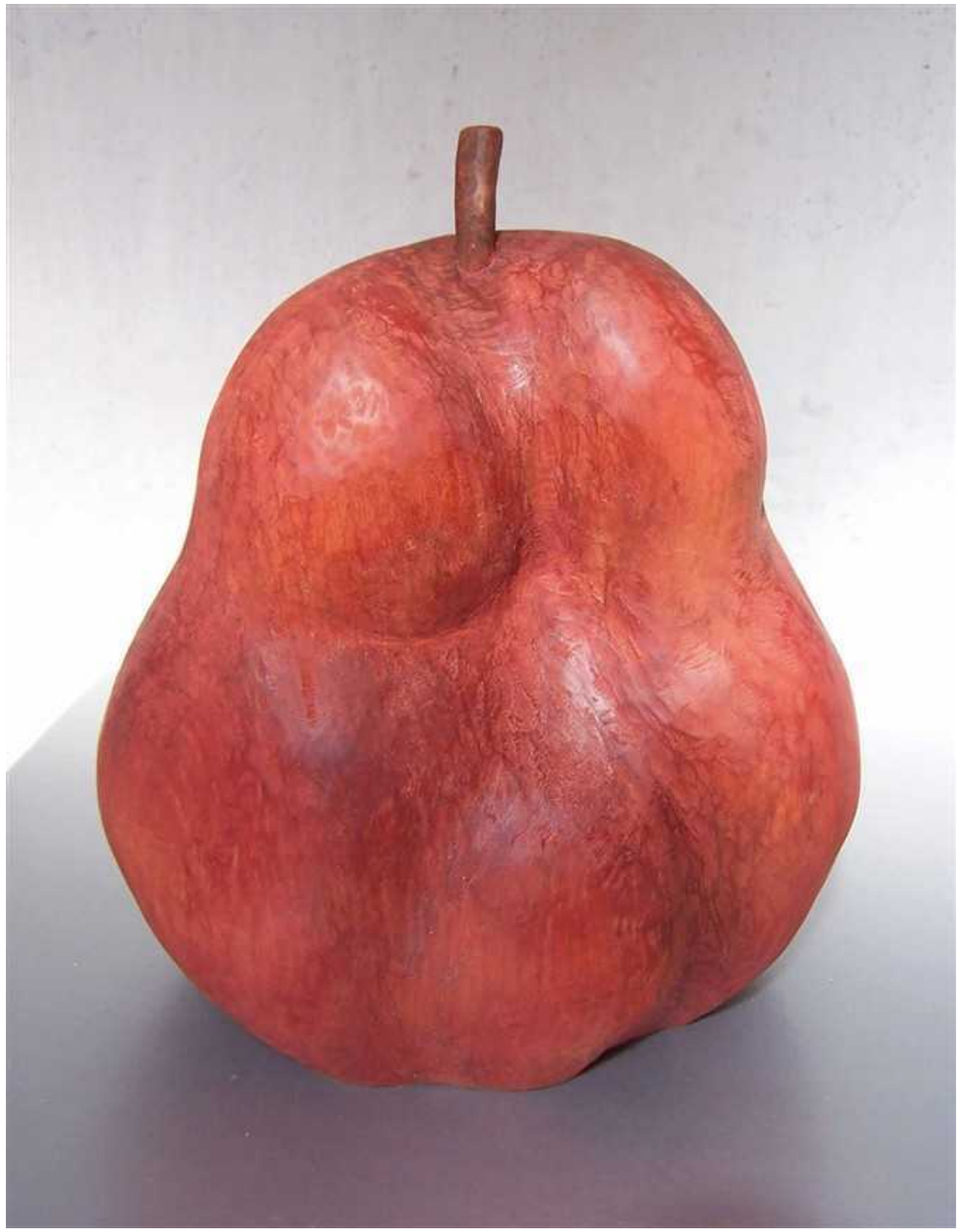
V Démona noci inkarnovaný Jaroslav Malina se svou kořistí, symbolem věčné inspirace umělců i vědců.

Sova erotoman, 2003, mořený topol, výška 20 cm.
The Owl-Erotomaniac, 2003, dipped poplar, height 20 cm.

Erotická hruška

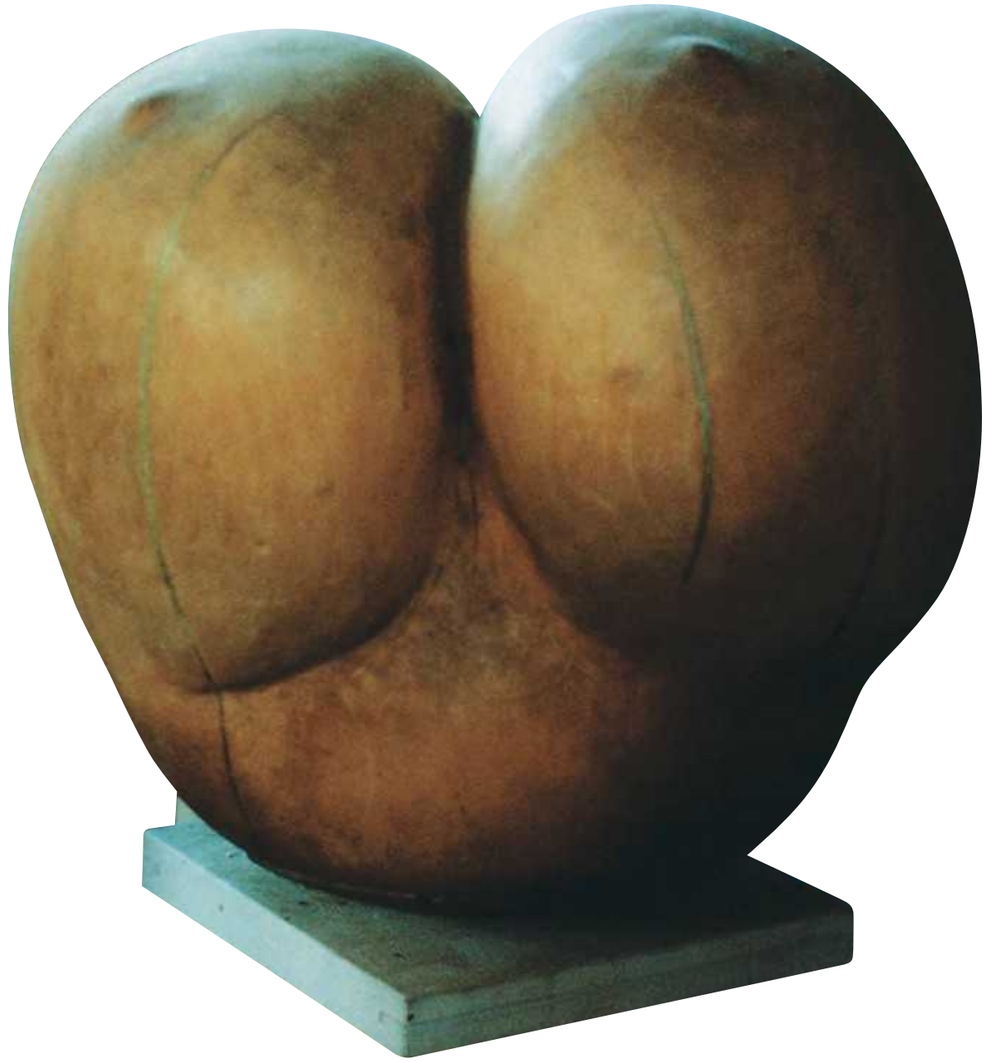
Když vezmete pěknou zralou hrušku do dlaní, je to už před nakousnutím docela příjemný zážitek s jemným erotickým nádechem. Tak jsem vzal kousek dřeva a tuto představu uskutečnil.

Erotická hruška, 2006, mořená lípa, výška 25 cm.
Erotic Pear, 2006, dipped linden, height 25 cm.

No comment

No comment, stačí pohladit.

Jarní (Pomona), 1988, mořený topol, výška 54 cm.
Spring (Pomona), 1988, dipped poplar, height 54 cm.

Kruh prstenu

Když jsem přemýšlel, jak nejlépe ztvárnit symbol projektu *Kruh prstenu*, bylo zadání celkem jasné. Už sám název určoval okrouhlý tvar obrysové linky a dále bylo třeba zohlednit to podstatné, obsah a význam projektu: sexualitu, erotiku a lásku.

Zvolil jsem dvě okřídlené figury, neboť láska dává člověku křídla, na nichž se vznáší v oblacích, stav mysli prozrazuje nepřítomný pohled, jeho činnost je ochromena, motá se ve svých pocitech stále dokola a z tohoto kruhu není úniku. Říká se tomu láska na první pohled a tento pohled je také rozbuškou výbuchu neovladatelných emocí a vášní. Je to tedy zrak, který je určujícím prvkem výběru na rozdíl například od odvěkého přítele člověka. Takovému pudlímu šampionu je naprosto jedno, jak jeho vyvolená vypadá, je-li to doga, podvraťák nebo buldok, nos ho vede neomylně k cíli.

Čich hraje velmi důležitou roli také u člověka. Od pradávna se ženy natíraly vonnými mastmi, koupaly se v růžovém oleji a jiných, smysly omamujících esencích, jen aby na sebe upoutaly pozornost druhého pohlaví. Tedy většinou. Na tomto fenoménu vzkvétá úspěšně stále mohutnější voňavkářský průmysl – Diorem počínaje a „důchy" na východě konče. Ale pozor! Po odeznění prvotního poblouznění se právě cizí vůně stává zničujícím elementem, ucítí-li ji žena na mužově klopě.

Třetím smyslem, který hraje důležitou roli v milostném životě, je bezesporu hmat. Cítit v dlaních teplé obliny ženského těla je jistě nezanedbatelným zážitkem. O tom snad není nutné nikoho přesvědčovat.

Všechny tyto atributy by měla mít v poněkud abstrahované formě i plastika. Zrak i hmat lze zohlednit, pouze vůni určuje zvolený materiál, v tomto případě dřevo a včelí vosk.

Potud idea, následuje realita.

Začátkem února 2004, kdy jsme se se ženou Stáňou chystali na krátkou dovolenou v Luhačovicích, jsem měl v poště pozvánku na nějakou akci na Katedře antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně dne 26. 2. 2004. Jelikož jsme v té době měli být už čtyři dny v Luhačovicích, přelétl jsem jen zběžně dvě hustě popsané stránky programu a chystal se je odložit, když jsem koutkem oka zavadil o tučně vytištěný řádek … a nevěřil vlastním očím. Stálo tam: „Slavnostní odhalení sochy Zdeňka Macháčka *Kruh prstenu* (trojrozměrný emblém projektu *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy*)

za přítomnosti autora." To snad ne! Na ničem takovém jsme se přece s profesorem Malinou nedomluvili. Sice jsme pár dnů před tím spolu toto téma probírali, že by bylo dobré vymyslet nějaký trojrozměrný emblém pro projekt *Kruh prstenu* (který by byl protějškem existujícímu grafickému emblému od malíře Adolfa Borna), leč tím to skončilo, dál jsme úvahy nerozváděli. Hned jsem pana profesora zavolal, že jedu za pár dnů do Luhačovic, které máme už rok zaplacené, a že tedy 26. února stejně v Brně tím pádem nemohu být. Profesor Malina mi s bohorovným klidem řekl, že mám přece ještě skoro tři týdny času a odhalení že zvládne sám, u toho přece nemusím vůbec být. Jelikož to nemám v hlavě taky úplně v pořádku, uslyšel jsem se, jak říkám, že to tedy zkusím.

Ještě v ten den jsem načmáral pár skic, dvě z toho vyvedl ve dřevě 1:10 a druhý den jel za J. M. z Křížovic do Brna. Jelikož nebyl mým výtvorem nijak zvlášť zděšen, vrátil jsem se domů, vybral asi metrákový kus dřeva, vyhrabal ho ze sněhu a dosmýkal po ledovaté cestě do šedesát metrů vzdáleného ateliéru, kde do rána rozmrzal. Venku bylo totiž už týden až -17 °C. Ve čtvrtek jsem ořezal dřevo do hrubého tvaru a večer jsem měl v krku struhadlo. V pátek jsem celý den řezal, ale řezání v krku bylo silnější. V sobotu už jsem byl zralý do postele, ale měli jsme pozvány přátele na oběd, a tak jsem zalehl až k večeru. Po pěti dnech v horizontální poloze se žádné zlepšení nejevilo, zavolal jsem tedy kamarády lékaře, manžele Jedličkovy, a ti mi po telefonickém vyšetření poslali po ženě antibiotika, aby se mi to nevrazilo na plíce. Za další dva dny jsem postel opustil a na provedení plastiky mi zbývalo už jenom pět dnů. Strávil jsem je v horečnatém dlabání a sekání, několikrát nechybělo moc, a byl bych to rozštípal a spálil, až teprve den před odjezdem o půl jedné v noci jsem mohl prohlásit, že „panáka" dodělám. V sobotu od rána jsem ho brousil, mořil, přebrušoval, znovu mořil několikrát po sobě, než jsem ho asi ve dvaadvacet hodin zavoskoval.

V neděli ráno 22. února jsme naložili kufry a odjeli. Týž den dopoledne, díky spolupráci brněnské stavební firmy MiTTaG a jejího zakladatele, milovníka a podporovatele výtvarného umění Jaroslava Mittaga, byla plastika dopravena do Brna a 26. 2. 2004 odhalena. Tuto zprávu jsem byl schopen podat až o více než měsíc později – 31. 3. 2004.

Kruh prstenu, 2004, mořený topol, průměr 99 cm, výška (s podstavcem) 158 cm. Trojrozměrný emblém projektu *Kruh prstenu*.
The Cycle of a Ring, 2004, dipped poplar, perimeter 99 cm, height (with the pedestal) 158 cm. Tridimensional emblem of the project *The Cycle of a Ring*.

Erotické šachy

Šachy – nepřítel lidstva? Svým způsobem ano, neboť co je hlavním smyslem naší existence? Samozřejmě že reprodukce, udržení živočišného druhu *Homo sapiens*.

A šachy? Takový hráč/hráčka (když zrovna nesedí nad šachovnicí) nevidí, neslyší, v noci se převaluje, nemůže spát a vymýšlí nejrůznější tahy a finty na poli šachovém, místo aby je vymýšlel/vymýšlela na poli reprodukčním, což je na rozdíl od šachů, které jsou vázány šachovnicí, v dnešní době vyspělé společnosti v podstatě kdekoliv, ložnicí počínaje a třeba zábradlím konče. V hráčově knihovně jsou regály plné šachových příruček a návodů „jak na to“, zato příručky v oblasti erotické, typu například *Kámasútry* nebo *Kruhu prstenu*, tak důležité pro budoucnost lidstva, chybí, a pokud tam nějaké čirou náhodou jsou, tak silně zaprášené. Nelze se proto divit, že porodnost na západní polokouli rok od roku klesá a čísla statistik jsou varující. Malou kapkou naděje do tohoto reproúpadku jsou právě tyto erotické šachy, jejichž figury jsou zoufalým pokusem připomenout hráčům/hráčkám, že existují ještě jiné hry než šachové.

Zaútočí-li například dáma na krále nebo věž na koně, již samo uchopení figury, provázené vizuálním vjemem snad zabrnká hráči na zasutou strunu erotiky. Jedná-li se o hráčku, pak útok pindíkem nebo střelcem není nutno ani komentovat.

A tak je také třeba chápat tyto erotické šachy – jako nepatrný příspěvek k lidskému úsilí o zachování rodu.

Erotické šachy s Erotem, 2007–2008, polychromovaný topol (šachy), výška 12,5–33 cm, polychromovaný kaštan (Eros, podstavec I), výška 59 cm.
Erotic Chess with Eros, 2007–2008, polychromed poplar (chess), height 12.5–33 cm, polychromed chestnut tree (Eros, pedestal I), height 59 cm.

Erotické šachy s Venuší, 2007–2008, polychromovaný topol (šachy), výška 12,5–33 cm, pálený smrk (Venuše, podstavec II), výška 65 cm.
Erotic Chess with Venus, 2007–2008, polychromed poplar (chess), height 12.5–33 cm, burned spruce (Venus, pedestal II), height 65 cm.

Kruh prstenu pro Jaroslava Malinu

Malinův *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy, 1.„Celý svět“ kromě euroamerické civilizace* z roku 2007 je velkoformátová kniha mající 1 215 stran. Vedle obsahu mě zaujala také její hmotnost. Váží totiž 3 500 gramů, což je obvyklá hmotnost zdravého českého novorozence. Autora jsem proto zpodobil jako otce hrdého na svého potomka, kterého, jako starostlivý rodič, usilovně tlačí do života...

Kruh prstenu pro JM, 2007, polychromovaná lípa, výška 21 cm.
The Cycle of a Ring for JM, 2007, polychromed linden, height 21 cm.

Cyklus *Automobilismus*

V současné době existuje na Zemi kolem 7 set milionů automobilů a kolem 7 tisíc milionů lidí. Dnes je tedy poměr mezi oběma entitami 1:10, v budoucnu se má zmíněný poměr měnit ve prospěch automobilů. Tuto statistiku a s ní spojený výhled lze chápat jako doklad technologického, ekonomického a sociálního pokroku, souvisejícího s rozvojem automobilismu. Pro jeho zastánce je automobil symbolem modernosti, individuální mobility, zajišťující vyšší kvalitu života, dokladem rostoucího blahobytu i statusovým symbolem. K zjevným nevýhodám osobní i kamionové automobilové dopravy naproti tomu patří rostoucí zatížení životního prostředí hlukem a exhalacemi, množící se počet úmrtí při dopravních nehodách, časté dopravní zácpy či problémy s parkováním. Automobil proto v současné době představuje významný prvek, spjatý prostřednictvím strukturálních vztahů s různými oblastmi sociokulturního systému moderní průmyslové a postindustriální společnosti. Od svého vzniku trvale poznamenává také proměny mužské a ženské identity, genderu a vztah mezi oběma pohlavími včetně vztahů sexuálních a erotických. Uvedené skutečnosti daly podnět k tomu, aby v roce 2011 byl na Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, ve spolupráci s badateli z dalších akademických institucí, zahájen mnohostranný vědecko-umělecký projekt *Člověk-Auto / Auto-Člověk: život – věda – umění*. Součástí tohoto počinu je kromě zkoumání fenoménu automobilu a automobilismu v běžném životě v různých sociálních, kulturních a technologických souvislostech také jeho reflexe v dílech výtvarníků (automobilových designérů, malířů, grafiků, sochařů, fotografů) a literátů. Oslovení tvůrci vytvářejí od roku 2011 nová, originální díla. Dílčí výsledky tohoto výzkumu, výtvarné artefakty, básně, eseje a povídky jsou zveřejňovány v odborných a populárně-vědeckých časopisech a dalších sdělovacích prostředcích i v rámci výstav, v encyklopedii *ČLOVĚK-AUTO-ENCYKLOPEDIE: První mezinárodní interaktivní encyklopedie o vztahu člověka a automobilu* a zejména ve dvou knihách (Jaroslav Malina – Jan Filipský – Jaroslav Pernica, *Auto-Erotika aneb Kámasútra automobilového věku*, 2013; Jaroslav Malina *Tři muži v automobilu – Zdeněk Macháček – Jaroslav Svoboda – Miroslav Štěpánek*, 2013).

Mezi nejvýraznější výtvarné počiny patří cyklus Zdeňka Macháčka nazvaný *Automobilismus*.

Sochařské logo projektu Člověk-Auto aneb Erotický volant, 2011, polychromované dřevo (hybrid amerického topolu), výška 78 cm, průměr volantu 49 cm.
Sculptural Logo for the Project Man-Car or Erotic Steering Wheel, 2011, polychromed wood (hybrid poplar), height 78 cm, wheel diameter 49 cm.

Evy a Adam v postmoderní době, 2011, polychromované dřevo, postavy (kaštan), vlasy (borovice), jablko a ohryzky (jabloň), karoserie (lípa), kola (smrk, habr), výfuk (borovice), délka 52 cm, výška 26 cm, šířka 24 cm. Dílo je pozoruhodné kromě jiného také tím, jaký originální materiál Mistr kreativně zvolil pro ztvárnění jablka a ohryzků. Domníváme se, že je to skvělá výzva všem dnešním mladým umělcům postmoderní doby, jejichž invence je prosta ducha a v jejichž artefaktech bývá zpravidla „všechno jinak".
Eves and Adam in the Postmodern Age, 2011 polychromed wood, figures (walnut), hair (pine), apple and cores (apple tree), car body (limewood), wheels (spruce, hornbeam), exhaust (pine), length 52 cm, height 26 cm, width 24 cm. The work of art is, apart from other things, noteworthy by the original material creatively chosen by the artist to render the apple and apple cores. In our opinion it makes a stimulating appeal to all young contemporary artists of the postmodern age, whose creative ability lacks in imagination and in whose artefacts, for the most part, "everything is quite otherwise".

Zahýbání s Mazdou MX-5, 2011, polychromované dřevo, postava (kaštan), vlasy (borovice), karoserie (lípa), kola (smrk, habr), výfuk (borovice), délka 37,5 cm, výška (s postavou) 18 cm, šířka 19 cm. Inspirace: koncept *Audi A3* a roadster-coupé *Mazda MX-5*.
Playing Around with Mazda MX-5, polychromed wood, figure (walnut), hair (pine), car body (limewood), wheels (spruce, hornbeam), exhaust (pine), length 37.5 cm, height (including the figure) 18 cm, width 19 cm. Inspiration: Concept *Audi A3* and Roadster-Coupé *Mazda MX-5*.

Auto-Píďalka, 2013, polychromované dřevo (borovice, bříza, buk, lípa, olše, smrk, topol), délka 30 cm, výška 29,5 cm, šířka 16,5 cm. Vůz, nazvaný *Auto-Píďalka*, byl navržen pro snadnější přepravu z bodu A do bodu B na českých silnicích.

Je to bída na tom světě,
kam se kolo šine,
vyhrabeš se z jedné díry,
zapadneš do jiné.

Postscriptum: Řidičům, kteří vědí, jak se píďalka pohybuje, není potřeba nic vysvětlovat.

Auto-Inchworm, 2013, polychromed wood (pine, birch, beech, linden, alder, spruce, poplar), length 30 cm, height 29.5 cm, breadth 16.5 cm. The car called *Auto-Inchworm* was designed to simplify transport from point A to point B on the Czech roads.

Car wheels roll
from hole to hole
you may avoid one
next time you are done.

Postscript: The drivers familiar with the inchworm's movement need no explanation.

Vyždímaná Mazda MX-5, 2013, polychromované dřevo (bříza, olše, smrk, topol), délka 50 cm, výška 13,5 cm, šířka 12 cm. Takhle dopadl vůz Mazda MX-5, z něhož při zběsilé jízdě na tenisový turnaj jeho řidič doslova vyždímal neuvěřitelných 300 km/h.

Wrung-Out Mazda MX-5, 2013, polychromed wood (birch, alder, spruce, poplar), length 50 cm, height 13.5 cm, breadth 12 cm. This is how the Mazda MX-5 looked like after his driver rushing to a tennis tournament literally squeezed out of it unbelievable speed of 300 km/h.

Cyklus *Hlavy makarónské*

Podle různých pramenů je na světě v současnosti zaznamenáno více než 33 000 přirozených jazyků, z nichž však jen menší část (3 000–7 000) jazykovědci uznávají jako samostatné. Důvodem je nezřetelná hranice mezi jazyky a dialekty. Zůstaňme u nejnižšího možného čísla, tedy 3 000. V každém z těchto jazyků existuje termín pro hlavu a úsloví, přísloví a fráze s ní spjaté. Na světě je věru mnoho hlav – chytré, hloupé, umíněné, nápadité, škodolibé… V knížce *HLAVA v makarónské poezii (čeština + kopa jazyků světa)* (2017) jsem pro makarónské veršování (básnický útvar, často humoristické, ironické nebo satirické povahy, v němž jsou míšeny prvky několika jazyků) vybral kopu jazyků, Zdeněk Macháček vystačil s tuctem, jímž geniálně dokázal obsáhnout snad všechny hlavy světa:

Come il cacio sui maccheroni, // Jako sýr ideálně doplňuje makarony,
tak přicválal na výtvarném koni
Mistr Zdeněk Macháček,
aby tuctem hlav skvěle dochutil
tento makarónský koláček.

Hlava exkrementální, 2016, z cyklu *Hlavy makarónské*, lípa, exkrement, výška 23,5 cm.
Excremental Head, 2016, from the *Macaronic Heads* cycle, linden, excrement, height 23.5 cm.

Hlava melancholická, 2016, z cyklu *Hlavy makarónské*, vrba, výška 29 cm.
Melancholic Head, 2016, from the *Macaronic Heads* cycle, willow, height 29 cm.

Hlava osvícená, 2016, z cyklu *Hlavy makarónské*, topol, svíčka, výška 22 cm.
Head Enlightened, 2016, from the *Macaronic Heads* cycle, poplar, candle, height 22 cm.

Hlava otevřená, 2016, z cyklu *Hlavy makarónské*, lípa, výška 27,5 cm.
Head Open, 2016, from the *Macaronic Heads* cycle, linden, height 27.5 cm.

Hlava vykradená, 2016, z cyklu *Hlavy makarónské*, vrba, výška 26,5 cm.
Head Robbed, 2016, from the *Macaronic Heads* cycle, willow, height 26.5 cm.

Hlava makarónská, 2016, z cyklu *Hlavy makarónské*, lípa, buk, výška 25 cm.
Macaronic Head, 2016, from the *Macaronic Heads* cycle, linden, beech, height 25 cm.

Hlava máselná, 2017, z cyklu *Hlavy makarónské*, borovice, výška 27 cm.
Butty Head, 2016, from the *Macaronic Heads* cycle, pine, height 27 cm.

Hlava neotesaná, 2017, z cyklu *Hlavy makarónské*, smrk, výška 35 cm.
Head Uneaten, 2017, from the *Macaronic Heads* cycle, spruce, height 35 cm.

Hlava rozpolcená, 2017, z cyklu *Hlavy makarónské*, borovice, výška 21,5 cm.
Head Torn, 2017, from the *Macaronic Heads* cycle, pine, height 21.5 cm.

Hlava vygumovaná, 2017, z cyklu *Hlavy makarónské*, topol, výška 21 cm.
Head Erased, 2017, from the *Macaronic Heads* cycle, poplar, height 21 cm.

Hlava vznětlivá, 2017, z cyklu *Hlavy makarónské*, borovice, výška 25 cm.
Head Combustible, 2017, from the *Macaronic Heads* cycle, pine, height 25 cm.

Hlava zapšklá, 2017, z cyklu *Hlavy makarónské*, borovice, výška 27 cm.
Head Snapped, 2017, from the *Macaronic Heads* cycle, pine, height 27 cm.

Cyklus *Caputologie*

V knize *Úvod do caputologie: Hlava I – mírné ∞. Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní rysy člověka* (2019) je prezentována rozsáhlá typologie „Hlav“. Podobně jako v antickém dramatu je každá „Hlava“ představena prostřednictvím „expozice“ – v tomto případě nonkonformních veršů, které uvádějí na scénu „Hlavu“ hlavního hrdiny. V následných encyklopedických odkazech upozorňujících na historické a sociokulturní souvislosti, v nichž se „Hlava“ ocitla, si může čtenář užít kontextuálních situací jako jsou „kolize“, „krize“ a „peripetie“. Závěrečnou „katarzi“ poskytne výtvarná vizualizace typu „Hlavy“, jíž lze chápat jako antropologické a filozofické poselství na téma fyzické rozmanitosti a mentální rozporuplnosti lidské existence.

Adorantka (Já také!), 2010 / 2018, z cyklu *Caputologie*, mořená vrba, výška 96 cm.
Adoratrix, 2010 / 2018, from the *Caputology* cycle, dipped willow, height 96 cm.

Sochař se inspiroval paleolitickými artefakty: pětice ženských postav adorujících falus je odvozena z Willendorfské venuše (vápencová soška, kolem roku 30 000 př. n. l., mladý paleolit, výška 10,7 cm, naleziště: Willendorf, Rakousko), zatímco falus je proveden podle plastiky z mamutoviny pocházející z naleziště u Dolních Věstonic (kolem roku 30 000 př. n. l., mladý paleolit, výška 8,7 cm). Tato plastika z tvrdé kosti představuje protáhlý tvar s dvěma ovoidními závěsky, který umožňuje trojí výklad: 1. mužský falus (jakési paleolitické „božstvo plodnosti“ s věčně ztopořeným údem – v tomto případě už 30 000 let!, předchůdce antického Priápa); 2. schematizace ženské hlavy s prsy; 3. důmyslné prolnutí mužského a ženského principu v dialekticky protikladné jednotě. Mistr Macháček zřetelně vyjádřil, který výklad preferuje.

Archeolog, 2017, z cyklu *Caputologie*, mořený smrk, výška 29 cm.
Archaeologist, 2017, from the *Caputology* cycle, dipped spruce, height 29 cm.

Ironik, 2017, z cyklu *Caputologie*, kolorovaná vrba, měděný drát, výška 21 cm.
Ironic, 2017, from the *Caputology* cycle, colorized willow, copper wire, height 21 cm.

Kanibalka, 2017, z cyklu *Caputologie*, kolorovaný smrk, kolorovaná vrba, cín, výška 25 cm.
Lady Cannibal, 2017, from the *Caputology* cycle, colorized spruce, colorized willow, tin, height 25 cm.

Král, 2017, z cyklu *Caputologie*, kolorovaný smrk, výška 27 cm.
King, 2017, from the *Caputology* cycle, colorized spruce, height 27 cm.

Lichvář, 2017, z cyklu *Caputologie*, kolorovaný smrk, výška 23 cm.
Usurer, 2017, from the *Caputology* cycle, colorized spruce, height 23 cm.

Lupič, 2017, z cyklu *Caputologie*, kolorovaný smrk, výška 21,5 cm.
Robber, 2017, from the *Caputology* cycle, colorized spruce, height 21.5 cm.

Nadsavec, 2018, z cyklu *Caputologie*, kolorovaný smrk, výška 23 cm.
Supersad, 2018, from the *Caputology* cycle, colorized spruce, height 23 cm.

Narcis, 2012 / 2018, z cyklu *Caputologie*, polychromované dřevo, výška 52 cm.
Narcissus, 2012 / 2018, from the *Caputology* cycle, polychromed wood, height 52 cm.

Nostalgik, 2018, z cyklu *Caputologie*, kolorovaný topol, výška 30 cm.
Nostalgic, 2018, from the *Caputology* cycle, colorized poplar, height 30 cm.

Orión, 2017, z cyklu *Caputologie*, kolorovaná vrba, měděný drát, peří, výška 21 cm.
Orion, 2017, from the *Caputology* cycle, colorized willow, copper wire, feathers, height 21 cm.
Sochař zobrazil nebohého Oriona v onom osudovém okamžiku, kdy byl zasažen nikdy nechybujícím Artemidiným šípem.

Pandóra, 2017, z cyklu *Caputologie*, kolorovaná lípa, výška 28 cm.
Pandora, 2017, from the *Caputology* cycle, colorized linden, height 28 cm.

Paroháč, 2017, z cyklu *Caputologie*, kolorovaná vrba, výška 30 cm.
Cuckold, 2017, from the *Caputology* cycle, colorized willow, height 30 cm.

Vůdce, 2017, z cyklu *Caputologie*, kolorovaný smrk, výška 20 cm.
Führer, 2017, from the *Caputology* cycle, colorized spruce, height 20 cm.

Zombie, 2017, z cyklu *Caputologie*, kolorovaná vrba, červotoč, výška 19 cm.
Zombie, 2017, from the *Caputology* cycle, colorized willow, woodworm, height 19 cm.

Cyklus *Zvěrokruh*

Dvanáct astrologických znamení zvěrokruhu, jež přes ascendent, nadir, zenit a descendent v horoskopu pojme ekliptika – hvězdopravná optika, určující prý charakter či temperament každého smrtelníka. Míra fantazie a touhy, kterou různé kultury používaly a používají při hledání způsobů a prostředků umožňujících určit místo a osud člověka ve světě a předvídat budoucnost, nezná hranic ani v čase ani v prostoru: po ukotvení toužil paleolitický lovec před statisíciletími, stejně jako po něm prahne postmoderní člověk globalizovaného světa v 21. století. Kniha *Hvězdopravné nebe zvěrokruhu nad námi, provázené slovy, malbami a sochami* (2019) přinesla antropologický pohled na tyto otázky v rámci rozmanitých kultur a civilizací od paleolitu do dnešní doby a doprovodila jej výtvarnými díly, která pro tuto knihu vytvořili významní čeští malíři a sochaři, mezi nimi Zdeněk Macháček.

Beran v minimalistickém pojetí, 2018, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaný smrk, drát, šňůra, 22 × 17 × 15 cm.
Ram in Minimalistic Concept, 2018, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized spruce, wire, cord, 22 × 17 × 15 cm.

Metamorfóza

Nepřičítejte Mistru Macháčkovi za vinu,
že v Berana metamorfoval Malinu.
Kde hledat příčinu,
když Mistr nezastižen při činu?

Nezastižen, ale prozradí:

„V beránčím rouše
aspoň přestane naléhat
a nikoho
nikdy
ani zubem moudrosti
ani veršem
NEPOKOUŠE!“

Metamorfóza Mistra Zvěrokruhu, 2019, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaný Dub šípák (Beran), kolorovaný Jasan ztepilý (Malina), 26 × 28 × 16 cm.
Metamorphosis of the Zodiac Master, 2019, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized Downy Oak (Ram), colorized European Ash (Malina), 26 × 28 × 16 cm.

Býk, 2018, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaný topol, hliník, 27 × 18 × 13 cm.
Bull, 2018, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized poplar, aluminium, 27 × 18 × 13 cm.

Sourozenci
Stereotyp je rozpálí do rudé svatozáře,
takže se chtějí „trhnout“ až bezhlavě,
jako by jim hořela koudel u „druhé tváře“,
riskují však, že jim vzplane ta na hlavě.

Sourozenecká láska je zjevně ta tam…
Snad spory o dědictví či „cherchez la femme“?

Blíženci, 2018, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaná lípa, koudel, 17 × 33 × 8 cm.
Twins, 2018, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized linden, oakum, 17 × 33 × 8 cm.

Rak, 2019, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaná olše, 9,5 × 16 × 15 cm.
Crab, 2019, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized alder, 9.5 × 16 × 15 cm.

Lev, 2019, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaný topol, 30 × 25 × 14 cm.
Lion, 2019, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized poplar, 30 × 25 × 14 cm.

Macháčkův kouřící Lev – Mistrovo emblémové znamení, apoteóza Zvěrokruhu, chvalozpěv.

Panna, 2018, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaný topol, 24,5 × 14 × 10 cm.
Virgin, 2018, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized poplar, 24.5 × 14 × 10 cm.

Komu Mistr Macháček navážil metráček?

Brutto mužům, neb jsou **B**rutální.
Netto ženám, neb jsou **N**ormální.

„Brutto, netto – a co, Mistře, TARA?“
dotazuje se zvídavá děvucha Klára...
Mistr nezaváhá – odkáže ji na ogara.

tara (z arabského *tarh*, „sleva, srážka“), hmotnost obalu (pytlíku, pytle či nádoby), v němž se zboží váží; rozdíl mezi hrubou, celkovou hmotností zboží s obalem (brutto) a čistou hmotností (netto); *tara = brutto – netto*.

Váhy, 2019, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaný smrk a topol, 14 × 15 × 8 cm.
Balance, 2018, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized spruce and poplar, 14 × 15 × 8 cm.

Mistr zobrazil Štíra v ženské podobě. Proč? Asi ví proč.
Konečně někdo nevnímá Štíra nutně negativně, žádné „Mene, mene…“:
žena přece dává život, je věčnou inspirací našeho proradného ple(a)mene
a injekce bývá většinou léčivá, povzbuzující – spíše než umrtvující.

Se štíří ženou nezahyneš v bahnitých řekách Asie,
nezamrzneš v ledu Arktidy, neuvízneš ani v písku pouště.
Tam jak Rinald v Dvořákově a Vrchlického *Armidě* ještě
před vášnivým duetem zapěješ árie:
Rinald: „Ty tvoje vlasy!“
Armida: „To tvé čelo!“
Rinald: „Ta ústa sladká, tvoje tělo!
Ó, nech mě sníti věčně tak,
a dívati se ve tvůj zrak,
až divně tak by v něm se stmělo jak,
patříme-li do oblak,
kde v daleku se tratí pták.“

Štír, 2019, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaný dub (injekční stříkačka), kolorovaný topol (postava), 17 × 31 × 12,5 cm.
Scorpion, 2019, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized oak (syringe), colorized poplar (figure), 17 × 31 × 12.5 cm.

Střelec, 2019, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaná borovice (rám s úchopovou částí a ruka), kolorovaný topol (hlaveň a závěr), zlatý plech a český granát (prsten), 34 × 11 × 5,8 cm.
Archer, 2019, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized pine (frame with grip and hand), colorized poplar (barrel and slide), gold sheet and Czech garnet (ring), 34 × 11 × 5.8 cm.

Střelnou zbraň drží ženská ruka (zlatý prsten s českým granátem představuje typický ženský šperk) – kam posléze zamíří, jen Zdeněk Macháček (Gabriela Sedláčková a Jiřina Strýčková) to ví.

Kozoroh, 2019, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaná borovice, kolorovaný topol, 27 × 17 × 16 cm.
Goat, 2019, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized pine, colorized poplar, 27 × 17 × 16 cm.

Ani z palce ani z internetu
nevycucal Mistr vodnářskou inspiraci.
V mládí si ji nahrál do paměti „na disketu“,
když potopen v Karibiku, kde má důvěrnou niku,
vylovil perlu, která svůj lesk nepoztrácí.
Stačí jen sáhnout pro ni do malíku.

Vodnář, 2019, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, bambus a kolorovaný topol, 16 × 18 × 18 cm.
Water Bearer, 2019, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, bamboo and colorized poplar, 16 × 18 × 18 cm.

Ryby, 2018, z cyklu *Zvěrokruh*, 2018–2019, kolorovaný topol, 29 × 25,5 × 7,5 cm.
Fish, 2018, from the *Zodiac* cycle, 2018–2019, colorized poplar, 29 × 25.5 × 7.5 cm.

Cyklus *Tenisologie*

Macháčkův smysl pro humornou nadsázku se plně projevil v cyklu *Tenisologie* pro projekt a knihy *Tenis humorně i vážně aneb z Česka do Wimbledonu a zase zpátky (slovem i obrazem)* (v tisku) a *Tenisová raketa ve výtvarných a básnických variacích* (v tisku). Dotváří jím texty, které v podobě básnické zkratky, často epigramatickou formou, čtenáře uvádějí do světa tenisových reálií, technických termínů označujících typy úderů, herních situací, druhů turnajů a způsobů bodování, umístění na světovém žebříčku, rozmanitost dvorců a povrchů, v podstatě všeho, co školometsky učí příručky typu *Tennis for Dummies* (Tenis po nechápavé)…

Sochař, zanícený tenista, své *chef-d'oeuvre*, mistrovské dílo, záměrně opatřil bílou a několika (méně než padesáti) odstíny šedi, aby při fotografické reprodukci vyniklo na klasické oranžové antuce stadionu v Brně-Jundrově, který v šedesátých letech minulého století spoluzakládal a spolubudoval.

Docent Martin Zvonař, z Fakulty sportovních studií Masarykovy univerzity, Macháčkovo dílo zhodnotil z hlediska kinantropologie a její subdisciplíny antropomotoriky: „Pokud sochařské zpodobení věrně zachycuje pozici podávajícího (dokonce hyperrealisticky, ‚stál' jsem Mistrovi modelem, když si v Jundrově skicoval přípravné kresby pro sochařské ztvárnění – poznámka JM), musel míč letět rychlostí alespoň 270 km/hod." To znamená, že byl překonán světový rekord (263 km/hod) australského profesionálního tenisty Samuela Grotha o nejméně 7 km/hod. Plastika bude odlita (Mistr zdarma!! poskytl neomezená autorská práva!) do bronzových kopií, které budou udíleny jako trofej vítězi mužské dvouhry na nově založeném ATP challengeru Dolní Bučice Open.

Antropomotorika servisu, 2019, z cyklu *Tenisologie*, topol černý, kolorovaný šedě a bíle, 44 × 22 × 7 cm.
Anthropomotorics of the Service, 2019, from the *Tennisology* cycle, poplar black, gray and white colorized, 44 × 22 × 7 cm.

Let na tenisový Olymp (Povětroň), 2015 / 2020, z cyklu *Tenisologie*, polychromované dřevo, délka 210 cm.
Flight to Tennis Olympus (Shooting Star), 2015 / 2020, from the *Tennisology* cycle, polychromed wood, length 210 cm.

Tenista (Sen o zisku trofeje z US Open), 2015 / 2020, z cyklu *Tenisologie*, polychromovaný topol a originální tenisový míček značky Wilson, výška 86 cm.
Tennis Player (Dream of Winning of a US Open Trophy), 2015 / 2020, from the *Tennisology* cycle, polychromed poplar and original Wilson tennis ball, height 86 cm.

Sochař, v mládí špičkový tenista a dnes tenisový fanoušek, získal míček (ve svých 90 letech!; narozen 16. 8. 1925) na US Open 2015, při čtvrtém a závěrečném grandslamovém turnaji tenisové sezony; jde o míček, který do hlediště odpálil Novak Djoković po finálovém matchballu a Mistr se ho mezi mnoha se snažícími diváky svižným pohybem pravé ruky zmocnil.

Tenista (Kvadratura tenisové rakety), 2016 / 2020, z cyklu *Tenisologie*, polychromované dřevo, výška 61 cm.
Tennis Player (Quadrature of the Tennis Racket), 2016 / 2020, from the *Tennisology* cycle, polychromed wood, height 61 cm.

Sochař byl k svému dílu inspirován výrokem JM o „kvadratuře kruhu (rakety)“ – jedním ze tří nejproslulejších antických konstrukčních problémů (zbylé dva jsou duplikace krychle a trisekce úhlu), které odolávaly všem pokusům o jejich řešení; teprve v 19. století bylo dokázáno, že jsou neřešitelné. Zdeněk Macháček však dokázal vyřešit další konstrukční problém – kvadraturu rakety, což se dosud nepodařilo žádnému z renomovaných vědců…

Vzorný pracovník (Úderník), 2012 / 2020, z cyklu *Tenisologie*, kolorovaný topol, výška 31 cm.
Exemplary Worker (Striker), 2012 / 2020, from the *Tennisology* cycle, colorized poplar, height 31 cm.

Díra do vesmíru? Ostuda, hledej, kde nechal tesař díru!, 2020, raketa a míček (ready made), kolorovaný topol, kolorovaný smrk, tenisový míček Wilson-MONETA, 56 × 45 × 45 cm.
Hole in Space? Shame, Look for Where the Carpenter Left a Hole!, 2020, from the *Tennisology* cycle, colorized poplar, colorized spruce, Wilson-MONETA tennis ball, 56 × 45 × 45 cm.
Mistr ZM, bytostně nesnášející Malinovo nabubřelé velikášství, „uzemnil" ho několika výstižnými postmoderně mnohovýznamovými ikonografickými motivy: Na nos mu nasadil respirátor z míčku značky Wilson-MONETA, obehraného při prostějovskému challengeru MONETA Czech Open 2020, aby naznačil, že „nedolétne" ani na tento druhořadý turnaj. Chápeme-li však respirátor v jeho původním určení, pak vidíme, že není schopen jej zasáhnout středem výpletu, pouze jej školácky napálil rámem rakety. V interpretaci Mistrova díla bychom v tomto duchu mohli ještě dlouho pokračovat, postačí, když na závěr uvedeme, že respirátor lze vnímat i jako nos klauna, který je každému pro posměch. Na spodní straně soklíku se totiž nalézá Mistrův přípisek: „Chtěls' udělat do světa díru, / máš však z ostudy kabát, raději hledej, kde ti tesař nechal díru!"

Tenista paroháč, 2020, tenisová raketa (ready made), topol černý (portrét, soklík), koudel (vlasy), parohy (zlato), 65 × 30 × 34 cm.
Tennis Player Cuckold, 2020, from the *Tennisology* cycle, tennis racket (ready made), poplar black (portrait, plyzel), oakum (hair), antlers (gold), 65 × 30 × 34 cm.

Zřejmě jde o portrét tenisty z první světové desítky žebříčku ATP s vysokým ziskem prize money, když si mohl dovolit honosné parohy ze čtyřiadvacetikarátového zlata.

Zoufalec JM, 2020, dětská tenisová raketa, s níž JM hrál mezi třetím až šestým rokem svého života ve své rodné vísce v DB (ready made), kolorovaný topol černý (skulptura), koudel (zježené vlasy), 49,5 × 21 × 49,5 cm.
Desperado JM, 2020, children's tennis racket with which JM played between the third and sixth years of his life in his home village in DB (ready made), colorized poplar black (sculpture), oakum (hair cut), 49.5 × 21 × 49.5 cm.

Skloubením plastiky s dětskou raketou sochař geniálním uměleckým vhledem vytušil, že poslední myšlenka JM před sebevražedným skokem patřila raketě, s níž hrál jako dítě a která stála na počátku jeho pozdější oslnivé kariéry.

Mistr Tenisologie letící k čertu, 2020, tenisová raketa SARVODAYA (ready made), smrkové dřevo, keř hlohu, koudel (portrét MT s parohy na hlavě v hlavě rakety), topol (nosná raketa Falcon), izolační keramický materiál (soklík), 160 × 26 × 30 cm.
Master of Tennisology Flying to Hell, 2020, SARVODAYA tennis racket (ready made), spruce wood, hawthorn shrub, oakum (portrait of MT with antlers on his head in the head of the racket), poplar (Falcon carrier rocket), insulating ceramic material (plywood), 160 × 26 × 30 cm.

Dramatická scéna zachycuje vyústění existenciálního dramatu MT. Tenisolog při dovršení svého díla obsahujícího plánovanou stovku „ready made raket" zjistil, že všech *sto Raket-milenek*, které dlouhodobě nezištně a láskyplně opečovával, mu bylo nevěrných. Zdeněk Macháček, pětadevadesátiletý Mistr, sám uštvaný životem, prací a ženami, bez nichž nemůže být, v celé své tvorbě, podobně jako Edvard Munch, usiluje o vyjádření skrytých vášní lidského nitra, úzkosti ze života i smrti. Proto dokázal s expresionistickým porozuměním zobrazit rozervanost MT z ženské věrolomnosti a jeho cestu do pekla, kde mu bude líp... Mistrův objekt *Mistr Tenisologie letící k čertu* lze směle označit za poemu o lásce, životě a smrti!
Tuto plastiku vytvořil MISTR pár dnů před svým odletem na Nebesa – Tchien!

Cykly *Paměť stromu, Duše stromu, Lepidoptera*

Stanislava Macháčková

Profesor Jaroslav Malina připravil tuto knihu jako poděkování a shrnutí všech prací, které Zdeněk Macháček vytvořil pro projekty Nadace Universitas a Masarykovy univerzity. Kromě toho se ale můj muž průběžně věnoval i „svým" tématům a po první dekádě 21. století ho vzrušovala myšlenka, že by ještě mohl vytvořit zamýšlený cyklus ke svým devadesátým narozeninám. Kolem roku 2012 už bylo jasné, že výstava v roce 2015 bude, že ji sochař prostě připraví. V té době pokácela silná vichřice za Nedvědicí velikou stráň plnou smrků – a on mohl část koupit. Byly to silné, staré stromy, které mu umožnily uskutečnit dávno se rodící myšlenku: vytvořit cyklus *Paměť stromu*. Celá předešlá léta byla jeho bytostným tématem krajina. Žil v ní, chodil krajem, jezdil na koni, vnímal vítr, déšť, sucho a toužil ve svých skulpturách zachytit svůj hluboký vztah k ní. Všechny jeho *Větrné, Vítězné, Vnitřní krajiny, Lety krajinou* a další byly touhou vyjádřit silný, obdivný, pokorný vztah. Krajina je ovšem prostoupena lidským životem, proto vnímal i ztráty: kyselé deště, kůrovce, necitlivé zacházení některých lesních pracovníků s těžkými stroji atd. (Z těchto obav vzešly také jeho cykly na téma *Umučené stromy, Rychle pryč!* a další.) Skoro padesát let byly Křížovice jeho domovem. Větší část této doby měl ateliér venku, mezi stromy, s výhledem do dáli. Řezal, sekal, brousil ve slunci, větru, před bouří. Slýchal hudbu svištících větrů v korunách stromů, jemných vánků i bouřlivých vichrů. Vybíral si silné, mohutné kmeny, protože z nich mohl tvarovat své představy do rozložitých soch, zvlněných, rozevlátých. Miloval vodu, a ta v Křížovicích není, jezdíval tedy k různým rybníčkům, potokům, kde trávil blažené, vzrušující chvíle. Každé jaro sledoval probouzející se vodní život: žáby, pulce, čolky, ryby. To všechno se v něm ukládalo a teď mohl zakomponovat veškeré své vnímání a pocity do částí stromů, do svých nových soch. Ateliér se plnil různými kusy kmenů – velkých, menších i malých metrových. Jejich povrch zůstával téměř nedotčen, ale vznikaly v nich otvory a škvíry: úzké, rozvírající se, ale i mohutné a v nich, v těch pootevřených kmenech, je vidět krajina zbrázděná poli, cestami, potoky; také obydlí, louky i ženskou-lidskou krásu. Paměť krajiny a lidí byla vryta do těchto starých stromů a sochař ji jenom odkrýval. Pronikal hlouběji a přál si porozumět.

Zároveň s cyklem *Paměť stromu* vznikal i cyklus *Duše stromu*. V něm se projevil jeho humorný pohled. Využil pevný kmen a figuru jako v počátcích *Letů nad krajinou*. Figury-Duše byly s kmenem propojené. Některé se bály vylézt, jiné byly zvědavé nebo zděšené a všechny se obávaly okolního světa, ale svojí naivitou si podmanily nejbližší okolí, které je přijalo a cítilo s nimi. Myslím, že do nich uzavřely svoji obavu, co bude dál s lesy, pralesy, s přírodou.

Kromě zmíněných cyklů vytvořil v té době i mohutné solitéry. Tématem se opět stala krajina. Použil pro ně nádherně temnou modrou barevnost. Patří sem *Samota* (2013), půldruhametrový polokmen, v jehož hoření části je sevřené údolí s lesy a symbolem domu. A pak dvě sochy *Pramen I* a *Pramen II* (2013). V kraji, hrubě zbrázděném údolími pod lidským obydlím, vyvěrá pramen a stéká dolů. V druhé plastice vede středem pole, a to je rozděleno řekou, která pramení nahoře v polích. Zde použil cín, podobně jako u symbolů střech obydlí.

Poslední dvě rozložité sochy *Podzim I (Červená krajina I)* a *Podzim II (Červená krajina II)* dokončil jako poslední v roce 2015. Červenou barvu nepoužil ve své tvorbě často, ale tentokrát zářila, rozjasňovala a zrychlovala puls. Byl to výbuch radosti, krásy. Zvlněné krajiny s údolími a kopci zůstaly posledními z velkých Macháčkových soch.

Jistým zakončením byl cyklus *Motýlů (Lepidoptera)*. Ten připravil pro svoji výstavu k 95. narozeninám v roce 2020. Pojal jej jako hru, jen tak… Tak se narodili macháčkovští motýli: *Bekyně velkohlavá, Hadrožrout molový*, dojídající jakousi blůzičku, *Motýlek* v pruhovaném oblečku, *Babočka admirál* s napoleonskou čepicí, *Babočka vrchcábová, Smrtihlav zlatozubý* v protikladu k *Smrtihlávkovi bezzubému* a další. Dohromady dvanáct motýlů. Byli barevní, hraví, vtipní. V té době už autor ztrácel síly, statečně bojoval se svými neduhy, ale ateliér neopouštěl. Toužil také uzavřít některé nedokončené práce… už to nestihl.

V ateliéru zůstala dláta, paličky, voňavé vosky, dřeva připravená, rozdělaná a … smutek.

Naštěstí některé jeho sochy jsou ještě v galerii a plno jich je rozseto po světě. Vím určitě, že podněcují blahé povědomí volnosti, radosti, krásy i humoru.

Paměť stromu I, 2013, z cyklu *Paměť stromu*, mořené dřevo, cín, 174 × 50 × 21 cm.
Tree Memory I, 2013, from the *Tree Memory* cycle, dipped wood, tin, 174 × 50 × 21 cm.

Paměť stromu II, 2013, z cyklu *Paměť stromu*, mořené dřevo, 175 × 66 × 32 cm.
Tree Memory II, 2013, from the *Tree Memory* cycle, dipped wood, 175 × 66 × 32 cm.

Paměť stromu III, 2013, z cyklu *Paměť stromu*, polychromované dřevo, 122 × 49 × 49 cm.
Tree Memory III, 2013, from the *Tree Memory* cycle, polychromed wood, 122 × 49 × 49 cm.

Paměť stromu IV, 2014, z cyklu *Paměť stromu*, mořené dřevo, cín, 205 × 48 × 34 cm.
Tree Memory IV, 2014, from the *Tree Memory* cycle, dipped wood, tin, 205 × 48 × 34 cm.

Paměť stromu V, 2014, z cyklu *Paměť stromu*, polychromované dřevo, výška 86 cm.
Tree Memory V, 2014, from the *Tree Memory* cycle, polychromed wood, height 86 cm.

Paměť stromu VI, 2013, z cyklu *Paměť stromu*, polychromované dřevo, 122 × 49 × 49 cm.
Tree Memory VI, 2013, from the *Tree Memory* cycle, polychromed wood, 122 × 49 × 49 cm.

Duše stromu I, 2013, z cyklu *Duše stromu*, mořené dřevo, výška 87 cm.
Tree Spirit I, 2013, from the *Tree Soul* cycle, dipped wood, height 87 cm.

Duše stromu II, 2013, z cyklu *Duše stromu*, mořené dřevo, výška 89 cm.
Tree Spirit II, 2013, from the *Tree Soul* cycle, dipped wood, height 89 cm.

Duše stromu IV, 2015, z cyklu *Duše stromu*, polychromované dřevo, výška 95 cm.
Tree Spirit IV, 2015, from the *Tree Soul* cycle, polychromed wood, height 95 cm.

Samota, 2013, mořené dřevo, 150 × 50 × 12 cm.
Solitude, 2013, dipped wood, 150 × 50 × 12 cm.

Pramen I, 2013, mořené dřevo, cín, 146 × 44 × 17 cm.
Spring I, 2013, dipped wood, tin, 146 × 44 × 17 cm.

Pramen II, 2013, mořené dřevo, cín, 165 × 60 × 20 cm.
Spring II, 2013, dipped wood, tin, 165 × 60 × 20 cm.

Podzim 1 – Červená krajina, 2015, polychromované dřevo, výška 145 cm.
Autumn 1 – Red Landscape, 2015, polychromed wood, height 145 cm.

Podzim 2 – Červená krajina, 2015, polychromované dřevo, výška 147 cm.
Autumn 2 – Red Landscape, 2015, polychromed wood, height 147 cm.

Lepidoptera, 2020, cyklus dvanácti motýlů *(Babočka admirál, Babočka kuří oko, Babočka pupínková, Babočka vrchcábová, Bekyně mniška, Bekyně velkohlavá, Hadrožrout molový, Motýl, Motýlek, Prababočka jurská-pancéřová, Smrtihlav zlatozubý, Smrtihlávek bezzubý)*, polychromované dřevo; výstava v Galerii z ruky v Křížovicích v červnu 2020.

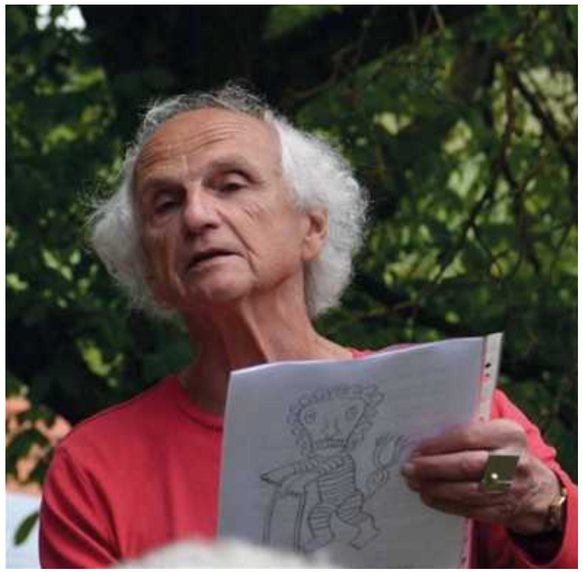
Lepidoptera, 2020, cycle of twelve butterflies *(Vanessa atalanta – Red admiral, Nymphalis clavata – Clavate tortoiseshell butterfly, Vanessa pustulata – Pimply vanessa, Nymphalis taxillorum – Backgammon butterfly, Lymantia monacha – Black arches, Lymantia dispar – Gypsy moth, Rag-eater moth, Butterfly, Microlep / Micromoth, Jurassic great-grand araschnia, Armoured great-grand nymphalis, Gold-toothed death-head moth, Toothless death-head moth)*, polychromed wood; exhibition in the Out of Hand Gallery in Křížovice on June 2020.

Vernisáž výstavy Zdeňka Macháčka v Galerii z ruky v Křížovicích 6. června 2020 u příležitosti Mistrových pětadevadesátin. Pohled do auditoria, Zdeněk Macháček a Stanislava Macháčková, Jaroslav Malina.
Opening of the Zdeněk Macháček exhibition in the Out of Hand Gallery in Křížovice on June 6, 2020 on the occasion of the Master's 95th birthday. View to the auditorium, Zdeněk Macháček and Stanislava Macháčková, Jaroslav Malina.

V POHLEDU KOLEGŮ A PŘÁTEL

Kapitola „V pohledu kolegů a přátel“ bývá standardní součástí monografií Edice Osobnosti. Zpravidla jde o osobně laděné vzpomínky blízkých, kteří se s danou osobností sblížili intelektuálně, umělecky a lidsky a dotvářejí tak její „antropologický profil“… Vedle zmíněných statí se zde však objevují také texty a výtvarná díla vytvořená pro Zdeňka Macháčka malíři a sochaři, s nimiž se jako spoluautor „potkal“ na výstavách nebo v knihách Jaroslava Maliny: *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy* (2007), *Ctnosti a Neřesti, Radosti a Strast*i (2016), *Úvod do caputologie: Hlava I – mírné ∞ (Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní rysy člověka)* (2019), *Hvězdopravné nebe zvěrokruhu nad námi, provázené slovy, malbami a sochami* (2019), *Tenis humorně i vážně aneb z Česka do Wimbledonu a zase zpátky (slovem i obrazem)* (v tisku) a *Tenisová raketa ve výtvarných a básnických variacích* (v tisku).

(Příspěvky byly vytvořeny v údobí kolem Mistrových pětadevadesátin.)

Macháčkovi býci

Ivan Čapov

Vlastním dva Mistrovy bronzové býky. Jsou úžasní, jako živí a já pyšný, že jsou moji. Býk je pro mne ztělesněním síly, vytrvalosti, důslednosti, těžkopádnosti a neskonalé torpidnosti. Někdy se zde prolíná i paralela s chirurgií. A to znovu a znovu. Další paralela s chirurgií je i v koridě. Toreador je jako rakovina, která nakonec udolá dotyčného jedince (býka). A je tam krev, hodně krve (jako někdy v chirurgii, zejména úrazové). Jeden z mých nejoblíbenějších obrazů koridy s názvem *Tanec smrti* je od brněnského malíře Miroslava Netíka. S dovolením M. N. jsem tento námět použil na přebalu své odborné medicínské knihy pojednávající o dceřiných nádorech, tedy metastázách. Na dalším obraze s námětem koridy umírá toreador – je to dílo *Obrácená korida* od přítele Stanislava Sedláčka, doktora obojího práva. Všechny tyto skvosty mám ve své pracovně na klinice a mohu tak při pohledu či doteku relaxovat nebo dobíjet po náročných a dlouhotrvajících operacích. Mimořádní Macháčkovi býci dostali ještě býčí kamarády od Jaromíra Garguláka, Hany Kňávové a Pavla Zouhara. Už je to pěkná rodinka. A mám pocit, že se ještě rozroste.

A jaká náhoda (nevěřím na náhody) se vyjevila, když náš lékařský kolektiv na I. chirurgické klinice Fakultní nemocnice u sv. Anny a Lékařské fakulty Masarykovy univerzity posílil mladý a nadějný vnuk Milana Horáka, dávného přítele Mistra Macháčka, a to Ondřej Veškrna.

Připíjím Mistrovi na zdraví a s přáním tvůrčí energie
sklenkou ohnivého Egri Bikavér alias Býčí krve,
ať déle než do stovky žije –
AVE! AVE!! AVE!!!

Genius loci aneb anděl s čertem v těle a naopak

Zdena Höhmová

Hlavou se mi prohánějí myšlenky a vzpomínky, už jich je pěkné klubko, ale s více začátky.

Jedním z nich je Zdeňkův příslovečný humor, se kterým vždy glosoval (za mlada) moje příjezdy do Křížovic: „Á, čort samica!“ … Později: „Á, prsa přišly!“

Dávnější vzpomínka z vyprávění je na Zdeňka a mého tátu jako na spolužáky z reálného gymnázia a jejich totální nasazení u Luftschutzu za války. A optimističtější vzpomínka, kterou Zdeněk dává rád k lepšímu je, že kreslil za pětikačku svým spolužákům výkresy do výtvarky.

Text by se také mohl jmenovat „Moji tři mistři“, protože Zdeňkovi Macháčkovi, Miroslavu Štolfovi a Mirkovi Netíkovi vděčím za to, že maluju. Fandila mně spíš máma, ale tátův sportovní a pragmatičtější přístup k životu bylo zapotřebí natočit správným směrem, což se mistrům povedlo.

A jak jsme tak do Křížovic s rodiči jezdili, přišla i jiná motivace, moc jsem si přála mít tam chalupu, bohužel se nestalo.

Ale abych nezůstala jen u dávných vzpomínek a mladistvých vtípků. Časem jsme se se Zdeňkem setkávali už jako kolegové, což mně vlastně hlava nebere. Známe se jedenašedesát let, jak se Zdeněk zmiňuje ve svém milém a motivujícím textu v knize Jaroslava Maliny a Jiřího Hlušičky pro jistou Z. H. Řadu let se přátelíme a vystavujeme spolu v rámci Sdružení Q, kde jsou jeho plastiky nepřehlédnutelné nejen svojí monumentalitou, pravdivostí sdělení a přírodní krásou, ale rovněž svou příslovečnou svobodomyslností, kterou na Zdeňkově tvorbě celý život obdivuji.

Kolem roku 1992 Stáňa se Zdeňkem vybudovali v Křížovicích Galerii z ruky, a tak se vídáme ještě častěji. Vystavovala jsem u „Machajdů“ nejméně čtyřikrát. Vždycky se moc těším na ně oba a na krásnou a povznášející atmosféru Křížovic, na Zdeňkovy přírodní plastiky, které má člověk chuť objímat.

Je určitě mnoho míst na světě, která termín *genius loci* vystihují, ale nemají v sobě možná ten magnet anebo jsou mnohem dál než Křížovice, kam se po léta všichni rádi vracíme za Stáňou a Zdeňkem, za jeho báječným, vážným a citlivým i úsměvným sochařským dílem a krásnými výstavami.

Zdena Höhmová, *Nekonečno*, bez datování, olej, plátno, 40 × 50 cm.
Zdena Höhmová, *Infinity*, no dating, oil, canvas, 40 × 50 cm.

„Obraz zračí příběh díla umělce, drama reflektované subjektivity – a vice versa, které obsáhlo stejně konečnost individuálního života jako nekonečnost universa.“

Křížovice

Markéta Chovancová

Příjemný slunný den, sedmdesátá léta, kdy jako sotva pětiletá jedu s tatínkem do velikého kopce. Z okénka auta pozoruji, jak stoupáme dobrodružnou klikatou cestou vzhůru. Dívám se do oblých kopců pod námi, ještě než nás cesta zavede do lesa. Zastavujeme před dřevěnými vrátky s vyřezávanými hlavami koní na každém křídle, které mi připadají jako živé. Přicházíme kolem malinkého jezírka do chalupy a dodnes cítím neopakovatelnou vůni svého dětství, která je tu stále. Zdenkovu vůni dřeva, vůni jeho domova, vůni, která nikde jinde není.

Hraji si pak na travnatém prostranství za domem, kde je dnes galerie a zažívám radostný pocit. Pocit, který se nám až do dospělosti podaří jen málokdy uchovat. Pocit nepopsatelné svobody, štěstí a radosti. Místo, kde jsou kolem mě Zdenkovy sochy – ohromné, velkolepé… Připadalo mi, že rostou až do nebe! Místo, které je vyhřáté sluncem a protkané onou silnou omamnou vůní různého dřeva, vůní okamžiku. Dotýkám se jich, tisknu na ně tvář, jsou prohřáté sluncem. Uvědomuji si, že z tohoto silně prožitého okamžiku čerpám celý život a tyto vzpomínky zůstanou pro mne těmi nejvzácnějšími a nejkrásnějšími.

Příroda, klid, důvěra v duši malého člověka a myšlenky umělce, které jsou vtisknuty do dřeva spolu s jeho osobností. Pocity člověka nikdy neklamou a já vím, že jsem tenkrát byla navždycky obdarována. Nedokáži své pocity vyjádřit slovy… díky Zdenku, že vás mohu stále objímat!

Vaše Markéta ze Mlýna

95. narozeniny sochaře Zdeňka Macháčka

Jiřina Jedličková

Náš oslavenec je celoživotním přítelem mého muže MUDr. Václava Jedličky. Oba, narození v roce 1925, prožili studentská léta v Sokole Brno I, kde se věnovali především atletice a dalším sportům, Zdeněk jízdě na koni, lyžování a potápění, Vašek především rugby. Koncem války byli oba nasazeni u Luftschutzu. Po náletech odstraňovali trosky domů po bombardování a vytahovali z nich raněné a mrtvé. Další roky studia a pracovní nasazení přerušily přechodně jejich styky.

Někdy v šedesátých letech jsme se potkali na Mendlově náměstí a Zdeněk nás pozval k němu domů. O Zdeňkovi jsem do té doby slyšela jen od našeho dalšího kamaráda ing. arch. Jaromíra Zlámala, který nám pomáhal zařizovat velký pokoj s nábytkem po rodičích s tím, že v jednom místě má být určitě Macháčkova soška kočky. (A je tam dodnes.)

V Zdeňkově domě jsme byli okouzleni množstvím jeho artefaktů a několika štěňátky boxerů, s kterými se Zdeněk láskyplně mazlil. A od té doby se se Zdeňkem přátelíme.

Vzpomínám na jeho překrásnou vernisáž v atriu brněnského Paláce šlechtičen v roce 1970, kde jsme se seznámili s jeho budoucí ženou Stáňou, herečkou Večerního Brna.

Do party přišel další spolužák doc. ing. Vladimír Klíčník (Voloďa), který se učil u Zdeňka pracovat se dřevem. (Později koupil chalupu v budoucím Zdeňkově bydlišti, v Křížovicích.)

Od doby jejich setkání pánové společně slavili všechny narozeniny a když nás opustil před čtrnácti roky Voloďa, tak se společných narozenin zúčastňoval prof. ing. arch. Ivan Ruller, který se velkou měrou podílel na rekonstrukci Zdeňkova domu v Křížovicích. Ivan, při zachování rustikálního stavení, vytvořil komfortní bydlení pro Zdeňka a Stáňu.

Krajina v Křížovicích je nádherná, a tak jsme často vyráželi do okolí, Zdeněk nás seznámil s malířem Bohumírem Matalem a jeho kouzelným mlýnem na Prudké. A tam jsme poznali řadu známých kulturních osobností z Prahy i z Vysočiny (Zdena Fibichová, Ladislav Novák, Vladimír Preclík, Olbram Zoubek). Ti později vystavovali svá díla v Galerii z ruky.

V roce 1981 se Zdeněk oženil se Stáňou Klapkovou, krásnou herečkou Večerního Brna. Krátce poté spolu přestavěli stodolu-ateliér na úžasnou Galerii z ruky, hojně navštěvovanou, a ze Stáni se stala známá galeristka představující řadu významných umělců a jejich děl na kultivovaných vernisážích. Zdeněk naopak vystavoval svoje nádherná díla v různých místech Vysočiny. A tak jsme jezdívali na jeho slavné vernisáže. Dnes má v Galerii z ruky stálou výstavu svých děl – pro nás „Síň slávy“. Další jeho významná díla jsou publikována zejména v knihách profesora Jaroslava Maliny. Několik krásných soch je umístěno v Muzeu města Brna, jiná jsou součástí stálé výstavy v brněnském Anthroposu.

Nesmím zapomenout zmínit se o Zdeňkově lásce ke zvířatům. Doma míval řadu psů různých plemen a nátury, koně, s nímž sjezdil s Voloďou kus Vysočiny, poníka, osla, ovce, papoušky. Dodnes chodí na procházky s dvěma malými pejsky…

Když píšu tyto řádky, tak si uvědomuji, jak přátelství se Zdeňkem hluboce ovlivnilo náš život, který v totalitě nebyl nijak lehký. A jak nás naplnilo a stále naplňuje krásnými prožitky z děl Zdeňka a jeho přátel. A nezapomenutelnými setkáními v kouzelném prostředí jeho domova v Křížovicích.

Zdeňku, naše díky za to, že jsi!

Ad multos annos!

Věčná touha

Jaroslav Jonas

Z přátelských ramen se ve *Věčné touze* do výšin vypínají stále více
až se z nich vskutku stanou létavice,
do podoby luku napjatého zcela
je ukryt úmysl porazit třeba Federera,
Křížovice Zdeňka Macháčka osvěcují jako zapálená svíce
pod jemnou rukou vzácné Mistrovy milostnice.
Údiv a obdiv – a díky, do třetice.

Venuše Zdeňka

Kateřina Kalendová

Když jsem byla malá holka, tak jsem se Zdeňka poněkud bála. Připadal mi vážný a záhadný. Můj tatínek Miloš Kalenda, Zdeňkův bratranec, mi tehdy řekl, že je sochař a potápěč. Obojí mi přišlo tajemné. Později, při sporadických návštěvách v Komárově, jsem začala vnímat sochy. Táta mi prozradil, že se jmenují *Svět ticha* a takhle to prý vidí Zdeněk pod vodou při potápění.

Po nějaké době mě ohromily jeho majestátní *Lesní katedrály*. Vzhlížela jsem k nim s posvátnou úctou i prapodivnými obavami z budoucna.

No a čas pádil. A už dávno se ze mě stala „holka" velká. Přestěhovali jsme se s mým milovaným mužem Přemkem Podlahou na polosamotu kus za Prahu. Často s námi pobývali moji rodiče a společně jsme se zamilovali do Zdeňkových *Létavic*. Říkali jsme jim něžně *Poletuchy*. Až jedna z nich přistála na spirálově točeném opracovaném kmeni u nás v lesozahradě.

A zase čas plynul. A moje pradávné obavy se naplnily. Zůstala jsem sama a doma na schodišti každou noc, cestou do ložnice, pohladím ve výklencích svatou Kateřinu, psa berňáka Alfonse a za ním vykukujícího Přemka a nakonec Venuši, která se jmenuje Zdeňka. A vždycky popřeju jim i jejich autorovi

DOBROU NOC!

S pokorou a obdivem

K. K.

Lístek

Alice Kopečková

Alice Kopečková, *Lístek*, 2020, olej, plátno, 80 × 60 cm.
Alice Kopečková, *Leaf*, 2020, oil, canvas, 80 × 60 cm.

Křížovický Daidalos

Jaroslav Monte Kvasnica

Ke Zdeňku Macháčkovi jsem se přibližoval zvolna. Nejprve jsem se setkal s několika jeho díly. Netušil jsem, kde žije a tvoří. Někdy před třiadvaceti lety, když jsem pobýval na chalupě své tehdejší ženy v Doubravníku, jsem se svými malamuty zamířil strmou lesní stezkou vzhůru k jakési osadě. Křížovice! Výhled do údolí Svratky mně vzal dech. Nad amfiteátrem galerie se vznášela jeho skulptura *Nad krajinou* a jen kousek za ní mě uhranulo impozantní sousoší *Krocení Pegase*. (Pegase i s jeho jezdcem později „zkrotila", respektive zničila korpulentní rusky mluvící žena, která si chtěla v upomínku pořídit selfíčko.) Záhy jsem poznal i autora skvělých děl. Pamatuji se dobře, jak mi – před třiadvaceti lety – zatrnulo, že je již stár. Bože, jak pošetilé! Když mi před lety Zdeněk blahopřál k mým šedesátinám a všiml si mých chmur, pravil: „Monte, co blbneš, já jsem o šedesátce začal přemýšlet, co se životem?" Takřka od prvního setkání se Zdeňkem, geniálním básníkem dřeva, se datuje i naše přátelství. Miluji jeho vzpomínky, miluji jeho humor i něžnou ironii a sarkasmus. Miluji jeho kávu z džezvy. Miluji jeho sochy, jeho – jak on sám říká „panáky"; zbožňuji jeho Létavice…

Zdeňku, díky, že jsi, a především, jaký jsi!!!

Křížovickému Daidalovi

V svrateckém údolí veletoky mlh
po kterém plují stromy
jako plachetnice

Člověčka škrtí ledacos:
oprátka osud palečnice…

Tady je slunce
krkavec a vítr čechrající trávu
obzory i vlasy

Stačí jen semknout řasy:
a v mlze utonou ministři
pohromy i skřeti

Starý muž na kopci rozpaží ruce
ztají dech… a letí…

Kvinteto

Sláva Kůs

Se sochařem Zdeňkem Macháčkem jsem se seznámil v roce 1952, když za námi přišli do orchestru výtvarní umělci se žádostí, zdali bychom jim nezahráli na jejich výstavě. Mladí výtvarníci nám byli velmi sympatičtí už tím, že přišli za stejnými mladíky jako byli oni. Zahráli jsme jim Rejchův kvintet, který se hodil k jejich tehdejším dílům. Náš soubor se jmenoval „Brněnské dechové kvinteto". Za náš výkon nás obdarovali svými díly. Já jsem dostal od Zdeňka krásného slona. A byl to Zdeněk, který ve mně vzbudil touhu sbírat umělecká díla. Dnes mám od něho osmadvacet děl, od jeho kolegů i obrazy. Spolupráce dál pokračovala. Poslední dílo, které jsem si od něho koupil ke svým devadesátinám byl krásný krokodýl. Když jsem jezdil s orchestrem na zájezdy v šedesátých letech do NSR nebo Rakouska, vozil jsem barvy, dláta různých tvarů podle přání výtvarníků. Vzpomínám na naše výlety do Dolních Kounic na dobré víno, ale čas, bohužel, pokročil a z našich kolegů žijeme jen my dva. Rád vzpomínám na naši spolupráci, byla výborná. Zdeněk namaloval našemu kvintetu krásnou karikaturu, kterou přikládám. Přeji mu k jeho pětadevadesátinám hodně zdraví.

Zdeněk Macháček, *Brněnské dechové kvinteto*, nedatováno, kresba.
Zdeněk Macháček, *The Brno Wind Quintet*, undated, drawing.

Můj milovaný muž – Lev Zdeněk Macháček

Stanislava Macháčková

Se Lvem jsem se musela naučit žít. Když jsem k němu se synem přišla, měla jsem za sebou deset let samostatného života, ve kterém jsem si rozhodovala sama – a najednou Lev! Ale díky mému „bejčímu“ znamení to všechno dopadlo báječně. Prostě to stálo a stojí za to! Za rok to bude přesně polovina mého života, který s ním sdílím, který si s ním užívám, který nás někdy oba zkoušel. Můj muž mě naučil nebrat všechno moc vážně (to se mu úplně nepodařilo), naučil mě vidět věci, které jsem jako městský člověk do té doby tak nevnímala. Jednak přírodu. Díky němu jsem třeba vítr vnímala jako živel ne nepříjemný, ale který umí čarovat: zvlní stromy, roztančí listy, trávy, rozezní symfonie zvuků divokých i líbezných. Další byla zvířata. Nikdy jsme doma neměli psy nebo kočky a Zdeněk měl psy, koně, ovce, králíky. Najednou psi byli se mnou v pokoji, koně jsem se naučila ošetřovat, králíky krmit. Byl to pro mě nový svět křížovický – svobodný, volný, tolerantní a komentovaný a glosovaný jeho humorem. Ten byl pro mě někdy překvapivý, ale také se stal součástí mého nového života… Nejúžasnější ale byl ateliér! Tam bylo pro mě posvátno. Vzrušovalo mě dívat se, jak odsekává kusy dřeva z mohutného kmene, aby vyjmul tvar, který připravil ve své hlavě, dívat se, jak jej brousí, leští, moří… Kolem to vonělo čerstvým dřevem, damarovým lakem, včelím voskem… Stále to trvá, stále mohu nasávat všechny vůně, stále a snad ještě víc, když vím, že je to, bohužel, čím dál těžší. Obdivuji ho pro jeho nezdolnou touhu vyjádřit své pocity ze všech krás i bolestí kolem nás. Ty bolesti jsou – s jeho typickým humorem – vyjádřeny spíš groteskou, ale Křížovice, to je hluboká láska, tam se můj Lev jen dívá a mlčí.

Mistrovi Penáti

Renata Malinová

Vlastním dvě Mistrovy sochy – Ducha Stromu a jeho družku Dušku Země.
Rozšafně, klidně a blahověstně jako římští Penáti pečují o dům, muže, vnuky i o mě…
Díky, oduševnělý Mistře!

Penáti, římští bůžkové, ochránci rodiny, obyvatel určitého domu. Jejich sošky byly umístěny u krbu ve skříňkách, které se otevíraly při slavnostních příležitostech, kdy byly Penátům přinášeny oběti. Při stěhování byly přenášeny do nového příbytku. Každá rodina měla zpravidla dva Penáty.

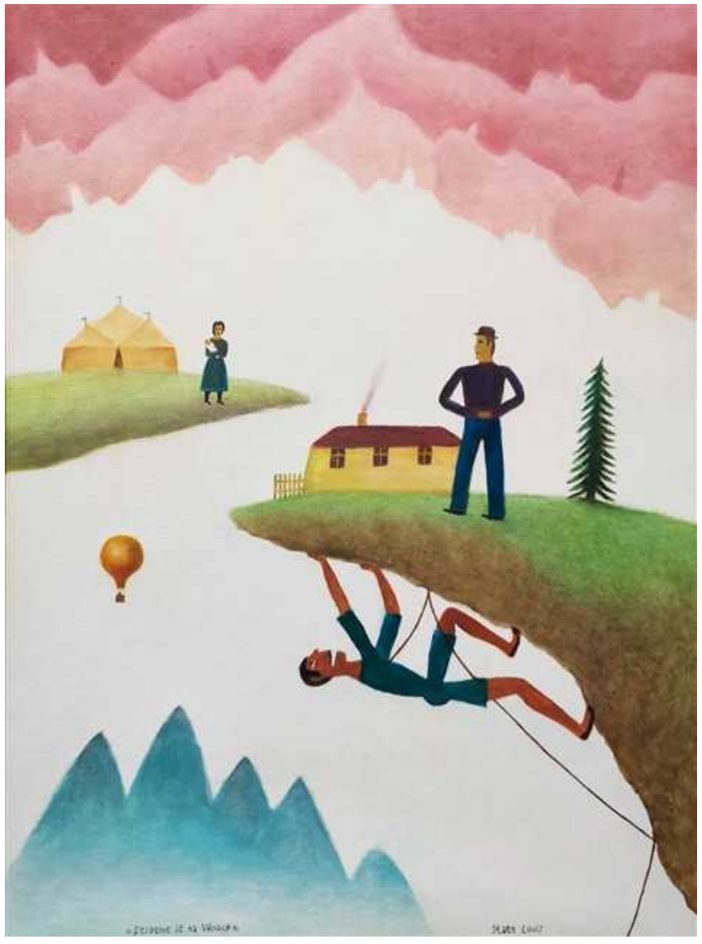

Zdeněk Macháček, *Duše stromu III (Duch Stromu)*, 2015, z cyklu *Duše stromu*, polychromované dřevo, 95 × 46 × 25 cm.
Zdeněk Macháček, *Tree Spirit III (Ghost of the Tree)*, 2015, from the *Tree Soul* cycle, polychromed wood, 95 × 46 × 25 cm.

Zdeněk Macháček, *Duše stromu V (Duška Země)*, 2015, z cyklu *Duše stromu*, polychromované dřevo, 104 × 46 x 25 cm.
Zdeněk Macháček, *Tree Spirit V (Lady Spirit of the Earth)* 2015, from the *Tree Soul* cycle, polychromed wood, 104 × 46 x 25 cm.

Lev Lvovi

Alois Mikulka

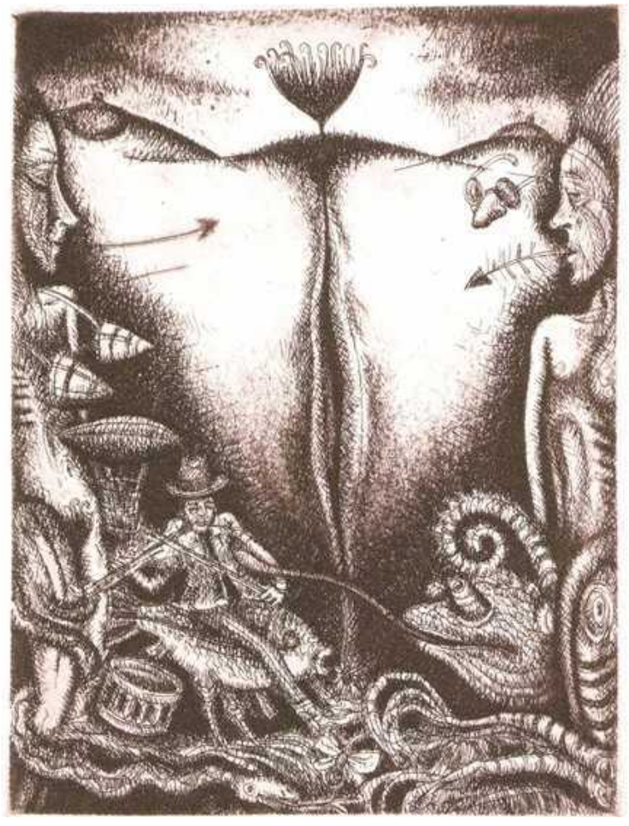
Alois Mikulka, *Sejdeme se na Vánoce*, 2019, olej, plátno, 70 × 50 cm.
Alois Mikulka, *Meet Me for Christmas*, 2019, oil, canvas, 70 × 50 cm.

„Macháček a Mikulka, nerozluční braši ve dne i po nocích –
Lvi zvěrokružní i výtvarní,
pro něž na zemi, na nebi, ni v podzemí není nedostižných met,
rozdávají radost, nejen o vánocích,
do doby než skončí ten ‚shakespearovský zatracený svět'."

Cesta v čase

Jiří Neuwirt

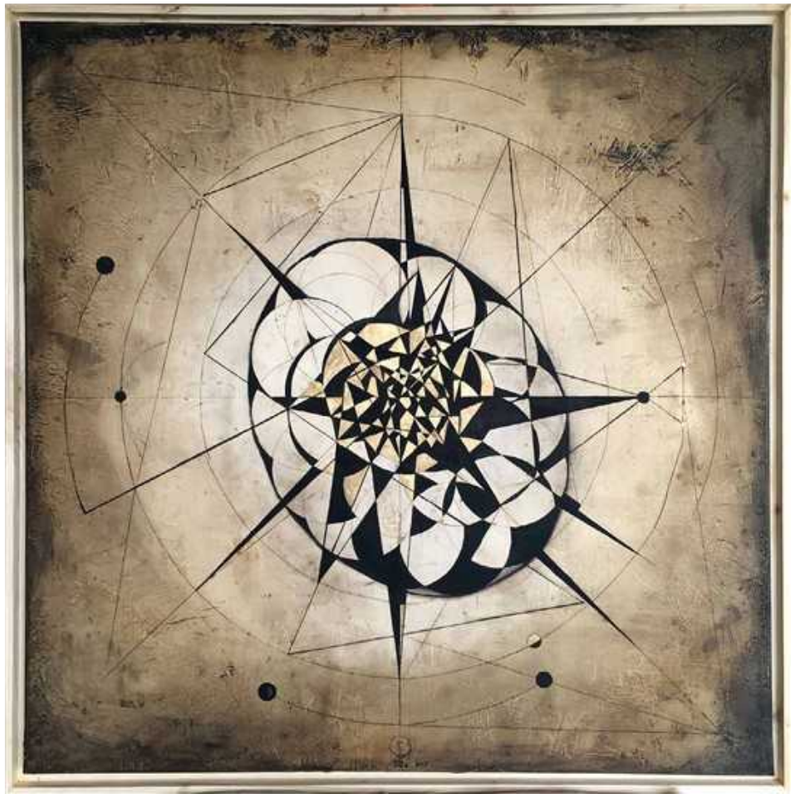
Vážený Mistře, posílám Vám grafický lístek nazvaný *Cesta v čase*, abych Vám nesměle vytyčil směřování do dalších desetiletí Vašeho plodného života. Nechť Vaše ubírání se touto vytyčenou dráhou nám stále přináší nové artefakty a výtvarné lahůdky.

Jiří Neuwirt, *Cesta v čase*, 2007, lept, papír, 10 × 8 cm.
Jiří Neuwirt, *Journey in Time*, 2007, etching, paper, 10 × 8 cm.

Kompozice vejce

Ivana Olšanová

Ivana Olšanová, *Kompozice vejce*, 2020, kombinovaná technika, olej, plátno, 80 × 80 cm.
Ivana Olšanová, *Egg Composition*, 2020, combined technique, oil, canvas, 80 × 80 cm.

Pronikání

Alena Opletalová

Ten, kdo se k duším stromů prosekává,
k tajemství proniká a rozpoznává,
jaké to poselství příroda do jejich kůry kreslí.
Ten, kdo dřevu rád na kloub přichází,
má v křížovickém podnebesí sesli,
neokázalou.
Zdeněk Macháček, sochař, ba rozsochař,
nezdolnost přisvojil si od dubů na hrázi,
zvídavost neuspává, dráždivé výzvy vyřeší,
pere se s tím, co se vzpírá, protože ze zápasu
vzejde to nejlepší.

Alena Opletalová, *Pronikání*, 2020, fotografie provázená slovy.
Alena Opletalová, *Penetration*, 2020, photo accompanied by words.

Křížovický Mistr

Marta Pavelková

Zdeněk Macháček –
věhlasný sochař z Křížovic,
můj kamarád, nemohu si přát víc…

Spolehlivý přítel

Josef Pirochta

Sochaře Zdeňka Macháčka jsem poznal na jednání komise Českého fondu výtvarných umění Brno o spolupráci architekta s výtvarníkem v roce 1966. Postupem času se náš vzájemný vztah prohluboval až přerostl v přátelství.

Kolem roku 1970 si Zdeněk Macháček nachází nové sídlo na Českomoravské vrchovině nad Doubravníkem a Nedvědicí v malé vesničce, dřív osadě Křížovice. Vesnička je umístěna na nejvyšším kopci nad údolím Svratky s úchvatnými výhledy na okolní krajinu. Za sídlo mu slouží bývalá selská usedlost – zčásti roubenka, zčásti cihelné objekty. Vesnička je pozoruhodná tím, že nikdy neměla hospodu, obchod, ale byla zde jednotřídka. A veřejný vodovod. Lidé se starali o dobytek – neměli koupelny, záchody, ale měli pro dobytek vodu a napáječky. Pohnutý osud vesničky pokračuje při kolektivizaci, které se místní občané urputně bránili s tragickým výsledkem, který měl za následek perzekuci, odsouzení, nucené práce všech práceschopných mužů v jáchymovských dolech. O této smutné skutečnosti dodnes svědčí v náletových remízcích zbytky mezí a alejí ovocných stromů.

Příchod sochaře Zdeňka Macháčka a jeho zapojení do života Křížovic, například zřízením dětského hřiště a v roce 1992 se ženou Stanislavou založením Galerie z ruky, kde se konají výstavy, koncerty, akce pro děti, přispěl k oživení a věhlasu vesničky.

Pro svá výtvarná díla používá Zdeněk převážně dřevo, jehož nevýhodou je sice menší životnost v exteriéru, ale nepopsatelně větší ztvárnění detailu díla. Jako příklad uvádím jeho monumenty (až šest metrů vysoké) například u Národního centra ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů na Vinařské v Brně. Pozoruhodné jsou i jeho rozměrné reliéfy, převážně znázorňující krajiny. Návrhy některých reliéfů byly vytvořeny ve spolupráci s malířem Pavlem Navrátilem, se kterým jsme byli také dobří přátelé.

Křížovice inspirovaly Zdeňka Macháčka k tvorbě mnoha figurálních objektů s odvěkou touhou létat. Důkazem toho byla i nenapodobitelná výstava Létavic v korunách stromů Botanické zahrady Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Nezapomenutelná je také tvorba nočních ptáků a dalších drobných plastik, z nichž některé nechal odlít do bronzu.

Z pohledu přítele je Zdeněk vzdělaný, srdečný a citlivý člověk oplývající suchým, nenapodobitelným humorem. Spolehlivý přítel, ochotný pomoci v těžkých životních situacích. Nezapomenutelné jsou naše příběhy ze zahraničních cest na Kavkaz nebo téměř měsíční pobyt na Kubě v roce 1981. V průběhu let přerostlo naše osobní přátelství v přátelství rodin. Těší mě, že jsem kmotrem jeho mladšího syna Zdeňka.

Do dalších let přeji hodně invence, zdraví a síly.

S láskou…

Božena Rossí

Tvé nástroje zrak, hmat, čich, sluch, rozum a zkušenost.
Svázané, či osvobozené vášnivou Múzou. Ta divoženka bláznivá, žene Tě a postrkuje… ještě, ještě.
Cítím tu nezadržitelnou vnitřní nutnost přetvářet a vytvořit svůj vlastní svět. Nové dílo, silné a zasahující. Nutnost vypovědět to nádherné svědectví o vzácné chvíli, kdy oči se nemohou dosytit a duše dobažit krásou, jako by to bylo poprvé.

Žena.
Myslím, že krása číslo jedna. Tajně si hladím oblé křivky sochy a přes dotek se ke mně loudí představy a domněnky. Chtít odhalit všechna tajemství o naplněných touhách jezdce na koni, prohánějícího se větrnou krajinou, kterého jsem tehdy ještě neznala.

Krajina.
Mám chuť roztáhnout křídla a letět.
A taky vody! Jako řečiště emocí, které mi proudí celým tělem.
Cítím, že rozumím.

Zvíře.
Prostoupené sílou, vždy vědomé si své nádhery. Nikdy tiché či pokorné.
Snad jen *Něžná sova*, kterou jsem si od vás odnesla v náručí. Něžná a zasněná.

Rozhovory, vůně kávy, krmení ptáčků, vzpomínky na toulky po Slovensku… tak drahé chvíle strávené s Tebou a milovanou Stáňou.

Díky…, s láskou,

Božolé
(Přízvisko B. R., jehož autorem je frankofilní Z. M.)

Božena Rossí, *Láska*, 2019, kombinovaná technika, plátno, 110 × 90 cm.
Božena Rossí, *Love*, 2019, combined technique, canvas, 110 × 90 cm.

Mimo čas a prostor

Jan Slovák

Nekonečná krása, nekonečná radost a nekonečný údiv – to vše určitě vnímá návštěvník v Křížovicích, v důsledku zjevně nekonečné invence Mistra.

Jen jeho létavice asi vědí, jak je to možné, tiše zprostředkovávají nekonečnou rozkoš i nekonečný vzdor a vznáší se v tichém rozjímání nad spoustou jiných zhmotněných idejí a pocitů. Jedna z nich mi už několik let levituje doma nad klavírem, tak třeba mi to časem vysvětlí…

Bílá místa

Eugen Sokolovský mladší

Všichni to znáte, ve svém životě se potkáte s lidmi, kteří se vám, jak se říká, dostanou pod kůži. Takový je i můj vztah k úžasnému člověku, sochařovi a dlouholetému příteli Zdeňku Macháčkovi. Jeho jadrný humor, moudrost a laskavost mě vždy dostanou. Je krásně inspirativní. Má schopnost předávat svému okolí pozitivní životní energii. Osobnost Zdeňka Macháčka a jeho ženy Stáni byly také rozhodující, když jsem uvažoval o místě natáčení pořadu České televize *Bílá místa*. Tvůrčí setkání zajímavých osobností a příjemná atmosféra v sídle Macháčkových na Vysočině si tenkrát podmanila diváky, kteří seděli u televizorů. Musím říct, měl jsem velké štěstí, že jsem Zdeňka potkal. Mám ho rád a je mi v jeho přítomnosti dobře.

Jen si tak trochu popovídat

Jiřina Strýčková

Jiřina Strýčková, *Jen si tak trochu popovídat*, 2020, tužka, papír, 21 × 15 cm.
Jiřina Strýčková, *Just a Little Chat*, 2020, pencil, paper, 21 × 15 cm.

Život ve znamení Lva

Miroslav Štěpánek

Miroslav Štěpánek, *Život ve znamení Lva*, 2020, nerez, mosaz, 35 × 35 × 12 cm.
Miroslav Štěpánek, *Life in the Sign of the Lion*, 2020, stainless steel, brass, 35 × 35 × 12 cm.

Neměl by stárnout

Květoslav Vlček

Zdeněk má letos devadesát pět let. Je to už přes padesát let, co jsme se viděli poprvé. Psal se rok 1969, bylo to v Brně na Lomené č. 8, kde tehdy žil s manželkou Jaroslavou a synem Martinem. Za domem před garáží něco sochal, bylo to období jeho ženských torz. V letech 1972–1975 jsme spolu realizovali několik věcí ve Vysokých Tatrách, například centrální objekt v urnovém háji, v parku vedle obchodního domu aj. Od roku 1976 jsme provedli mimo jiné kašnu u výškové budovy Brněnských veletrhů a výstav, dřevěné nádoby na květiny, centrální objekt u příležitosti veletrhu spotřebního zboží před rotundou pavilonu A. To jsem za ním už jezdil do Křížovic, kde žil se synem Zdeňkem a jeho matkou, ne však dlouho. Jezdil tam na chalupu i jeho nejvěrnější přítel Vladimír Klíčník, s kterým podnikali dlouhé cesty na koních. Skoro čtyři desetiletí je s ním v Křížovicích jeho žena Stáňa.

Celkem úctyhodná doba, jiní by řekli, že se psala historie. Asi to tak i bylo. Nejprve oblé tvary ženských těl, poté rozevláté formy krajiny a nakonec i létající tvorové. Každé setkání s ním bylo inspirativní a obohacující. Má jasný názor na věci, žádné zatáčky, oblouky. U některých lidí mám dojem, že by neměli stárnout, o Zdeňkovi to platí dvojnásob. Takže, milý Zdeňku, drž se a buď tu s námi ještě nějaký čas.

Prvotní hybatel

Josef Zahradník

Zdeňku, můj učiteli, Velký kormidelníku a Prvotní hybateli *(próton kinún)* mého výtvarného (živo)bytí. Tečka.

Poznámka editora
Je asi třeba dodat: Josefu Zahradníkovi jako absolventovi teologických studií a díky několikaletému výkonu kněžského poslání je latina a řečtina blízká stejně jako rodný jazyk. Pro nás neznalé – řecké *próton kinún* znamená „první pohybující“, například u Aristotela nutná příčina veškerého pohybu, ve scholastice ztotožněna s Bohem.

EPILOG

Brána Múz

Poté co Múzy *Bránu Múz* spatřily,
svůj názor na sochařství navždy změnily:
„Sochařství je vrcholné umění ducha i nezměrného fyzického fortele!“
Načež Macháčkovo jméno k bájnému Daidalovi a Pygmalionovi vřadily.

Vysvětlivky
Daidalos, bájný řecký umělec, stavitel labyrintu v Knóssu. Podle bájí se svým synem Íkarem uprchl z Kréty tak, že sestrojil křídla. Daidalos je považován za patrona všech řeckých umělců. Jeho jméno je odvozeno od slovesa *daidalomai* („tvořím, sochám, tesám“). Podle pozdější tradice přišel po útěku z Kréty na Peloponnés a založil zde první sochařskou školu, která se po něm nazývá daidalská.
Múzy, dcery Dia a bohyně paměti Mnémosyné, bohyně umění. Homér znal jen jednu Múzu, později byly známy tři, čtyři až se jejich počet ustálil na tradičních devíti patronkách činností, které byly v Řecku ceněny jako umění: Kalliopé (epické básnictví), Euterpé (lyrické básnictví), Eráto (milostné básnictví), Tháleia (komedie), Melpomené (tragédie), Terpsichoré (tanec), Kleió (historie), Úrania (astronomie) a Polyhymnia (hymnický a sborový zpěv). V řeckém pojetí byla za umění považována činnost ducha; výtvarná umění, která předpokládala řemeslný fortel a fyzickou námahu, do této kategorie nepatřila a byla řazena mezi řemesla. Vrcholné doklady výtvarné tvorby také vznikly poměrně pozdě, kdy kategorie múzické činnosti byly již vymezeny. Přesto byli vynikající tvůrci považováni za umělce, jak svědčí příklad bájného Daidala, ale i ocenění, jehož se dostávalo například sochařům Feidiovi, Polykleitovi a jejich četným následníkům. Z výtvarných oborů bylo za umění nejvíce pokládáno malířství, a to právě proto, že nevyžadovalo tolik „přízemní“ fyzické práce. Za „dílo Múz“ *(opus musivum)* byla pokládána i mozaika, jedna z pozdějších uměleckých technik používaná od 4. století př. n. l.
Pygmalion, 1. v řecké mytologii syn krále Béla; jeho bratry byli Danaos a Aigyptos. Pygmalion se horoucně zamiloval do bohyně Afrodíty, marně se však snažil o její lásku. Vyřezal si proto její podobu ze slonoviny a prosil bohyni, aby ho přece jen vyslyšela. Afrodítu dojala Pygmalionova neutuchající oddanost, vtělila se do sochy a oživila ji. Tak vznikla Galateia, žena Pygmalionova, která mu porodila syna Pafa; 2. podle jiné báje byl Pygmalion sochařem na Kypru. Galateia mu prý pak porodila dceru Pafu, podle níž bylo nazváno kyperské město Pafos; 3. obrazné označení pro někoho, kdo dokáže původní objekt přetvořit do nové vyšší kvality (viz divadelní hru *Pygmalion* [1912] Georga Bernarda Shawa). Zdeněk Macháček se sám s typickým humorným nadhledem přirovnal k Pygmalionovi, když ho jeho více než stokilová *Modrá Venuše* (1963) po pádu ze soklu přitiskla vášnivě k zemi.

Brána Múz, 2005, javor, 450 × 170 × 150 cm, Galerie z ruky v Křížovicích.
Gate of Muses, 2005, maple, 450 × 170 × 150 cm, Out of Hand Gallery in Křížovice.

Múza

V jednom z našich rozhovorů, který se týkal *Brány Múz*, Mistr řekl:

„Při práci jsem měl na mysli Múzu jedinou, tvým *Kruhem prstenu* inspirovanou, a dělal jsem ji jen pro ni:

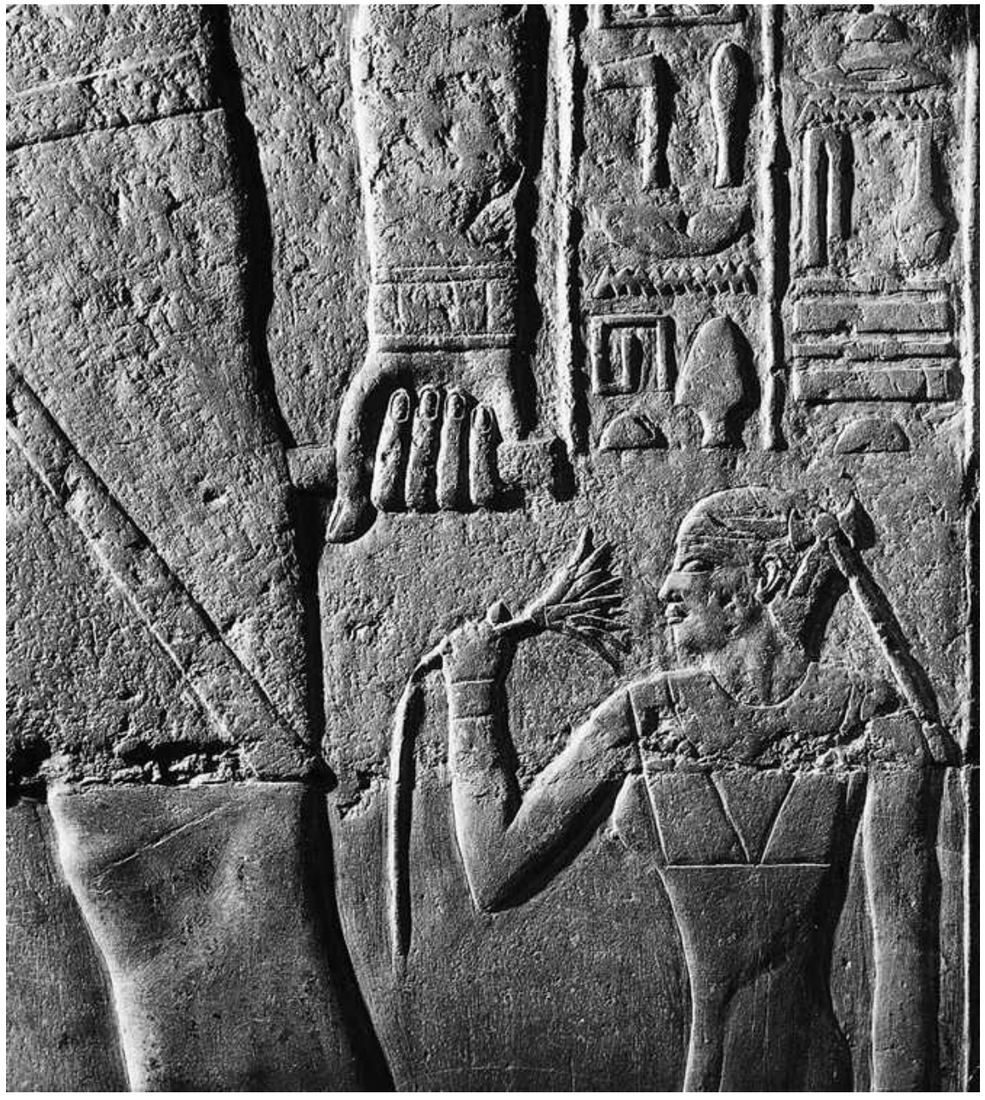
‚Rozdává radost, kdykoli se jí jen zachce!
Je hbitá jako šakal a svěží jako zeleň.
Kdo ji jednou spatří, zahoří pro ni!‘“

(Text je úryvkem jedné z nejstarších milostných básní světa; zdobí kapli princezny Vatetchethor v Sakkáře z doby kolem roku 2330 př. n. l.)

Navazuji, protože vím, kterou jedinou měl Mistr na mysli:

„Branou Múz prochází od léta do léta
Sešsešet z křížovické Galerie z ruky,
bezednou oddaností lásky obdařuje
jako Vatetchethor, žena vezíra Mereruky.
Uměnímilovná Múza, do Mistrovy *Květiny* zakletá.“

Vysvětlivky
Sešsešet, v této skladbě Stanislava Macháčková, Žena a Múza sochaře Zdeňka Macháčka. V roce 1992 v Křížovicích založila *Galerii z ruky*, která se během krátké doby zařadila mezi excelentní vysočinské regionální galerie nadregionálního významu. Představila zde tvorbu několika desítek výtvarných umělců z celé České republiky i ze zahraničí. Vernisáže jsou obvykle spjaty s komponovanými hudebními a literárními pořady vysoké umělecké úrovně – jako by obdoba slavností, které se odehrávaly ve slavné ramessovské době v Egyptě. Při těchto slavnostech ducha i těla odbývajících se v zahradě i v domě se nalíčené ženy v dlouhých rouchách z jemného plátna scházely s vystrojenými muži, služebnice jim předkládaly vybraná jídla a nápoje, mladé dívky – zpěvačky a hráčky na harfu – přednášely za hudebního doprovodu milostné písně, jaké známe například ze sbírky *Říkadla velké utěšitelky* (12. století př. n. l.). V té době vznikly i další skladby: *Potěšující a krásné písně tvé milé – která miluje tvé srdce –, když se vrací z lučiny* a *Potěšující písně* nebo *Sladké výroky*.
Vatetchethor (zvaná Sešsešet, kolem poloviny 24. století př. n. l., Egypt), egyptská princezna, kněžka bohyně lásky Hathory a harfenistka; dcera panovníka Tetiho, který vládl přibližně v letech 2374–2354 př. n. l., manželka vezíra (ve starém Egyptě „předseda vlády“) a nejvyššího soudce Mereruky. Její jméno Vatetchethor znamená v překladu „Jediná z těla (boha) Hora“; její krásné jméno, tedy přezdívka, Sešsešet, znamená „Květina“. Tato krásná aristokratka a uměnímilovná žena byla zachycena na několika reliéfech ve společnosti svého mocného manžela v láskyplných scénách: něžně svírá manželovu ruku, čichá vůni lotosového květu, oblažuje jej hrou na harfu a zpěvem milostných písní. Byla pohřbena v honosné hrobce svého manžela v Sakkáře.

Egyptský anonym, *Vůně lásky*, kolem roku 2350 př. n. l., 6. dynastie, vápencový reliéf (detail), postava muže (vlevo) je v životní velikosti, naleziště: Mererukova mastaba, Sakkára, Egypt.
Princezna a kněžka bohyně lásky Hathory, Paní sykomory (přídomek bohyně – „poskytující pod svým stromem stín a obživu zemřelým“), Vatetchethor, zvaná Sešsešet, čichá vůni lotosového květu po boku svého manžela – vezíra Mereruky.

Egyptian anonymous, *Fragrance of Love*, around 2350 BC, 6th dynasty, limestone relief (detail), the figure of a man (left) is life-size, the site: The mastaba of Mereruka, Saqqara, Egypt.
The princess and priestess of the goddess of love Hathor, Lady of the Sycamore, Waatetkhethor, called Sesheshet, standing beside her husband – the vizier Mereruka, enjoys the smell of a lotus flower.

ŽIVOTOPISNÁ DATA

1925 Zdeněk Macháček se narodil 16. srpna v Brně jako syn Emilie Macháčkové, rozené Víškové (*1905), a Jana Macháčka (*1899), majitele grafického závodu.
1936–1944 Absolvoval Reálné gymnázium v Brně, dále kurzy figurálního kreslení u profesora Karla Langra a soukromé hodiny u malíře Eduarda Miléna.
1945–1947 Studoval obory zoologie a antropologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Po třech letech musel školu z „kádrových důvodů" opustit a z týchž důvodů nebyl přijat na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze.
1948–1949 Vykonal vojenskou prezenční službu.
1949 Sňatek s učitelkou Olgou Harflovou (*1924).
1950–1952 Vystudoval Vyšší školu uměleckého průmyslu v Brně a po maturitě začal pracovat v propagaci První brněnské strojírny.
1954 Sňatek s keramičkou Jaroslavou Brzobohatou (*1930); syn MUDr. Martin Macháček (*1955).
1955 V polovině padesátých let Zdeněk Macháček vstoupil do českého umění – nejprve ovšem do úzkého okruhu brněnského výtvarného dění – jako sochař, jehož údělem se stalo především dřevo. V pracích z konce padesátých a počátku šedesátých let má významné místo série komorních patinovaných dřevořezeb s náměty zvířat.
1958 Po prověrkách musel opustit propagační oddělení První brněnské strojírny a odejít do stavebnictví. Poprvé vystavuje – se Skupinou 4 v Domě pánů z Poděbrad (dnes Dům pánů z Kunštátu) v Brně.
1959 Nastoupil do návrhového oddělení Grafie v Brně.
1960 Přijat do Svazu výtvarných umělců.
1961 Ukončil své poslední zaměstnání a zvolil svobodné povolání výtvarného umělce (do roku 1971 působí v Brně). Stal se jedním ze zakládajících členů skupiny Parabola. V jeho tvorbě nastává významný zvrat: řadu zvířecích plastik, většinou malých rozměrů, střídá cyklus ženských postav – *Venuší*. Vznikají první práce pro veřejné prostory, které zůstanou velmi významnou součástí Macháčkovy tvorby. V šedesátých letech k nim patří zejména *Plastiky zvířat* (1961, Pavilon Anthropos Moravského zemského muzea v Brně-Pisárkách), *Ptáci* (1964, areál brněnského výstaviště v Brně-Pisárkách), *Příroda a člověk* (1969, areál Ústavu pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků v Brně-Pisárkách [dnes Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů]) a řada dalších.

1962 Série Venuší byla vystřídána, či spíše paralelně provázena řadou prací zcela odlišných, nazvaných *Světy ticha*. K jejich vzniku přispěl objev, jemuž autor za mnohé vděčí: zvláštní prostředí pod vodní hladinou, které jako potápěč důvěrně poznal. Výmluvným vyjádřením umělcova vztahu k tematické oblasti, k níž se upíral jeho intenzivní zájem, je trojdílná skupina *Příroda a člověk* (1969) v Brně-Pisárkách.
1963 Účast na výstavě zásadního významu: *Konfrontace brněnských tvůrčích skupin v Domě umění města Brna*.
1964–1969 Podniká každoroční studijní cesty do Itálie. Z hlubokých prožitků italské krajiny i historických měst vznikl cyklus zvláštních objektů – *Italská města*.
1965 Absolvoval studijní cestu do Řecka; zopakoval ji v roce 1967.
1967 Získal Čestné uznání na sochařském bienále v Brně.
1969 Získal Čestné uznání na výstavě „Socha a město" v Liberci v roce 1969.
1971 Přesídlil do Křížovic u Doubravníku. Tento rok znamená předěl v umělcově životě i tvorbě. Poloha Křížovic v kopcovité krajině vysočinského podhůří, stranou hlavních cest je jak novým impulzem, tak potvrzením autorových starších uměleckých východisek. Příroda, která jej tu obklopuje, se stává trvalou součástí života i díla. V Křížovicích postupně vybudoval svůj ateliér, sochařský amfiteátr a podílí se na činnosti Galerie z ruky, kterou v roce 1992 založila a vede sochařova žena Stanislava Macháčková. Galerie představuje tvorbu výtvarných umělců z celé České republiky i ze zahraničí a stala se významnou součástí kulturního života nejen tohoto regionu.
1973 Sňatek se zdravotní sestrou Ladislavou Strakovou (*1951); syn Zdeněk Macháček (1975), výtvarník.
1975–1986 Souběžně s komorní plastikou a s tvorbou zásadního významu vytváří i série vtipných dřevěných, nejčastěji zvířecích plastik pro dětská hřiště: v Křížovicích (1973), v Blansku (1976), v Praze-Kunraticích (1986) a jinde.
1979 Po dílech, v nichž byl zřetelný důraz na pevnou výstavbu krajiny a v nichž se svým způsobem odrážel její geologický i terénní ráz, nastupují práce, jejichž charakter je určován pohybem. Vznikají cykly *Krajiny strmé* a *Rozevláté krajiny*, plastiky vertikálních, šroubovitě vinutých, vzhůru směřujících forem, u nichž se nabízí paralela s točícími se cestami vedoucími k vrcholům příkrých kopců. Také další motivická oblast, která má v tvorbě Zdeňka Macháčka povahu zásadního významu, je těsně spjata s okolní přírodou. Již ne krajina, ale její součást a zároveň symbol i znak – k obloze se pnoucí kmeny stromů – zaujaly jeho představivost. Vznosné, štíhlé pně lesních stromů ozvučené větrem, který rozevlál Macháčkovy *Větrné krajiny*, připomínají mohutné píšťaly. Nejen představa obrovských přírodních píšťal, ale i asociace s vypjatou vertikalitou gotických chrámových prostor vedla pak sochaře při utváření objektů, jež nazývá *Lesní katedrály*.
1980 Podnikl studijní cestu do Řecka.
1981 Sňatek s herečkou Stanislavou Klapkovou (*1941); syn Ing. arch. Ondřej Bouček (*1967).
1988 Motiv vysokých lesních velikánů není v osmdesátých letech jediným autorovým

tematickým okruhem. Jeho výrazným protipólem jsou *Ulity*. Hlubší smysl odpovídá častému životnímu pocitu jedince do sebe uzavřeného a uvězněného ve své osamělosti.

1989 Plně se zapojil do rozšířené činnosti brněnského mnohaoborového uměleckého Sdružení Q.

1991 Spolu s manželkou Stanislavou Macháčkovou a malíři Zdenou Höhmovou a Miroslavou a Markem Trizuljakovými vyjel do Paříže, kde načerpal nové poznatky zejména v La Defense a v nově vzniklém kulturně-vědeckém centru v La Villette. Tendence k vystupňovaně štíhlému tvaru je v odlišné podobě zřejmá z plastiky *Poselství z kosmu* (1990) a zvláště pak z plastiky *Růst* (1990), v jejichž abstraktní formě opět ožívají inspirace přírodními jevy a silami, jež se v různých obměnách v Macháčkově díle vždy znovu a znovu vracejí. Zvláštní podobu nabývají v sérii objektů z cyklu *Zpustošená krajina* (1991).

1992 Spoluzakládá a organizuje s Rostislavem Magnim mezinárodní sochařské sympozium „Dřevěná plastika" ve Žďáru nad Sázavou, které se opakuje i v následujících deseti letech.

1995–2004 Souběžně s komorní plastikou vytváří pro veřejné prostory realizace zásadního významu, jejichž dominujícím tématem jsou letící či vzlétající postavy (ukotvené ve vysokém štíhlém pilíři) v sepětí s krajinou: *Jak nádherná krajina* (1995, topol, výška 280 cm), *Spirála integrace* (1999, modřín, topol, výška 750 cm, Ústav sociální péče Kociánka, Brno) *Dva nad krajinou* (2000, modřín, topol, výška 450 cm) aj.

1996–2004 V roce 1996 byl vyzván profesorem Masarykovy univerzity v Brně Jaroslavem Malinou, autorem projektu knihy a putovní výstavy *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy* k výtvarné účasti. V letech 1996 až 2004 vytvořil pro tento projekt více než dvacet plastik: *Věčná touha I*, 1996, topol, výška 400 cm; *Láska je vzlétat … I*, 1997, topol, délka 300 cm; *Láska je vzlétat … II*, 1999, červená vrba, délka 300 cm; *Léda s labutí*, 1998, vrba (Léda), topol (labuť), délka 210 cm; *Věčná touha II*, 1998, topol, výška 45 cm, šířka 30 cm; *Perla*, 1999, polychromovaný topol, délka 200 cm; *Dva na koni*, 1999, topol, délka 188 cm; *Dva nad krajinou*, 2000, modřín, topol, výška 450 cm; *Harašení*, 2000, topol, výška 210 cm, šířka 130 cm; *Krocení Pegase I*, 2000, polychromovaný topol, výška 250 cm; *Krocení Pegase II*, 2000, červená vrba, délka 400 cm; *Láska nebeská I*, 2000, topol, výška 42 cm, šířka 61 cm; *Milování na slonu*, 2000, jilm (slon), červená vrba (dvojice v nosítkách na hřbetě slona), výška 49 cm; *Námluvy I*, 2000, topol, výška 22 cm, šířka 22 cm; *Obletování*, 2000, topol, výška 215 cm, šířka 140 cm; *Pegas a Múza I*, 2000, topol, výška 42 cm, šířka 22 cm; *Pegas a Múza II*, 2000, topol, výška 31 cm, šířka 31 cm; *Námluvy II*, 2001, dřevo, výška 260 cm; *Poletucha*, 2001, polychromovaný topol, výška 120 cm, délka 180 cm; *Múza s Pegasem*, 2002, polychromovaný topol, výška 100 cm; *Kruh prstenu*, 2004, mořený topol, průměr 99 cm, výška (s podstavcem) 158 cm (trojrozměrný emblém projektu *Kruh prstenu*) aj.

1998 Zúčastnil se „3. předběžné výstavy soch a obrazů pro projekt knihy a putovní výstavy *Kruh prstenu: Láska v životě a literatuře světa srdcem a rukama českých malířů a sochařů*" v Galerii Nadace Universitas Masarykiana na Rektorátu Masarykovy univerzity v Brně; spolu s Adolfem Bornem, Olgou Čechovou, Karlem Demelem, Zdenou Höhmovou, Sylvou Lacinovou, Zdeňkem Lindovským, Jaroslavem Malinou, Aloisem Mikulkou, Janem Antonínem Pacákem, Jaromírem Skřivánkem, Jiřím Slívou, Martou Taberyovou, Jindrou Vikovou, Romanem Wenzelem, Vlastimilem Zábranským a Olbramem Zoubkem. Zúčastnil se společných výstav Sdružení Q: *5zQ* v Prostějově, *Nebe, peklo, ráj* v Muzeu Kroměřížska v Kroměříži, *10zQ* v Galerii Kaplička v Hodoníně. Skupina 6 z KVUH na Staré radnici ve Žďáru nad Sázavou; Skupina 6 z KVUH v Městském muzeu a galerii v Dačicích.

1999 Zúčastnil se společných výstav Sdružení Q *Czech Visual Art Exhibition (Q Association)* v Art Museum Sharjah ve Spojených arabských emirátech a *Sharjah International Arts Biennial, 4th Session* tamtéž. Zúčastnil se „4. a 5. předběžné výstavy soch a obrazů pro projekt knihy a putovní výstavy *Kruh prstenu: Láska v životě a literatuře světa srdcem a rukama českých malířů a sochařů*" v atriu budovy IBC – obchodní centrum, Příkop 6, Brno. Výstava na Staré radnici ve Žďáru nad Sázavou.

2000 Uspořádal samostatné výstavy v Botanické zahradě Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně u příležitosti IV. zahradní slavnosti Masarykovy univerzity a v Galerii z ruky v Křížovicích u Doubravníku.

2001 Uspořádal samostatnou výstavu na zámku ve Starých Hradech. Zúčastnil se *6. předběžné výstavy soch a obrazů pro projekt knihy a putovní výstavy Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy* v Galerii při ruce Katedry antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně a společných výstav: 12 výtvarníků Vysočiny, Malovaný dům, Třebíč; Sdružení výtvarníků Vysočiny, Jihlava; Sdružení Q, Žďár nad Sázavou.

2002 Zúčastnil se *3. salonu Sdružení Q* v Galerii města Blanska v Blansku.

2003 Sochařovu představivost znovu ovládla krajina.

2004 Vytvořil trojrozměrný emblém pro projekt *Kruh prstenu*. Uspořádal výstavu v Galerii při ruce Katedry antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

2005 V červnu se u příležitosti osmdesátých narozenin Zdeňka Macháčka konala v Galerii z ruky v Křížovicích u Doubravníku výstava z jeho celoživotního díla. Vychází monografie: Nina Dvořáková – Jaroslav Malina, *Zdeněk Macháček*. 21. svazek Edice Osobnosti Nadace Universitas Masarykiana. Brno: Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA. Byla mu udělena Cena města Brna v oboru výtvarné umění.

2008 Vychází kniha Jaroslava Maliny a Jaroslava Zvěřiny *Erotikon sochaře Zdeňka Macháčka* (Brno: Akademické nakladatelství CERM) obsahující sochařova erotika a jeho vlastní komentáře.

2013 Vychází kniha Jaroslava Maliny *3 muži v automobilu – Zdeněk Macháček, Jaroslav*

Svoboda, Miroslav Štěpánek (Brno: Akademické nakladatelství CERM) obsahující cyklus plastik Zdeňka Macháčka nazvaný *Automobilismus*.

2017 Vychází knížka Jaroslava Maliny a Zdeňka Macháčka *HLAVA v makarónské poezii (čeština + kopa jazyků světa)* (Brno: Akademické nakladatelství CERM) obsahující cyklus plastik Zdeňka Macháčka nazvaný *Makarónské hlavy*.

2019 Vychází kniha Jaroslava Malina *ÚVOD DO CAPUTOLOGIE. Hlava I – mírné ∞*. Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní *rysy člověka* (Brno: Akademické nakladatelství CERM) obsahující cyklus plastik Zdeňka Macháčka nazvaný *Caputologie*. Vychází kniha Jaroslava Maliny *HVĚZDOPRAVNÉ NEBE ZVĚROKRUHU NAD NÁMI, provázené slovy, malbami a sochami* (Brno: Akademické nakladatelství CERM) obsahující cyklus plastik Zdeňka Macháčka nazvaný *Zvěrokruh*.

2020 Tvorba knih Jaroslava Maliny *Tenis humorně i vážně aneb z Česka do Wimbledonu a zase zpátky* a *Tenisová raketa ve výtvarných a básnických variacích* obsahující cyklus plastik Zdeňka Macháčka nazvaný *Tenisologie*.

2021 Vychází kniha Jaroslava Maliny *ZDENĚK MACHÁČEK (1925 – potenciální ∞)* (30. svazek Edice Osobnosti Nadace Universitas, Brno: Akademické nakladatelství CERM) mapující zejména poslední patnáctiletí Mistrovy tvorby.

DOKUMENTACE DÍLA

Sympozia

Mezinárodní sympozium „Dřevěná plastika“ Žďár nad Sázavou, 1992, 1993, 1994, 1995.

Samostatné výstavy

1960 Uměleckoprůmyslové muzeum, Brno (s Karlem Zedníčkem).
1961 Uměleckoprůmyslové muzeum, Brno (s Aloisem Mikulkou a Karlem Velebou).
1964 Československá expozice na veletrhu, Vídeň, Rakousko.
1965 Galeria de la Luna, Perugia, Itálie (s Pavlem Navrátilem).
1967 Biel, Švýcarsko.
1968 *Zdeněk Macháček / Sochy*, Galerie Jaroslava Krále, Brno.
1969 Galerie bratří Čapků, Praha (s Pavlem Navrátilem).
1971 ZK ROH ČKD, Blansko (s Pavlem Navrátilem); *Sochy – Zdeněk Macháček*, Etnografický ústav Moravského zemského muzea, Brno.
1973 Park, Starý Smokovec, Slovensko.
1974 *Zdeněk Macháček – Křížovice*, Galerie Jaroslava Krále, Brno (s Pavlem Navrátilem).
1980–1981 *Pavel Navrátil / Zdeněk Macháček / Malba / Plastika*, Dům pánů z Kunštátu, Brno (s Pavlem Navrátilem).
1981 Poznaň, Polsko (s Pavlem Navrátilem).
1988 Výstavní síň Pod Klucaninou, Tišnov.
1989 Stará radnice, Brno.
1990 *Zdeněk Macháček – Plastiky. Stanislava Macháčková – Textilní objekty*, Zámek, Lednice (se Stanislavou Macháčkovou); Darmstadt, Německo.
1991 Galeri Slotte, Hörle, Švédsko.
1993 Výstavní síň, Boskovice.
1994 Mödling, Vídeň, Rakousko (s Alenou Kojdlovou); Žďár nad Sázavou (s Boženou Rossí).
1995 Galerie z ruky, Křížovice u Doubravníka.
1996 Kulturní dům, Bystřice nad Pernštejnem.
1997 Čechův dům, Žďár nad Sázavou; Kaple sv. Barbory, Žďár nad Sázavou.
1998 Galerie Simona, Ostrava (s Alenou Kojdlovou).
1999 Jamborův dům, Tišnov; Zámek, Žďár nad Sázavou.
2000 *Zdeněk Macháček – Sochy*, Galerie z ruky, Křížovice u Doubravníka; *IV. zahradní slavnost*, Botanická zahrada Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Brno; G+G, Praha.
2001 Zámek, Staré Hrady.
2003 Galerie ve Vranově (se Zdenou Höhmovou).
2004 *Zdeněk Macháček – Kruh prstenu*, Galerie při ruce Katedry antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
2005 *Zdeněk Macháček – Sochy*, Galerie z ruky, Křížovice u Doubravníka. Průřez celoživotním dílem.
2010 Galerie z ruky, Křížovice u Doubravníka.
2015 Galerie z ruky, Křížovice u Doubravníka.
2020 Galerie z ruky, Křížovice u Doubravníka.

Kolektivní výstavy

1958 *Skupina 4*, Brno; *Mladí výtvarníci ČSR*, Brno.
1958–1968 Výstavy Brněnské pobočky ČSVU.
1961 *Výstava mladých*, Brno, Zlín.
1962 *Parabola*, Divadlo bratří Mrštíků, Brno.
1963 *Konfrontace brněnských tvůrčích skupin*, Dům umění města Brna; *Parabola*, Dům pánů z Kunštátu, Brno; *Parabola*, Olomouc.
1965 *Parabola*, Adamov, *Parabola*, Vysoké Mýto.
1966 *Brněnská bilance*, Praha.
1967 *Celostátní výstava k výročí* Října, Praha; Biel, Švýcarsko.
1968 Záhřeb, Chorvatsko.
1969 *Blok brněnských tvůrčích skupin*, Brno; *Socha ve městě*, Liberec.
1984 *Sochařská setkání*, Etnografický ústav Moravského zemského muzea, Brno.
1985 *Drobná plastika v tvorbě jihomoravských výtvarníků*, Brno.
1986 *Prešovský výtvarný salon*, Prešov, Slovensko.
1987 *Výber zo súčasnej komornej plastiky*, Prešov, Slovensko.
1988 *Výber zo súčasnej komornej plastiky*, Mánes, Praha (repríza výstavy z roku 1987 v Prešově).
1989 *Výber zo súčasnej komornej plastiky*, Trenčín, Slovensko.
1990 *Výber zo súčasnej komornej plastiky* (repríza výstavy z roku 1989 v Trenčíně), Mánes, Praha; *Horácký salon*, Zámek, Žďár nad Sázavou.
1990 *Sdružení Q*, Galerie Blansko, Blansko; *Sdružení Q, – Obrazy, objekty*, Muzeum Prostějovska, výstavní sály zámku, Prostějov.
1991 *Sdružení Q*, Dům umění města Brna, Brno; *Výtvarníci Horácka*, Galerie, Znojmo; *Výtvarníci Horácka*, Horácká galerie, Jihlava.
1992 *Sdružení Q*, Dům pánů z Fanalu, Brno.
1992–2002 Výstavy Klubu výtvarných umělců Horácka.
1993 *Sdružení Q*, Dům umění, Brno.

1995 *Sdružení Q*, Velvyslanectví České republiky, Vídeň, Rakousko.
1997 *Salon sdružení Q*, Blansko; Skupina 6 KVUH, Muzeum, Předklášteří; Skupina 6 KVUH, Zámek, Telč.
1998 *3. předběžná výstava soch a obrazů pro projekt knihy a putovní výstavy Kruh prstenu: Láska v životě a literatuře světa srdcem a rukama českých malířů a sochařů*, Galerie Nadace Universitas Masarykiana a Rektorát Masarykovy univerzity, Brno; *Nebe, peklo, ráj*, Sdružení Q, Galerie Kroměřížska, Kroměříž; *5zQ*, Dům kultury, Prostějov; *10zQ*, Galerie Kaplička, Hodonín.
1999 *Czech Visual Art Exhibition (Q Association)*, Art Museum Sharjah, Spojené arabské emiráty; *Sdružení Q*, Sharjah International Arts Biennial, 4th Session, Sharjah, Spojené arabské emiráty; „4. předběžná výstava soch a obrazů pro projekt knihy a putovní výstavy *Kruh prstenu: Láska v životě a literatuře světa srdcem a rukama českých malířů a sochařů*“, Atrium budovy IBC – obchodní centrum, Příkop 6, Brno; „5. předběžná výstava soch a obrazů pro projekt knihy a putovní výstavy *Kruh prstenu: Láska v životě a literatuře světa srdcem a rukama českých malířů a sochařů*“, Atrium budovy IBC – obchodní centrum, Příkop 6, Brno.
2000 Sdružení Q, Muzeum města Brna, Brno-Špilberk; Sdružení Q, Uherské Hradiště; Horácký klub, Žďár nad Sázavou; Horácký klub, Bystřice nad Pernštejnem.
2001 „6. předběžná výstava soch a obrazů pro projekt knihy a putovní výstavy *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy*“, Galerie při ruce Katedry antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně; 12 výtvarníků Vysočiny, Malovaný dům, Třebíč; Sdružení výtvarníků Vysočiny, Jihlava; Sdružení Q, Žďár nad Sázavou.
2002 *3. salon Sdružení Q* v Galerii města Blanska, Blansko; Výtvarná Vysočina, Horácká galerie, Jihlava; Výtvarná Vysočina, Zámek, Třebíč; Výtvarná Vysočina, Horácká galerie, Nové Město na Moravě.
2003 Sdružení Q, Galerie Lisabon a Galerie Porto, Portugalsko; Sdružení Q, Galerie U Dobrého pastýře, Brno.
2004 *Homage Janáček*, Dům pánů z Kunštátu; *Mezi námi skupinami*, Dům umění města Brna; Sdružení Q, Galerie Pyramida, Praha.
2005 Slavnosti Jeřabin, Klub výtvarných umělců Horácka, kaple sv. Barbory, Žďár nad Sázavou.
2006 Sdružení Q: KVÉ pro TÝN, Týn nad Vltavou.
2007 Sdružení Q, Olomouc.
2008 Sdružení Q, Q-revue, Výtvarná Vysočina (společně se Sdružením výtvarných umělců Vysočiny), Jihlava; divadlo Reduta, Brno.
2009 Sdružení Q: Figura Q, Galerie města Blanska, Blansko; Sdružení Q: Ohlédnutí Q, Sovinec-hrad; Sdružení Q, Galerie z ruky, Křížovice u Doubravníka; Výtvarníci Sdružení Q, Galerie pod radnicí, Zlín.

2010 Cestou Santiniho, KVUH (Klub výtvarných umělců Horácka), Žďár nad Sázavou.
2011 Sdružení Q: Pocta Ludvíku Kunderovi, Galerie Orlovna, Kroměříž; Sdružení Q, Galerie Inspiro, Brno.
2012 Klub výtvarných umělců Horácka, Chrudim; Sdružení Q, Praha-Chvalský zámek; Ozvěny, Klub výtvarných umělců Horácka, Žďár nad Sázavou; Umění srozumitelné, Klub výtvarných umělců Horácka, Galerie Evropa, Praha.
2013 Umění srozumitelné, Klub výtvarných umělců Horácka, Galerie Evropa, Praha; Výtvarná Vysočina (společně se Sdružením výtvarných umělců Vysočiny), Jihlava; Sdružení Q, Záhorská galéria Jána Mudrocha, Senica (Slovensko); Klub výtvarných umělců Horácka, Jihlava.
2014 Sdružení Q v Galerii 12, Náměšť nad Oslavou; Salon Sdružení Q, Křížová chodba Nové radnice Brno.
2016 Klub výtvarných umělců Horácka, Velké Meziříčí; Sdružení Q: Zahrada Q, Galerie města Olomouce, Olomouc.
2017 *Zastavení*, Klub výtvarných umělců Horácka, Hodonín; Sdružení Q: Salon členů Sdružení Q, Orchard Gallery, Ostrava.
2018 *Atol a putující slunce – Pavel Navrátil, Zdeněk Macháček, Bohumír Matal, Miroslav Šimorda*, Brno-Špilberk; *Půl století Sdružení Q, Quinquaginta*, Brno-Nová radnice.
2019 Sdružení Q, Kroměříž.
2019–2020 Klub výtvarných umělců Horácka se Sdružením výtvarných umělců Vysočiny, Jihlava.

Práce pro architekturu a veřejná prostranství

Pro veřejné prostory a architektonické interiéry navrhl a realizoval Zdeněk Macháček jak objekty v zásadě funkční, tak i díla monumentální povahy a obsahově dotvářející charakter a náplň místa určení. Tyto práce jsou z velké části určeny vlastnostmi jeho nejvlastnějšího materiálu – dřeva. V jejich ztvárnění obvykle nacházíme formy známé z autorovy volné tvorby a především inspirace přírodou i krajinou.

1961 *Plastiky prehistorických zvířat*, 1961, patinovaná sádra, rekonstrukce mamuta v přirozené velikosti, dřevo, polystyren, kokosová vlákna, Pavilon Anthropos Moravského zemského muzea v Brně-Pisárkách. Součást expozice podle koncepce profesora Jana Jelínka *O původu a vývoji člověka a počátcích jeho kultury*, renovovaná v roce 1980. Obsahovala nálezy z celého světa dokumentující vývoj člověka a jeho kultury v paleolitickém a mezolitickém období i s analogiemi z prostředí takzvaných přírodních národů a ve své době představovala jeden z nejvýznamnějších muzeologických projektů biologicko-socio-kulturní antropologie ve světovém měřítku.

1964 *10 prolézaček*, 1964, beton, výška 150–300 cm, sídliště Brno-Juliánov.
1965 *Ptáci*, 1965, beton, ocel, délka 700 cm, na zdi Klubu vystavovatelů v areálu brněnského výstaviště v Brně-Pisárkách. Reliéf (či spíše jednopohledová plastika) tvořený sestavou stylizovaných křídel vyniká na pozadí pohledového betonu fasády a živou strukturou svého povrchu kontrastuje s její hladkou plochou.
1968 *Příroda a člověk*, 1968, jilm, výška 1 200 cm, areál Ústavu pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků v Brně-Pisárkách [dnes Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů]). Dva vysoké, sloupové objekty, připomínající totemy, jsou na celé ploše povrchu bohatě strukturovány. Kontrast tvoří nízká, kulovitá, uvnitř vyhloubená plastika představující srdce se stylizovanými artériemi. Toto Macháčkovo první exteriérové ve dřevě realizované dílo je mimořádné jak svým nepopisným sdělením dané ideje, tak působivě volenou skladbou hmot – vysokých vertikál a nízké kulovité formy, jejíž umělecký účin si sochař ověřil již na Světech ticha. Oba vznosné sloupy jsou vlastně počátkem dlouhé řady sochařsky ztvárněných kmenů lesních stromů, jež tvoří náplň jedné z významných autorových tvůrčích etap.
1968 Pět reliéfů (spoluautor Pavel Navrátil), 1968, různé druhy našich i exotických dřev. Reliéfy jsou sestaveny z několika různě pojednaných částí nestejných rozměrů. Téměř malířské působení jejich povrchu lze přičíst i Pavlu Navrátilovi, spolutvůrci tohoto a následně i několika dalších děl.
1969 *Delfíni*, 1969, bulharský vápenec, 100 × 100 cm, Poděbrady.
1969 *Růžice*, 1969, smrk, šířka 200 cm, Tišnov.
1972 *Reaktor*, 1972, dub, šířka 250 cm, ČEZ Boskovice.
1973 *Plameny* (spoluautor Pavel Navrátil), 1973, jilm, výška 500 cm, hřbitov ve Starém Smokovci (Slovenská republika).
1974 *Památník obětem fašismu*, 1974, jilm, výška 400 cm, Doubravník.
1975 *Dálniční odpočívadlo* (spoluautor Pavel Navrátil), 1975, beton, žula, dubové dřevo, Velké Meziříčí.
1975–1976 *Zoomorfní plastiky*, 1975–1976, různé druhy dřeva, dětské hřiště v Křížovicích u Doubravníku. Série vtipných dřevěných, nejčastěji zvířecích plastik pro dětská hřiště. Jejich forma je většinou dána minimálně přizpůsobeným tvarem dřevěného špalku doplněného kusy štíhlejších kmenů tak, aby vynikla zamýšlená zvířecí podoba. Přírodní formy jsou co nejvíce zachovány, ale jejich povrch je oživen dekorativními vrypy a řezbami a místy i barvou. Obdobně realizoval dětská hřiště v Blansku (1976), v Praze-Kunraticích (1986) a jinde.
1976 *Ptačí město*, 1976, různé druhy dřeva, dětské hřiště mateřské školy v Blansku.
1976 *Hudba* (spoluautor Pavel Navrátil), 1976, borovice, průměr 100 cm, Karlovy Vary. Plochý kruhový reliéf s graficky názorně vyvedeným motivem houslí.
1977 *Mince*, 1977, irácký ořech, délka 300 cm, šířka 150 cm, banka ve Žďáru nad Sázavou. Několikadílný reliéf odvozený z reálných zobrazení. Připomíná podobu starých, časem narušených mincí a celek je sestaven z nepravidelných desek, jakoby úlomků historických nálezů.

1977 *Vysočina*, 1977, borovice, šířka 200 cm, ředitelství Žďárských strojíren ve Žďáru nad Sázavou.
1977 *Stroje* (spoluautor Pavel Navrátil), 1977, reliéf, borovice, 200 × 300 cm, ubytovna Žďárských strojíren ve Žďáru nad Sázavou.
1978 *Prameny*, 1978, jilm, výška 500 cm, vodárna v Kroměříži.
1978 *Květ*, 1978, jilm, výška 500 cm, areál brněnského výstaviště v Brně-Pisárkách. Monumentální plastika v podobě rozvitého květu.
1979 *Fontána*, 1979, jilm, areál brněnského výstaviště v Brně-Pisárkách (nedochováno).
1980 *Strom života* (spoluautor Pavel Navrátil), 1980, borovice 1 100 cm, vstupní hala Výzkumného ústavu zdravotnické techniky v Brně-Bohunicích (dnes sídlo ústavů Lékařské a Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně). Z ústředního jádra se do šíře rozbíhají barevně rozlišené stylizované rostlinné formy, svým pojetím blízké malířskému projevu.
1980 *Aeskulap* (spoluautor Pavel Navrátil), 1980, jilm, výška 500 cm, nástupní prostor před Výzkumným ústavem zdravotnické techniky v Brně-Bohunicích (dnes sídlo ústavů Lékařské a Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně). Mohutná abstraktní plastika, jen v náznaku připomínající lidskou postavu převýšených proporcí a jakoby zahalující svou podobu, působí dojmem jakéhosi skrytého tajemství.
1980 *Květ*, 1980, reliéf, olše, 200 × 300 cm, svatební síň, Jaroslavice.
1980 *Plamen*, 1980, plastika, lípa, výška 100 cm, smuteční síň, Jaroslavice.
1981 Řeka, 1981, lípa, výška 250 cm, vodárny Brno.
1982 *Pučidlo*, 1982, monumentální plastika do středu semknutého tvaru, jilm, výška 300 cm, areál brněnského výstaviště v Brně-Pisárkách.
1982 *Plameny*, 1982, jilm, šířka 250 cm, Mohelnice (nedochováno).
1984 *Dětské hřiště*, 1984, jilm, dub, Jihlava-Parkány.
1985 *Cílová deska*, 1985, jilm, 200 × 100 cm, dostihová dráha, Slušovice.
1986 *Mince*, 1986, reliéf, lípa, šířka 200 cm, banka, Břeclav.
1986 *Zoomorfní plastiky*, 1986, dětské hřiště v Praze-Kunraticích.
1987 *Těla v pohybu*, 1987, reliéf, lípa, šířka 200 cm, tělovýchovný areál, Vyškov.
1989 *Klasy a veduta Olomouce*, 1989, plastika a reliéf, dřevo, výška 300 cm (Klasy), délka 200 cm (veduta Olomouce), interiér banky, Olomouc. Trojice volných plastik Klasy, jejíž vrcholy se dotýkají stropu, jako by jej podpíraly. Jejich forma je obdobou autorova cyklu Lesních píšťal, tentokrát s maximálně vyhloubeným jádrem zaplněným stylizovaným zrním a zakončená křehkými vertikálními útvary osin. Pilíře bankovní haly obložil autor dřevěnými plochými reliéfy s motivy olomouckých barokních kašen. Macháčkovým dílem je i reliéf představující plastickou historickou vedutu Olomouce.
1989 *Lesní katedrály*, 1989, modřín, borovice, vitráž, výška 500 cm, sídliště Brno-Bystrc. Zde nalezla uplatnění některá díla, jež původně vyrůstala ze země a zároveň i vrůstala zpět do půdy lesních návrší a ploch obklopujících umělcův domov a ateliér. Ani v cizích prostředích se však neztrácí jejich umělecká výmluvnost, která je tu konfrontována spíše strohým okolím.

1989 *Kohouti*, 1989, polychromovaný jilm, výška 500 cm, základní škola, Kuřim. Zvláštní místo mezi Macháčkovými exteriérovými díly zaujímají *Kohouti*, v nichž se spojují znaky příznačné pro dosavadní autorovy práce s novými rysy, napovídajícími jeho příští směrování. Vznosná vertikála trojice štíhlých, těsně spojených kamenů je blízká formám Lesních píšťal; jejich hravý výraz v zobrazení kohoutích hlav připomene kolekce zvířecích plastik pro dětská hřiště. Nová je však redukce hmotnosti, spíše než kmeny jsou to větrem prohýbané stvoly, jejichž kůry zbavený povrch je pojednán pestrými barvami.
1989–1991 *Mince*, 1989–1991, reliéf, 200 × 300 cm, interiér banky, Třebíč. Zde rozvedl autor znovu svou ideu zobrazení mincí. Na rozdíl od starší práce ve Žďáru nad Sázavou (1977) je tento artefakt uspořádán do téměř pravidelného obrazce mozaikově složeného z mnoha menších částí.
1999 *Spirála integrace – Cesta do života*, 1999, plastika, modřín, výška 700 cm, areál Ústavu sociálních péče pro postiženou mládež v Brně na Kociánce. Sedmimetrový modřínový kmen je zakončen dvojicí postav v heroickém postoji; symbolizuje cestu postižených do světa zdravých.
2000 *Láska nebeská*, 2000, plastika, topol, 250 cm, Botanická zahrada Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
2000 *Dva nad krajinou*, 2000, plastika, modřín, topol, výška 450 cm, sochařský amfiteátr v Křížovicích. Robustnější figury s pažemi vystřenými vzhůru a pouze v jediném bodě ukotvené ve vysokém štíhlém pilíři.
2001 *Věčná touha*, 2001, plastika, dub, výška 300 cm, atrium rodinného domu ve Vranově u Brna.
2002 *Létavice*, 2002, plastika, modřín, topol, výška 500 cm, exteriér rodinného domu v Ládví.
2003 *Vlnění*, 2003, plastika, polychromovaný modřín, výška 600 cm, Gymnázium, Bystřice nad Pernštejnem.
2003 *Lesní píšťaly*, 2003, polychromovaný smrk, výška 300 cm, amfiteátr Galerie z ruky, Křížovice.
2004 *Ukřižovaný*, 2004, mořený topol, výška 300 cm, kostel, Budislav.

Zastoupení ve sbírkách

Alšova jihočeská galerie, Hluboká nad Vltavou.
Galerie z ruky, Křížovice u Doubravníka.
Muzeum města Brna, Brno-Špilberk.
Soukromé sbírky v Belgii, České republice, Francii, Německu, Rakousku a v USA.

Ilustrace v knihách a encyklopediích

Malina, Jaroslav (2011–): ČLOVĚK-AUTO-ENCYKLOPEDIE: První mezinárodní interaktivní encyklopedie *o vztahu člověka a automobilu* – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/clovek-auto/index.html
Malina, Jaroslav (2013): *3 muži v automobilu – Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda, Miroslav Štěpánek*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, str. 15, 17–21, 23–25, 27–29.
Malina, Jaroslav (2016): *Ctnosti a Neřesti – Radosti a Strasti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, str. 221.
Malina, Jaroslav (2018–): *Umění světa slovem a obrazem v antropologickém kontextu od paleolitu po současnost* – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/umeni_sveta/encyklopedie.html
Malina, Jaroslav (2019): ÚVOD DO CAPUTOLOGIE. Hlava I – mírné ∞. Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní rysy člověka. Brno: Akademické nakladatelství CERM, str. 3, 21, 29, 35, 36, 39, 85, 161, 173, 187, 203, 207, 251, 257, 264, 273, 279, 284, 311, 377, 389, 390, 403, 425, 447.
Malina, Jaroslav (2019): *HVĚZDOPRAVNÉ NEBE ZVĚROKRUHU NAD NÁMI, provázené slovy, malbami a sochami*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, str. 5, 292, 294–305.
Malina, Jaroslav – Filipský, Jan –Pernica, Jaroslav (2013): *Auto-Erotika aneb Kámasútra automobilového věku. Automobil jako mobilní prostředek k udržení druhu Homo sapiens. Antropologické hledisko*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, str. 148, 149, 157, 164, 165, 172, 173.
Malina, Jaroslav – Macháček, Zdeněk (2017): *HLAVA v makarónské poezii (čeština + kopa jazyků světa)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, přebal, str. 2, 5, 21, 45, 51, 57, 61, 67, 75, 91, 103, 113, 117, 123, 133, 137, 143, 151, 155, 159, 167, 171, 179, 189, 193, 197.
Malina, Jaroslav – Zvěřina, Jaroslav (2008): *Erotikon sochaře Zdeňka Macháčka*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
Malina, Jaroslav (v tisku): *Tenis humorně i vážně aneb z Česka do Wimbledonu a zase zpátky*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
Malina, Jaroslav (v tisku): *Tenisová raketa ve výtvarných a básnických variacích*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.

Články a stati Zdeňka Macháčka

Macháček, Zdeněk (2001): Láska je vzlétat … Léda s labutí. Perla. Dva na koni. Milování na slonu. In: Malina, Jaroslav, ed. (2001): *„Plastiky z dřeva a kovu“ v Botanické zahradě Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Masarykova univerzita v Brně – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 42–46.

Macháček, Zdeněk (2001): Renomovaná malířka. In: Malina, Jaroslav, ed. – Hlušička, Jiří, *Zdena Höhmová*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství Georgetown – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 80.
Macháček, Zdeněk (2003): Láska je vzlétat … Léda s labutí. Perla. Dva na koni. Milování na slonu. Múza s Pegasem. In: Malina, Jaroslav, a kolektiv, *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy (ukázky z 1. a 4. svazku pentalogie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 160–163.
Macháček, Zdeněk – Linhartová, Věra (2000): Rozhovor se sochařem Zdeňkem Macháčkem. Rozhovor zapsala Věra Linhartová. *Univerzitní noviny*, roč. 7, 2000, č. 9, s. 55–57.

LITERATURA A PRAMENY

Články a stati Zdeňka Macháčka

Čubrda, Zdeněk (1974): *Zdeněk Macháček / Křížovice*. Katalog výstavy, Galerie Jaroslava Krále, Brno, 3.–22. 9. 1974. Brno: Svaz českých výtvarných umělců – Český fond výtvarných umění – Dům umění města Brna.
Čubrda, Zdeněk (1978): *Zdeněk Macháček – Sochy*. Katalog výstavy, Galerie Díla, Brno, 5.–18. 6. 1978. Brno: Oblastní středisko Díla, podniku ČFVU v Brně.
Daněk, Vratislav (2005): *Pět zastavení v životě*. In: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv, *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 153–155.
Derfler, František (2005): *Závrať letu*. In: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv, *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 149.
Dočekal, Jan (2005): *Zdeňka Macháčka z Křížovic lidé a zvířata mezi zemí a nebem*. In: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv, *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 149.
Dunděra, Jiří (1997): Zpráva o stavu andělů v K. (fejeton).
Dvořáková, Nina (1989): *Zdeněk Macháček*. Katalog výstavy, Dům umění města Brna – Galerie Stará radnice, Brno, Mečová 5–7, 13. 6.–23. 7. 1989. Brno: Dům umění města Brna.
Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv (2005): *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA.
Gabrielová, Bronislava (1997): Klasické moderní vidění světa. *Rovnost* 28. 1. 1997, s. 13. (Recenze výstavy *Salon Sdružení Q*, Galerie Blansko.)
(hb) (1994): Výstava Prezentace Sdružení Q. *Rovnost*, 13. 10. 1994, s. 5.
Höhmová, Zdena (2005): *… když nás to baví …* In: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv, *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 152–153.
(jch) (1999): Brněnské Sdružení Q vystavuje v Sharjahu. *Rovnost*, 3. 3. 1999, s. 9.
Kasperkevičová, Romana (1997): Rozevláté sochy. In: (rok). Cyklus představuje i sochaře Macháčka. *Mladá fronta Dnes*, Jižní Morava, 26. 7. 1997, s. 3. (V *Mladé frontě Dnes* otištěna zkrácená verze textu.)

Klíčník, Vladimír (2005): *Nejkrásnější pohled na svět …* In: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv, *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 150–151.
Konečná, Alena (1968): *Zdeněk Macháček / Sochy*. Katalog výstavy, Galerie Jaroslava Krále, Brno, 24. 2.–30. 3. 1968. Brno: Svaz českých výtvarných umělců – Český fond výtvarných umění – Dům umění města Brna.
Kořínek, Petr (2005): *Příteli Zdeňkovi Macháčkovi*. In: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv, *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 156.
Křivánek, Karel (1990): *Zdeněk Macháček – Plastiky. Stanislava Macháčková – Textilní objekty*. Katalog k výstavě, zámek Lednice, srpen 1990.
Kundera, Ludvík (1988): *Zdeněk Macháček*. Katalog výstavy. Výstavní síň Pod Klucaninou, Tišnov 1988. Tišnov: Klub přátel výtvarného umění Tišnov při Osvětové besedě MěstNV.
Kundera, Ludvík (2001): Cesta Zdeňka Macháčka. In: Malina, Jaroslav, ed. (2001): *„Plastiky z dřeva a kovu" v Botanické zahradě Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Masarykova univerzita v Brně – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 37–42.
Kůs, Sláva (2005): *Za skvělou společnost děkuje…* In: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv, *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 152.
Linhart, Karel (1999): 4. předběžná výstava pro projekt knihy a putovní výstavy Kruh prstenu: Láska v životě a literatuře světa srdcem a rukama českých malířů a sochařů. *Univerzitní noviny*, roč. 6, 1999, č. 4, s. 26–30.
Linhart, Karel (1999): 5. předběžná výstava pro projekt knihy a putovní výstavy Kruh prstenu: Láska v životě a literatuře světa srdcem a rukama českých malířů a sochařů. *Univerzitní noviny*, roč. 6, 1999, č. 6, s. 21–25.
Macháček, Zdeněk – Linhartová, Věra (2000): Rozhovor se sochařem Zdeňkem Macháčkem. Rozhovor zapsala Věra Linhartová. *Univerzitní noviny*, roč. 7, 2000, č. 9, s. 55–57.
Macháčková, Stanislava (1997): *Zdeněk Macháček*. Katalog výstavy pořádané Okresní knihovnou M. J. Sychry pod záštitou města Žďár nad Sázavou a za přispění Horáckého klubu výtvarných umělců u příležitosti „Slavnosti jeřabin", Žďár nad Sázavou, … 1997. Žďár nad Sázavou: Okresní knihovna M. J. Sychry.
Macháčková, Stanislava (2001): … a zase se mi vrací. In: Malina, Jaroslav, ed. (2001): *„Plastiky z dřeva a kovu" v Botanické zahradě Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Masarykova univerzita v Brně – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 42.
Malina, Jaroslav (1998): Macháček Zdeněk. In: Malina, Jaroslav, ed., *Kruh prstenu: Láska a sex v životě a literatuře světa srdcem a rukama českých malířů a sochařů. Zpráva o postupu literární a výtvarné práce na knize a výstavě a katalog 3. předběžné výstavy soch a obrazů*, Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Nakladatelství Georgetown – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 120–121, 180. (Medailon Zdeňka Macháčka a informace o plastice *Léda s labutí* pro projekt *Kruh prstenu*.)
Malina, Jaroslav (1999): Macháček Zdeněk. In: Malina, Jaroslav, ed., *Kruh prstenu: Láska v životě a literatuře světa srdcem a rukama českých malířů a sochařů. Zpráva o postupu literární a výtvarné práce na knize a výstavě a katalog 4. předběžné výstavy soch a obrazů. (Vernisáž 17. 4. 1999)*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 30–31, 49–50. (Medailon Zdeňka Macháčka a informace o sochách *Láska je vzlétat… I, Láska je vzlétat… II, Léda* s labutí, Perla pro projekt *Kruh prstenu*.)
Malina, Jaroslav (1999): Macháček Zdeněk. In: Malina, Jaroslav, ed., *Kruh prstenu: Láska v životě a literatuře světa srdcem a rukama českých malířů a sochařů. Zpráva o postupu literární a výtvarné práce na knize a výstavě a katalog 5. předběžné výstavy soch a obrazů. (Vernisáž 6. 6. 1999)*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 44–45, 86–87. (Medailon Zdeňka Macháčka a informace o sochách *Láska je vzlétat … I, Láska je vzlétat … II, Léda* s labutí, Perla pro projekt *Kruh prstenu*.)
Malina, Jaroslav (2001): Sochař Zdeněk Macháček. In: Malina, Jaroslav, ed. (2001): *„Plastiky z dřeva a kovu" v Botanické zahradě Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Masarykova univerzita v Brně – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 35.
Malina, Jaroslav, ed. (2001): *„Plastiky z dřeva a kovu" v Botanické zahradě Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Masarykova univerzita v Brně – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA.
Malina, Jaroslav, a kolektiv (2003): *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy (ukázky z 1. a 4. svazku pentalogie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 159–173.
Malina, Jaroslav, a kolektiv (2007): *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy, 1.„Celý svět" kromě euroamerické civilizace*. Brno: Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA.
Malina, Jaroslav – Kundera, Ludvík (2002): *Zdeněk Macháček*. Křížovice: Galerie z ruky.
Malina, Jaroslav – Zvěřina, Jaroslav (2008): *Erotikon sochaře Zdeňka Macháčka*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
(mlk) (1999): Sdružení Q vystavuje v Emirátech. *Mladá fronta Dnes*, 2. 3. 1999, příloha 3.
Motalová, Šárka (1999): Výstava Sdružení Q se setkala s velkým úspěchem. *Jihomoravský Den*, 8. 4. 1999, s. 12. (Výstava v Sharjahu ve Spojených arabských emirátech.)

(MR) (1998): 10 z Q vystavuje v Hodoníně. *Právo*, 23. 9. 1998.
Netík, Miroslav (2005): *Macháčkův anglický humor*. In: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv, *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 156.
(ota) (1999): Do arabského světa zavítalo Sdružení Q. *Jihomoravský Den*, 2. 3. 1999, s. 12. (Výstava v Muzeu umění v Sharjahu ve Spojených arabských emirátech.)
Písařík, Boleslav (1971): *Sochy – Zdeněk Macháček*. Katalog výstavy, Etnografický ústav Moravského zemského muzea, září 1971. Brno: Moravské zemské muzeum.
Pospíšil, M. (1998): Tematický projekt s hravým názvem Nebe – Peklo – Ráj: Sdružení Q vystavuje v Kroměříži. *Brněnský den*, 16. 4. 1998, s. 6.
Reissner, Martin (1994): *Průřezy: Sdružení Q*. Brno: Dům umění města Brna.
(rem) (1998): Sdružení Q v Prostějově. *Slovo*, 6. 2. 1998, s. 8.
Rossí, Božena (2005): *Setkávání*. In: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv, *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 151–152.
Ruller, Ivan (2005): *Macháčkovo umění v architektuře*. In: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv, *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 157–158.
Stavěl, Hubert (2005): *Inspirativní kolega*. In: Dvořáková, Nina – Malina, Jaroslav a kolektiv, *Zdeněk Macháček*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Akademické nakladatelství CERM – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 157.
Vránová, Jana (1980): *Pavel Navrátil / Zdeněk Macháček: Obrazy / Plastika*. Katalog výstavy, Dům pánů z Kunštátu, 14. 12. 1980–11. 1. 1981. Brno: Dům umění města Brna.

Prameny

Archiv Galerie z ruky v Křížovicích.
Archiv Zdeňka Macháčka v Křížovicích: deníky a nepublikované texty Zdeňka Macháčka, lístkový katalog prací Zdeňka Macháčka, fotodokumentace díla Zdeňka Macháčka, fotodokumentace z biografie.
Archiv Nadace Universitas Masarykiana v Brně.
Archiv Sdružení Q v Brně.

AUTOŘI KNIHY

Čapov, Ivan (30. 6. 1955, Vsetín), chirurg, gurmán kulinářského, tenisového, fotbalového (fanoušek klubu Chelsea) a výtvarného umění; profesor Masarykovy univerzity a přednosta I. chirurgické kliniky Fakultní nemocnice u svaté Anny v Brně. Soustředěním, přesností a invenčními postupy vyniká nejen na operačním sále (aplikuje moderní miniinvazivní a robotickou chirurgii), ale i v kuchyni (autor dvou knih – *První česko-moravská chirurgická kuchařka*, 2012, *Druhá česko-moravská chirurgická kuchařka*, 2016) a zejména na tenisových kurtech všech povrchů. Čapov patří mezi výrazné postavy soudobé české a moravské chirurgie se zkušeností z mnoha zahraničních pracovišť. Kromě Ceny města Brna pro rok 2013 je laureátem prestižní Petřivalského ceny za rozvoj chirurgie.

Höhmová, Zdena (4. 10. 1955, Brno), malířka, grafička, ilustrátorka a pedagožka. Vystudovala Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně (1971–1975) a Akademii výtvarných umění v Praze (1975–1981); po studiích pedagogicky působila na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, později na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze a na Střední uměleckoprůmyslové škole v Brně. Rozhodla se však pro svobodné povolání, ve kterém působí dodnes. Tvorbu Zdeny Höhmové charakterizuje osobitá volba témat a výtvarných prostředků. Pro její výtvarný projev je typická kombinace různých výtvarných technik, propojení olejomalby s kresbou uhlem nebo frotáží v hladké i strukturální malbě nebo práce s otisky barevných pigmentů, písků a grafitu, které tak spojují dva důležité a konstantní rysy její malířské tvorby – smysl pro experiment a cit pro zachování vnitřní kontinuity. Umělecký projev Zdeny Höhmové není jednostranný, tíhne k lyrické intonaci i k expresivně vyhrocenému, symbolickými významy obtíženému tvaru. Barevně vypjaté obrazy a kresby i monochromy jsou potvrzením autorčina neustálého hledání smyslu života, jsou výpovědí, hledáním a otevíráním nových cest a možností vyjádření, jsou reflexí a sebereflexí prožitého. Od roku 1981 uspořádala přes devadesát autorských výstav a zúčastnila se kolem sto šedesáti společných výstav a dalších prezentací u nás a v zahraničí. Devět let vedla Výtvarnou sekci Sdružení Q v Brně. Je členkou Sdružení pražských malířů, Volného spolku výtvarníků FF16 a Jednoty umělců výtvarných v Praze. V roce 2001 vyšla monografie *Zdena Höhmová* (14. svazek Edice Osobnosti Nadace Universitas Masarykiana v Brně) autorů Jiřího Hlušičky a Jaroslava Maliny. Za svoji tvorbu obdržela ocenění u nás a v zahraničí, byla jí udělena Cena města Brna v oboru výtvarné umění pro rok 2012. Její díla jsou zastoupena ve veřejných a soukromých sbírkách v České republice (výběr): Národní galerie Praha, Moravská galerie Brno, Muzeum města Brna, Galerie výtvarného umění Hodonín a v zahraničí (USA, Belgie, Francie, Rakousko).

Chovancová, Markéta (16. 6. 1972, Brno), výtvarnice a pedagožka. Vystudovala Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně (obor propagační grafika) a Pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně (obor sociální pedagogika). Od roku 1972 žije v bývalém mlýně v Prudké u Doubravníku.

Jedličková, Jiřina (25. 7. 1935), lékařka. Vystudovala Střední zdravotnickou školu v Brně a Lékařskou fakultu Masarykovy univerzity (tehdy Univerzity J. E. Purkyně). Odborně se věnuje zejména klinické hematologii, enzymologii, imunologii a transfuzní medicíně. Je autorkou řady odborných studií ve zmíněných medicínských odvětvích.

Jonas, Jaroslav (9. 3. 1937, Ostrava), organický chemik profesí, veršotepec a milovník výtvarného umění ze záliby; emeritní profesor a děkan Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. Sdílí názor anglického spisovatele sira Terence Davida Johna „Terryho" Prattchetta (1948–2015): „Chaos vždy zvítězí nad řádem, protože je lépe organizován."

Kalendová, Kateřina (4. 6. 1952, Brno), neteř Zdeňka Macháčka z druhého kolena.

Kopečková, Alice (8. 10. 1969, Plzeň), malířka, grafička a výtvarná pedagožka. Vystudovala Střední průmyslovou školu grafickou v Praze a Pedagogickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni, obor český jazyk – výtvarná výchova. Je členkou Unie výtvarných umělců Plzeň. Její tvorba (malba, linoryt, aradekor) se vyznačuje smyslem pro rytmizaci plochy a citem pro volbu specifických grafických prostředků. Charakterizuje ji neiluzivní pojetí obrazového prostoru. Dává přednost nehlubokému obrazovému prostoru; plošné projekci objemů se však vyhýbá, a zdůrazňuje reliéfní modelaci. Počítá při tom s imaginárním světlem, které na objemy nedopadá, nýbrž jako by z nich vyzařovalo. Její moderní malířská řeč osciluje mezi figurativním a abstraktním výtvarným názorem. Jakkoliv převládajícím tématem malířčiny tvorby je ženské tělo, nelze přehlédnout, že i její figurální kompozice v sobě zahrnují obsáhlejší pohled. Křivky a objemy ženského korpusu mohou díky její metaforické optice navodit představu krajiny stejně tak jako v různých tělesných zákoutích odhalit jakási svérázná, veskrze intimní zátiší. O sklonu k integraci různých malířských žánrů vypovídají též díla vysloveně krajinářská nebo ta, která se inspirovala motivy přírodními a popřípadě i architektonickými. Fascinují zvláštním tajemstvím, vztahem skladebných dominant vnuknou dialog lidských bytostí. Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách. V roce 2019 byla vydána monografie *Alice Kopečková* (27. svazek Edice Osobnosti Nadace Universitas v Brně) Jaroslava Maliny, Jiřího Hlušičky a Václava Maliny.

Kůs, Sláva (30. 9. 1929), hobojista, člen orchestru Brněnské filharmonie v letech 1955–1991 a Brněnského dechového kvinteta, které s kolegy založil už v době studia na Janáčkově akademii múzických umění.

Kvasnica, Jaroslav Monte (15. 12. 1953, Brno), spisovatel, cestovatel a popularizátor přírody. Vystudoval obor čeština-bulharština na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Pak vystřídal různá zaměstnání (manažer hudebních skupin a divadel, textař, dřevorubec, horský nosič, závozník, dělník při archeologických vykopávkách, novinář a publicista, televizní redaktor, scenárista a režisér dokumentů). Zúčastnil se mnoha horolezeckých a trekkingových výprav (Alpy, Kamčatka, Karpaty, Kavkaz, Sibiř, Aljaška, Pamír aj., zdolal na sedmnáct sedmitisícovek). Vystupuje v přírodovědných a popularizačních pořadech v České televizi a v Českém rozhlase, je autorem několika knih (knižně debutoval ve sborníku poezie *Hnízda stěhovavých ptáků*, *Zátiší s hadem*, 1978, *Krajina s vlky – Rapsodie šedých stínů*, 2009, *Krajina s vlky – Honba za přízrakem Gévaudanu*, 2009, *Jantarové oči*, 2011, *Vlci přicházejí s větrem*, 2013 aj.). Publikoval stovky článků v kynologických a přírodovědných periodikách. Jeho velkou vášní jsou psi a vlci; sám sebe označuje jako „spisovatele a tuláka se psy".

Macháčková, Stanislava (9. 5. 1941, Hradec Králové), herečka a galeristka. V roce 1992 v Křížovicích u Doubravníka založila a vede Galerii z ruky, která se během krátké doby zařadila mezi prestižní a vyhledávané galerie. Představila zde tvorbu několika desítek výtvarných umělců z celé České republiky i ze zahraničí, například Marie Filippovové, Zdeny Höhmové, Borise Jirků, Aleny Kojdlové, Vladimíra Komárka, Zdeňka Macháčka, Veroniky Palečkové, Vladimíra Preclíka, Boženy Rossí, Michaela Rittsteina, Jana Svobody, Vladimíra Svobody, Miroslava Štěpánka nebo Miroslava Štolfy. Vernisáže těchto výstav jsou obvykle spjaty s komponovanými hudební a literárními pořady vysoké umělecké úrovně.

Malina, Jaroslav (11. 4. 1945, Vrdy [Dolní Bučice]), antropolog, archeolog, spisovatel, básník, editor; spoluzakladatel, profesor a první ředitel Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, zakladatel a předseda správní rady Nadace Universitas. Vedle úctyhodné řádky vědeckých a vědecko-naučných prací má v jeho tvůrčích aktivitách významné místo tvorba beletristická. Ve svém díle uplatňuje bohaté životní zkušenosti, aniž pozbývá mladého zaujetí pro hledání pravdy o člověku. Jeho texty, zdařile dotvářející poetický komentář k naší realitě, propojují tvorbu vědeckou a básnickou. Výsledný celek snoubí funkci didaktickou, společenskou i estetickou, a tím autora právem pasuje na zakladatele originální „kognitivní poezie" (viz zejména *Anti-Encyklopedie Anti-Antropologie*, 2013, *Světoví géniové v chajjámovských čtyřverších*, 2014, *Ctnosti a Neřesti, Radosti a Strasti*, 2016, *Hlava v makarónské poezii*, 2017, *Hlava XXXI: Hlava v originálních úslovích a obrazech od A do Ž*, 2017, *Úvod do caputologie: Hlava I – mírné ∞. Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní rysy člověka*, 2019, *Hvězdopravné nebe zvěrokruhu nad námi, provázené originálními texty, malbami a sochami*, 2019). Inspirativní je také jeho činnost encyklopedická (viz studenty i širší veřejností vydatně užívané elektronické encyklopedie: *Encyklopedie antropologie: První interaktivní mezinárodní encyklopedie antropologie*, 2011 – https://is.muni.cz/ do/sci/

UAntrBiol/el/encyklopedie/index.html; *Člověk-Auto-Encyklopedie*, 2011 – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/clovek-auto/index.html; *Encyklopedie sexuality, erotiky a lásky všech kultur světa*, 2012 – https://is.muni.cz/do/sci/ UAntrBiol/el/encykl-sexuality/index.html; *Umění světa slovem a obrazem v antropologickém kontextu od paleolitu po současnost*, 2018 – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/umeni_sveta/encyklopedie.html). Dlouhodobě spolupracuje s významnými výtvarníky, jejichž díla reprodukuje ve svých knihách a jako kurátor prezentuje na výstavách a v katalozích. Významné jsou též jeho aktivity editorské a organizační v oblasti vědy a umění. V rámci Nadace Universitas, jejímž je předsedou, založil knižnice Heureka, Miscellanea, Osobnosti, Scientia a Scintilla, kde bylo pod jeho editorským vedením publikováno na sto padesát svazků. V letech 1993 až 2005 vydával časopis *Univerzitní noviny – List Masarykovy univerzity a Nadace Universitas*. V roce 2010 založil oborový časopis *Anthropologia Integra – Časopis pro obecnou antropologii a příbuzné obory* a v návaznosti na zmíněné periodikum edici *Anthropologia Integra – Series Monographica*; oba tituly vycházejí dodnes. Malinovy vědecké, vědecko-naučné a beletristické knihy vyšly u nás i v zahraničí v počtu přesahujícím dva miliony výtisků a získaly řadu ocenění.

Malinová, Renata (30. 10. 1946, Český Těšín), klavíristka, historička umění a hudební pedagožka.

Mikulka, Alois (13. 8. 1933, Brno), malíř, sochař, ilustrátor a spisovatel. V letech 1948 až 1952 absolvoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně, v letech 1952 až 1958 vystudoval obor monumentální malby na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě. Mikulkova tvorba malířská, grafická, sochařská i literární je osobitá… Formálně se pohybuje mezi dětským, naivním a lidovým výtvarným výrazem, originálně umocněným poetickou imaginací a svérázným humorem. Námětově těží zejména ze starověkých i novodobých mýtů, bible, dějinných událostí, westernu i současného života a science fiction. Vyznačuje se srozumitelností a technickou dokonalostí, je plná fantazie, poezie, hravosti, půvabu, zároveň laskavosti a humoru – za zdánlivou nezávazností lze však vytušit hluboký filozofický základ a etické poslání. Jeho dílo je zastoupeno v galeriích a soukromých sbírkách u nás a v zahraničí.

Neuwirt, Jiří (27. 2. 1948, Ostrava), grafik, malíř, ilustrátor, pedagog. V letech 1963–1967 vystudoval Střední školu uměleckých řemesel v Brně. Po absolvování školy se zabýval uměleckým kovářstvím a medailérstvím. Postupně se jeho zájem zaměřoval stále více na grafiku (užitou i volnou). Aktivní zájem o literaturu ho přivedl k ilustracím a úpravám knih. Souběžně rozvíjel i tvorbu ex libris, za kterou obdržel několik mezinárodních ocenění. Je členem ostravské Skupiny 4 a členem výtvarného spolku Nová věc, který je součástí Unie výtvarných umělců; rovněž je členem Združenia výtvarných umelcov západného Slovenska. Sedmnáct let působil jako pedagog na oddělení grafiky Střední umělecké školy v Ostravě

a posléze učil na soukromé škole AVE Art v Ostravě grafické techniky a knižní tvorbu. Uskutečnil přes padesát samostatných výstav a zúčastnil se řady výstav společných. Jeho dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Olšanová, Ivana (13. 1. 1963, Kyjov), malířka. Absolvovala ekonomické vzdělání v Brně a výtvarné školení v ateliéru Studánka u Tomáše Vrány při výtvarném sdružení Pátečníci a obor Arteterapie na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Aktivně se výtvarné tvorbě věnuje od roku 2000. Námětem jí jsou ženské a mužské postavy zasazené do sofistikované kompozice a reflektující vztah mezi mužem a ženou, ten věčný protiklad, věčný svár. Její obrazový svět zahrnuje i krajiny, přírodní fenomény nebo sny. Při své tvorbě naslouchá vnitřním pocitům a inspiraci nachází v nekonečné dokonalosti přírody a vesmíru. Věří, že „vše podléhá stejnému univerzálnímu rytmu, univerzálnímu dechu, jako je příliv a odliv, pohyb hvězd, živí a mrtví se spojují v energii, která ovládá pozemské i vesmírné dění". Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Opletalová, Alena (17. 11. 1941, Kunčice pod Ondřejníkem), absolventka jazykových oborů na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně; germanistka, bohemistka, překladatelka, tlumočnice a pedagožka. Z němčiny překládá kromě beletrie (13 titulů v nakladatelství MOBA) i literaturu faktu (Reinhold Messner: *Už nikdy*, Mladá fronta, 1997) a odborné publikace (Detlef Brandes: *Exil v Londýně 1939–1943*, s Markem Nekulou, Karolinum, 2003). Podílela se na řadě publikačních projektů realizovaných v rámci Nadace Universitas a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. Náruživá cestovatelka se v poslední době věnuje též fotografii a tvorbě koláží

Pavelková, Marta (narozena ve znamení *Blížence*ů), inženýrka, sportovkyně, mecenáška.

Pirochta, Josef (25. 7. 1936, Zbraslav u Brna), investor zdravotnických staveb v Brně v letech 1960–1990. Podílel se na výstavbě Fakultní nemocnice Brno, na dostavbě Masarykova onkologického ústavu a dalších stavebních realizacích.

Rossí, Božena (14. 3. 1957, Podbrezová, Slovensko), malířka. Vystudovala Střední uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti (1972–1976) a Akademii výtvarných umění v Praze (1976–1982). Je členkou uměleckého sdružení „Q". Základní tematický půdorys malířčiny abstraktně imaginativní tvorby představuje duchovní svět člověka a jeho sepětí s přírodním děním. Její plátna charakterizuje osobitý rukopis založený na využití enkaustiky (míchání olejových barev s horkým včelím voskem), který umožňuje dosažení mnohovrstevnatosti a plasticity. Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Slovák, Jan (16. 7. 1960, Berlín, Německo), matematik. Po absolvování Masarykovy univerzity (tehdy UJEP) působil od roku 1983 v Matematickém ústavu ČSAV, po návratu z Rakouska a Austrálie pracuje od roku 1997 na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity, nyní jako profesor a ředitel Ústavu matematiky a statistiky; v letech 2000–2011 byl postupně děkanem Přírodovědecké fakulty, prorektorem a zakládajícím ředitelem Centra pro transfer technologií Masarykovy univerzity. (Původní kvalifikací také kavárenský povaleč a hudebník.)

Sokolovský mladší, Eugen (5. 6. 1950, Brno), filmový režisér a pedagog. Vystudoval dokumentární tvorbu na Filmové a televizní fakultě Akademie múzických umění v Praze. Působil v brněnském televizním studiu a televiznímu prostředí zůstal věrný v celé své tvorbě zaměřené převážně na dětského či mladého diváka. V jeho filmografii najdeme pohádkové příběhy a seriály (například *Rozsudky soudce Óoky, Přijeď si pro mě, tady straší, Poklad rytíře Miloty, Sněžný drak* aj.), mnoho soutěžních pořadů (pro děti *Hip, hap, hop* nebo *Věříš si?*, pro dospělé je spoluautorem *AZ kvízu*) nebo dokumentární pořady (*Bílá místa, Ota Pavel* aj.)

Strýčková, Jiřina (8. 12. 1946, Brno), textilní výtvarnice, malířka, pedagožka. Absolvovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze (ateliér textilní tvorby). Mezi léty 1973 a 2015 vyučovala kresbu figury a oděvní návrhářství na současné Vyšší odborné škole oděvního designu a managementu a Střední uměleckoprůmyslové škole textilní v Brně. V rámci volné tvorby v sedmdesátých a osmdesátých letech tkala rozměrné autorské gobelíny, v devadesátých letech a počátkem 21. století navrhovala oděvní modely z ručně tkaných látek. Celoživotně se věnuje figurální kresbě, která je charakteristická minimalismem a laskavou nadsázkou. Její práce jsou zastoupeny ve státních muzeích a galeriích i v soukromých sbírkách.

Štěpánek, Miroslav (7. 1. 1953, Velké Meziříčí), šperkař, kovotepec a pedagog. Vyučil se v oboru tváření kovů, umělecké řemeslo studoval soukromě. Ve vlastní výtvarné tvorbě je mu nejbližší úsporné a minimalistické tvarosloví kubismu a funkcionalismu. Pracuje s nerez ocelí v kombinaci s drahými kovy, sklem a kamenem. Osobitost a výjimečnost jeho artefaktů umocňuje dokonalé řemeslné zpracování. Kromě šperků se věnuje návrhům a realizacím kovových prací v architektuře. Realizoval i pamětní desky ručně sekané do mědi (replikováním techniky užívané v gotickém období). Navrhuje a sestavuje kovový nábytek s použitím nerostů a fosilií. Štěpánkovo dílo osciluje mezi vyzrálou řemeslnou zručností a nespoutanou uměleckou kreativitou. Charakteristickým rysem jeho prací je „umění“ překračovat hranice mezi tradičními výtvarnými obory – technickou dokonalostí i užitím širokého spektra materiálů. Štěpánek svojí tvorbou dokázal spojit syrovou krásu kamene s chladem kovu, průzračností skla i „duchem místa“ své rodné a milované Českomoravské vrchoviny. V roce 2020 byla vydána monografie *Miroslav Štěpánek* (29. svazek Edice Osobnosti Nadace Universitas v Brně) Jaroslava Maliny. Štěpánkovo dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Vlček, Květoslav (20. 7. 1947), inženýr-architekt. V druhém ročníku studia na Vysoké škole zemědělské v Praze přestoupil na Vysokou školu zemědělskou v Brně, obor zahradnický, zaměření krajinářská architektura v Lednici na Moravě. V letech 1969–1970 se spolupodílel na organizaci prvních výstav v organizaci VŠ Horticentrum v Lednici. Od ledna 1971 do března 1976 vedl sadovnické středisko Technických služeb Vysoké Tatry. V letech 1976–1990 byl vedoucím závodu zahrada BVV v areálu brněnského výstaviště. V roce 1991 založil vlastní firmu Florcentr, s r.o., kterou provozoval až do odchodu do důchodu.

Zahradník, Josef (4. 11. 1952, Brno), sochař, malíř, grafik. Po teologických studiích se věnoval několik let kněžskému poslání; to však opustil a prošel povoláními údržbáře, horníka, kuchaře nebo varhaníka. Bohaté životní zkušenosti zúročuje v imaginativní sochařské tvorbě, malbě i grafice a kulturních aktivitách ve svém refugiu Stříbský mlýn u Ivančic, které se stalo inspirativním místem pro kolegy-umělce i širokou veřejnost. V sochařině užívá zejména nerezovou ocel (po vyleštění zrcadlí okolní prostor, barvy, světla, tvary i samotného diváka, a vytváří tak další dimenze), kterou někdy kombinuje s kamenem, dřevem, keramikou i zvířecími kostmi. Výsledkem jsou obrovská emotivně vypjatá „monstra“, ale i jemné poetické plastiky a objekty vyznačující se humorným nadhledem. Odráží se v nich „příběh člověka“ (jeden ze svých cyklů nazval *Ecce homo*), ať už inspirovaný mytologií, biblí nebo současnými prožitky. Významnou součástí jeho tvorby jsou realizace v krajině (mezi nimi dominuje monumentální *Zvěrokruh* v Budkovicích). Jeho dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

SUMMARY

Zdeněk Macháček (1925 – Potential ∞)

Sculptor Zdeněk Macháček was born on August 16, 1925 in Brno, died on November 8, 2020 in Brno. After finishing grammar school he studied zoology and anthropology at the Faculty of Science of Masaryk University in Brno in 1945–1947. After three years of study he was forced to leave university for "staffing (ideological or class) reasons" (his family owned a graphics enterprise) and for the same reason he was also rejected at the College of Arts and Crafts in Prague. In 1952 he finished his studies at the School of Arts and Crafts in Brno, after which he was employed for a short time; since 1961 he has been living as a freelance artist. At first he worked in Brno, but in 1971 he left for Křížovice near Doubravník where he has been living and working until now. In 1958 he became one of the founding members of the artistic group Parabole; he has been a member of the Brno creative Association Q and the Horácko (hilly region in western Moravia) Club of Artists. He co-founded the international symposium of sculptors The Wooden Sculpture in Žďár nad Sázavou and became its main organiser.

In the mid-1950s Zdeněk Macháček entered the world of Czech art, although at first only the narrow circle within the Brno art community, as a sculptor whose fate it was to primarily work with wood. In the artefacts going back to the end of the 1950s and to the beginning of the 1960s, his main work included a series of intimate antique finish wood-carvings with animal themes. Among the most characteristic is the repeating bull motif whose constricted, rounded form contains an element of hidden force and dynamism. The simplified form omits descriptive details and in spite of the rather small dimensions, it reveals a sense of monumentality. However, this is a creation of indisputable artistic value which becomes even more apparent when it is compared with the larger part of the usual Czech artistic production of the 1950s. It contains, above all, some principles or indications of the features which would characterise the sculptor's work in various periods.

At the beginning of the 1960s there is a significant turn: the series of animal sculptures, generally of small dimensions, is substituted by a cycle of female figures – *Venuses* – and the change of theme brings about a modification of the sculptor's expression which goes far beyond the outer identity with objective reality. In the new formation of the figure and the female torsos, the artist's lively sense of form and capacity continue to be intensified and are later used again when returning to this timeless subject. He gradually developed an autonomous form only remotely reminiscent of a figure: stylised, fully plastic figures form a certain shell around an inner kernel, or a slim trunk with a bosom surrounded by a case with a hollowed inner space. This principle of the selection of the form and the formation of a case around an empty space are among the most significant features of Macháček's artistic style – in various periods and in different forms. That is the beginning of the first artefacts for public areas which would become a very important part of Macháček's work. In the 1960s his important works include *Sculptures of Animals* (1961, Anthropos Pavilion of the Moravian Regional Museum in Brno-Pisárky), *Birds* (1966, Brno Exhibition Centre in Brno-Pisárky), *Nature and Man* (1968, Institute for Further Education of the Secondary School Health Care Workers in Brno-Pisárky [now The National Centre for Health Care and Non-Health Service Disciplines]), just to name a few.

During the 1960s the series of *Venuses* was substituted, or more specifically was concurrently accompanied, by a series of different artefacts called *Worlds of Silence*. Its rise was due to a discovery for which the author is very grateful – the specific environment under water that he intimately knew being a diver. *The Worlds of Silence* represent a new quality in the artist's creation.

The principle modification is not only the shift from the figurative subject towards the new motifs formed in an abstract way and drawn from nature, but new sculpting approaches as well. The idea became an outer case around a hollowed kernel. Bizarre, slender, elongated forms contrast against the globular, gyroidally curled ones. The outer case could also be a closed little cage with holes through which we can penetrate into the interior where another plastic form is hidden. The impression of the fragile shells arises, partly evoked by the very reduced capacity of a wooden casing which hides and at the same time reveals the inner space of the sculpture. The external outline of single forms is gently continuous as if smoothed by the sea. In *The Worlds of Silence* Macháček's work of the early 1960s culminates. His relation to nature finds a very personal expression here and his sense of woodcarving reaches its virtuosity, though he does not abandon the characteristic features of the material. Even after *The Worlds of Silence*, Macháček continues to be attracted by the world of nature. Unlike their fragile, aesthetically elaborated and dematerialised abstraction, the new motifs have a tersely cut, material capacity. The persuasive expression of the artist's relation to the thematic sphere he was closely interested in was the triple grouping *Nature and Man* (1968), installed in Brno-Pisárky (the grounds of the Institute for Further Education of the Secondary School Health Care Workers in Brno-Pisárky [now The National Centre for Health Care and Non-Health Service Disciplines]). The two column objects are reminiscent of totems and have a richly structured surface. There is significant contrast represented in the low globular sculpture which is hollow inside and manifesting a heart with stylised arteries. This first of his outdoor works made of wood is exceptional both in its non-descriptive communication of a given idea and its impressive choice of the material composition – high verticals and a low globular form, whose artistic effect the sculptor verified in his *Worlds of Silence*. Both the stately columns are in fact the beginning of a long series of trunks of forest trees formed in a sculptural way representing one of the most significant stages of his artistic development.

In 1964–1969 he would go on study trips to Italy every year. The profound experience of

the Italian landscape and its historical cities led to the cycle of specific objects *Italian Cities* consisting of the firm kernel surrounded by compound crystals of cubic forms. Without any indication of personification or symbols, there is a sculptural expression of the artist's perception of the character of the cities, their disposition and location in the landscape. For the expression of these impressions, feelings and perceptions, the author developed his own form-setting morphology which is common for the whole cycle of *Italian Cities*, but at the same time reflects the differences of various localities. In principle, they are big, irregularly rendered blocks contrasting with the minor forms. The artistic idea developed in the cycle of *Italian Cities* was also applied in a new form in the new creative phase of his life, the setting of which was simply the little village of Křížovice.

In 1971 he moved to Křížovice near Doubravník where he has been living up to now. This year represents a turning point in the artist's life and work. The location of Křížovice in the hilly countryside at the foothills of the Czech-Moravian Highlands far from main roads is both a new impulse and the confirmation of his preceding artistic starting points. The nature which surrounds him becomes a permanent part of his life and work. Similarly, as he formed his specific impression of the *Italian Cities*, in which he applied his sense of the monumental disposition of matter, in the cycle *Křížovice* he becomes attached to the minor dimensions of village cottages set and enclosed among the massifs of the neighbouring hills. The artefacts going back to 1973 still remind one of the structural approaches of *Italian Cities*; in 1974 and later, however, he increasingly applies the motif of the landscape transposed sculpturally either into the vertically furrowed block or horizontally bent forms which in a cradle-like fashion contain the human dwellings. The deep, contoured plastic wrinkling of these objects is most expressive in the sigmoidally bent elongated sculpture culminated by the motif of loneliness – the lonely dwelling being well-known from his other works. The theme of loneliness is expressed in the form of a vertically elongated compact cube with a double shallow hollow, or by a high pillar, slenderized upwards, bent, wrinkled, and with tiny pyramidal roofs on the top. In Křížovice he gradually constructed his studio and the sculptor's amphitheatre; he also participated in the activity of the Out of Hand Gallery, which was founded in 1992 and run by his wife Stanislava Macháčková. The gallery has been presenting the work of artists both from the whole Czech Republic and abroad, becoming a significant part of the cultural life of not only this region.

Along with the intimate sculptures and with the work of fundamental importance since the mid-1970s, he also created a series of witty wooden, most often animal sculptures for children's playgrounds: in Křížovice (1975–1976), Blansko (1976), Prague-Kunratice (1986) and other places. Their form can generally be defined by the modestly adapted shape of the wooden chopping block completed with pieces of slimmer trunks so that the intended animal shape becomes apparent. The natural forms are preserved as much as possible, but their surfaces are enhanced with decorative scratches, cuts and colour in some places.

After the artefacts in which the dominant emphasis is linked with the disposition of landscape reflecting its geological character and terrain, since the end of the 1970s he has been creating works characterised by their use of motion. That is the time when the cycles *The Steep Landscapes* and *The Exuberant Landscapes* appear: sculptures of vertical, spiral-like forms going upwards, representing a parallel with winding paths leading to the tops of steep hills. The bending and motion so clearly characterising the landscape series in which they are intensified to a dynamic finish are also projected in the figural subject – at least by indication. It contains the feature of a new conception based on the vertical wooden block and has the form of a slightly sigmoidally bent torso. Similar to his extraordinary grasp of the subject of Italian cities, Macháček's approach is also very specific. At the same time, he does not cling to the forms which had already proved themselves; that can be manifested in the transition from the originally static works of the cycle *Křížovice* to *The Steep and Exuberant Landscapes*, negating many of the common concepts of the nature of the sculptor's work and of the formation of the subject as such. Another sphere of motifs which is fundamental in Zdeněk Macháček's work is closely connected with the surrounding nature. No longer just landscape, but its parts and at the same time its symbols and signs attracted his imagination – tree trunks rising to the sky. The stately, slim trunks of forest trees with the sound of wind which wave in Macháček's *Windy Landscapes* remind one of mighty pipes, the expression of which the sculptor perceived sensitively and formed from his visions. After hollowing out the trunks so that they lose their heaviness, he placed openings inside in different positions; this completed the main, vertical opening of the column form. In the new form he repeated this principle of a material casing around an empty kernel, successfully applying the fragile forms of *The Worlds of Silence*. Like in his preceding creative stages, Macháček's works form the thematic cycles whose titles express the main subject and also reflect the poetic feature of the artist's perception. Not only the vision of huge natural pipes, but also the association with the verticality of a gothic cathedral space led him in the process of constructing objects called *The Forest Cathedrals*. Their height surpasses normal human scale many times over. Elements are set into their walls completing the image of a cathedral: a peripheral wooden plate, side openings as windows, glass fittings and antique glass panes.

The motif of high forest tree giants is not the only theme of the artist. Its striking antipode is *Shells*. After many years there is again the counterpoint of verticals and globular forms already indicated in his earlier work and this time intensified in the two independent spheres, each continuing his older work in its own way. The shells may be reminiscent of the forms of the former *World of Silence*, although they are based on a full capacity corrupted only by a gaping split. A deeper sense which the author ascribes to these elegant forms and which he also stresses in the title *Our Shells* corresponds to the life-long feeling of an individual locked in his own self and imprisoned in his loneliness.

In *Devastated Landscapes* and *Tortured Trees* such modifications in his view on wood also take place: what earlier was compact firm matter now is half-disintegrated, bent and broken. A new fundamental change appeared: as if the material of the wood had lost its heaviness and gravitation. The central theme is the human figure again, but in a new,

gradually more dematerialised shape, which is not prevented from flying any more (*The Flight over the Landscape*, 1992; *The Passage*, 1994; *The Vertigo of the Flight*, 1994; *The Blissful Flight*, 1997; *The Pegasus Cavorting with the Muse*, 1997; and others).

The ecstasy and poetry of flight and desire in Macháček's work have their antipode in those works filled with a poetry of another kind: in creations evoking a smile and similar to a folk conception to a certain extent. Since the 1990s he has been creating original wooden fountains – containers in form and decorated using his experience and ideas from work on a series of vases for the Brno Fair Grounds, or basket casings for strengthened fortifications in Jihlava. From its interior, the round head of a peculiar gargoyle appears. The same kind is also *Sprucers* – closely related to gargoyles, but peeping from behind timbers rather than from the water. Around 1995 the artist was attracted by the vision of a winged angel who he formed in a series of figures that float or just lightly touch the earth. Their tender and slightly caricatured face is characterised by fragile limbs, an elongated trunk veiled in a gown and by radially ruffed hair. The figural artefacts depict the beings as nearly dematerialised and non-physical, but not asexual. Besides the clear differentiating indicators – hair and bosom in female nudes, penises in male nudes – they are also endowed with the distinct ability to express erotic desire that is very close to that which can be felt from *Vertigo of Flights*, *The Passage over the Landscape*, *The Horse Ride* and others. All the same, even their love games take place on horseback. As with the couples on horseback, the theme of lovers in the series *Oh, This Heavenly Love*, which is filled with excited movement, the figures get together in different tense positions. In their ecstasies the lovers float in space no matter if the sculptural group is supported or hung. The attention that the artist pays to this thematic cluster inspired Professor Jaroslav Malina of Masaryk University Brno in the mid-1990s, when he invited Macháček to artistically participate in the project *The Circle of the Ring: The World History of Sexuality, Eroticism and Love from the Beginnings up to the Present Day in Real Life, Belle-Lettres, Visual Art and in the Works of Czech Painters and Sculptors Inspired by the Content of this Book*. The aim of this huge project is the creation of books and exhibitions related to the subject "Love in the Life and Literature of the World through the Heart and Hands of Czech Painters and Sculptors". From 1996–2008 Zdeněk Macháček created dozens of sculptures for this project as well as a three-dimensional emblem for *The Circle of the Ring*. Even after his 80th birthday in 2005, it seems that he has not abandoned these themes.

Macháček's tendency towards an escalated slim form is evident in a different form through his sculptures *A Message from the Cosmos* (1990) and especially *The Growth* (1990). Their abstract forms, inspired by natural phenomena and forces, revive and reappear in various modifications of Macháček's work. They assume a specific form in the series of objects from the cycle *The Devastated Landscape* (1991). The separate parts of the cycle are represented by irregular pieces of wood that are selected for their expressive form – partly disintegrated and disrupted. Their devastation was enhanced by the artist with the use of sulphuric acid; this led to an expressive memento, as in *The Half-Life* (1991). In a different way the artist expressed his idea in the sculptures *A Tortured Tree* (1992), evoking a vision of the cross, and *Tortured Trees* (1992), a composition of slim bare trunk torsos – protruding stumps without bark.

In the cycles *The Devastated Landscapes* and *Tortured Trees* a change in his view of wood takes place: originally compact, firm matter – now half-disintegrated, or distorted and broken. Then another change followed: it was as if the wood material found itself without weight and gravitation. The central subject is the human figure again, but in a new, gradually more dematerialised form which in no way prevents it from flying. At the beginning of the 1990s Macháček's fliers are carried by fragile figures and often they do not touch the earth with their feet, but are charged with motion. The figures become completely unbound from their bearer – the landscape – and become adapted to flying; they no longer even sit on horseback. They fly through the air only slightly fastened, the horizontality of their trunks and limbs is only slightly bent and their heads move upwards. Sometimes a group of figures forms a sculptural group going upwards from the earth.

Recently the sculptor's imagination was subjugated by the landscape again. After more than 20 years, he finds new expression for the motif which penetrates not only his art, but also his life, strongly influencing it. Right after the period which was characterised by the fragile floating figures embodying unfulfilled human desires, he turns to material, firmly palpable objects of one of his most intrinsic subjects – the landscape. From 2003 the landscapes are unlike the three-dimensional *Steep or Windy Landscapes* of 1980, but somewhat flatter. They are based on the shape of a not too thick wooden plate, whose formation only slightly indicates its plasticity in the form of shallow bulges. Macháček's artistic work of recent years could anticipate further development of the theme of landscape and eroticism, which, as it seems, did not cease to appeal to him. It can, however, flow into very different spheres which are only remotely similar. It could also mean setting out on quite a new journey, as it was several times in the past in the work of the artist.

In the most recent period, Zdeněk Macháček created dozens of original sculptures, many of which were projects created at Masaryk University; these are the cycles *The Circle of the Ring, Automobilism, Macaronic Heads, Caputology, Zodiac* and *Tennisology*. The cycles *Memory of the Tree, The Soul of the Tree* and *Lepidoptera* were created in parallel.

Zdeněk Macháček has organised more than 40 individual exhibitions and participated in about 60 group exhibitions in this country and abroad: Biel (Switzerland), Blansko, Boskovice, Brno, Bystřice nad Pernštejnem, Hörle (Sweden), Křížovice, Peruggia (Italy), Prague, Sharjah (United Arab Emirates), Vienna (Austria), and Žďár nad Sázavou. His work is exhibited in numerous galleries and museums: the sculptures stand in many locations in the Czech Republic, Slovakia, and Sweden and form an interesting part of dozens of architectonic interiors.